

Pensioenfonds
Detailhandel

Jaarverslag 2022

Turbulent
beleggingsjaar

Pensioenfonds
Detailhandel

Jaarverslag 2022

Inhoud

BESTUURSVERSLAG

Kerncijfers.....	06
Missie, visie en strategie.....	09
Voorwoord.....	10
1. 2022 belangrijkste ontwikkelingen.....	12
2. Pensioenregeling in het kort.....	18
3. Communicatie.....	22
4. Financieel beleid.....	28
Premiebeleid.....	31
Toeslag.....	32
Beleggingen.....	37
Maatschappelijk Verantwoord Beleggen.....	41
Uitvoeringskosten.....	53
5. Risicomanagement.....	60
6. Verslag van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht.....	72
JAARREKENING	
7. Jaarrekening.....	84
Balans per 31 december 2022 na resultaatbestemming.....	86
Staat van baten en lasten.....	87
Kasstroomoverzicht.....	88
Toelichting op de jaarrekening.....	89
8. Overige gegevens.....	130
Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten.....	132
Actuariële verklaring.....	132
Controle verklaring van de onafhankelijk accountant.....	134
9. Bijlagen.....	146
Meerjarenoverzicht.....	148
Over het pensioenfonds.....	151
SFDR RTS Annex IV.....	156

Kerncijfers

Cijfers 2022 in een oogopslag

Van de reserves tot de uitkeringen. Van het belegd vermogen tot de beleggingsovereenkomsten. Dit zijn kerncijfers van Pensioenfonds Detailhandel in 2022.

Kerncijfers (bedragen x € 1.000)

Aantallen deelnemers	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Actieve deelnemers (inclusief AO)	352.551	335.461	310.044	308.000	300.479	266.372
Gepensioneerden	152.700	132.127	120.090	114.945	103.321	99.249
Gewezen deelnemers	962.568	842.448	810.087	802.939	812.652	784.083
Totaal	1.467.819	1.310.036	1.240.221	1.225.884	1.216.452	1.149.704
Aantal werkgevers	31.543	30.923	31.752	32.779	32.803	28.984
Aanwezige dekkingsgraad	117,5%	118,5%	110,9%	112,1%	106,3%	111,1%
Beleidsdekkingsgraad	121,9%	114,5%	105,5%	109,6%	110,6%	109,6%
Vereiste dekkingsgraad	120,0%	117,8%	118,0%	117,3%	118,3%	119,0%
Voorziening pensioenverplichting	23.818.125	27.868.428	29.038.101	24.948.013	19.542.009	18.307.453
Pensioenvermogen	27.979.037	33.027.838	31.972.398	27.957.708	20.779.118	20.335.545
Beleggingsopbrengsten	-10.916.063	351.552	3.938.484	5.798.528	88.639	621.378
Resultaat	-998.498	1.998.154	151.561	1.772.586	-790.983	819.040
Reserves	4.160.912	5.159.410	3.161.256	3.009.695	1.237.109	2.028.092
Bruto rendement op totale beleggingen	-26,9%	1,2%	14,2%	26,8%	0,6%	3,2%
Benchmark	-27,3%	1,2%	13,8%	26,6%	-0,3%	4,1%
Bruto rendement op beleggingen exclusief valuta en rente hedge	-14,7%	10,3%	4,4%	17,3%	-0,3%	4,3%
Z-score	0,28%	-0,02%	0,34%	0,17%	0,04%	0,12%

Kostenratio's

Pensioenuitvoeringskosten	40.854	41.286	41.484	34.120	26.153	27.666
Per norm deelnemer in EUR	80,5	88,3	96,4	80,7	64,8	75,7
Vermogensbeheerkosten (inclusief transactiekosten)	57.616	42.064	48.290	37.861	34.208	33.914
Vermogensbeheerkosten in %	0,13%	0,10%	0,11%	0,11%	0,13%	0,13%
Transactiekosten in %	0,06%	0,03%	0,05%	0,04%	0,03%	0,04%
Totale kosten in procenten over beheerd vermogen	0,19%	0,13%	0,16%	0,15%	0,17%	0,17%

Premie en uitkeringen

	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Feitelijke premie	991.466	857.286	781.821	763.608	678.508	552.454
Zuiver kostendekkende premie	1.446.088	1.320.331	1.231.120	970.685	874.762	782.589
Gedempte kostendekkende premie	960.561	826.496	616.784	581.408	545.276	468.114
Uitkeringen (inclusief afkopen)	471.520	396.377	390.229	370.846	335.256	321.238

Missie, visie en strategie

Missie

Doel van het pensioenfonds is om haar verplichtingen naar actieve deelnemers, gewezen deelnemers (slapers) en pensioengerechtigden na te komen. Deze vloeien voort uit de pensioenovereenkomsten en -reglementen en dienen overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving te worden uitgevoerd en tevens in lijn te zijn met de voorwaarden uit de verplichtstelling.

Visie

Het pensioenfonds is van mening dat zij op weg is naar:

- I. Een consolidatie van pensioenfondsen, met name binnen de marktsectoren van bedrijfstakpensioenfondsen. In de sectoren waar handel wordt gedreven, wil Pensioenfonds Detailhandel een leidende rol spelen.
- II. Een premiereregeling met een combinatie van collectieve en individuele elementen.
- III. Het continu [foutloos] online en real-time beschikbaar zijn (en bereikbaar voor) van de (toekomstige)pensioensituatie van de deelnemer.
- IV. Afnemende marktwerking in de commerciële pensioenuitvoering.
- V. Een omgeving waar de technologie en data een cruciale rol spelen.
- VI. Een omgeving waar maatschappelijk verantwoord beleggen de norm is.
- VII. Een omgeving waar kosten, zorg- en informatieplicht bepalen of de deelnemer diens pensioen goed geregeld heeft.

Strategie

De wijze waarop Pensioenfonds Detailhandel met bovenstaande ontwikkelingen wil omgaan, is te kiezen voor partijen die passen bij deze visie. De snel veranderende wereld, gedreven door technologie en informatie (en de mogelijkheden die daardoor ontstaan), zorgen voor hogere verwachtingen van deelnemers en werkgevers. Dit betekent dat onze organisatie zo wendbaar mogelijk moet zijn.

In het algemeen worden technologie en gebruik van data als drijvende kracht gezien om de dienstverlening te verbeteren en verantwoord ondernemen niet alleen wordt beleden, maar ook zichtbaar is. Om die reden is een strategie & executiemodel ontwikkeld, waarbij het mogelijk is om kort cyclisch te sturen door middel van projecten. Voor het jaar 2022 betreft dit met name de afwikkeling van de overdracht van Pensioenfonds Wonen, de verdere investeringen in het pensioenplatform en de voorbereidingen voor het nieuwe pensioencontract.

Voorwoord

Turbulent jaar

Na 9 maanden kabinetsformatie is het vierde kabinet Rutte begin januari 2022 een feit. Wie op dat moment nog denkt, of hoopt, dat er na de turbulente coronajaren, rustiger tijden aankomen, vergist zich. Al in de eerste 2 maanden van het nieuwe jaar worden door de Amerikaanse en Europese Centrale Bank renteverhogingen aangekondigd en op 24 februari ontrolt zich een onwerkelijk scenario voor Europa: oorlog in Oekraïne. Miljoenen mensen op de vlucht en als reactie op economische sancties draait Rusland de gaskraan dicht.

Resultaat is de ergste inflatie in 40 jaar tijd en aandelen- en obligatiemarkten die onderuitgaan. Zelfs de aandelenkoersen van big techs als Amazon, Meta, Alphabet en Microsoft kelderen na jarenlange stijgingen met tientallen procenten. Daarbij zorgt de dollar, die in 2022 voor het eerst in 20 jaar tijd evenveel waard is geworden als de euro, voor een extra dreun. En als gevolg van het Chinese zerotolerance coronabeleid hapert de groei van de economie in China, exportmotor van de wereld. Westerse landen kampen daardoor met een groeiend tekort aan producten en halffabricaten.

Enig lichtpuntje voor de financiële markten is de relatief snelle beteugeling van de prijsontwaarding in de markt. In de laatste 3 maanden van het jaar lijkt de inflatie door de renteverhogingen van centrale banken over zijn hoogtepunt heen.

Maar toch, wat betekent zo'n turbulent jaar voor het pensioen van deelnemers?

Een onverwacht resultaat: Pensioenfonds Detailhandel heeft de pensioenen met 10% weten te verhogen per 1 januari 2023 door de sterk gestegen rente, en ondanks tegenvallende beleggingsresultaten. Tegelijkertijd boekt het pensioenfonds op andere terreinen goede resultaten. Denk aan de aansluiting van Pensioenfonds Wonen, met een overdrachtswaarde van € 4,6 miljard en de groei van het aantal actieve deelnemers naar meer dan 350.000 personen. Verder zijn de beleggingsportefeuilles nader in lijn gebracht met de klimaatdoelen van Parijs en zijn de vereisten voor de SFDR level 2, Europese regelgeving voor meer transparantie van financiële instellingen, doorgevoerd.

Daarnaast is én wordt er veel werk verzet om de overgang naar het nieuwe pensioen goed en gedegen te kunnen maken. Om die reden is in 2022 het voorwerk gestart van onderzoek naar kennis, houding en gedrag van deelnemers ten aanzien van de huidige en nieuwe regels voor pensioen. Daarbij is een begin gemaakt met de voorbereidingen van het communicatieplan voor de overgang naar het nieuwe pensioen.

Alles voor een goed pensioen.

Daar draait het om.

28 juni 2023

Selma Skalli en André Snellen
Voorzitters Pensioenfonds Detailhandel

2022

belangrijkste ontwikkelingen

Collectieve Waardeoverdracht Pensioenfonds Wonen

Vanaf 1 januari 2022 zijn de aanspraken en rechten van de arbeidsongeschikten, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van Pensioenfonds Wonen door middel van een collectieve waardeoverdracht overgegaan naar Pensioenfonds Detailhandel. Hierover was in de laatste maanden van 2021 een akkoord bereikt tussen beide pensioenfondsen. Pensioenfonds Wonen was sinds 2018 een gesloten fonds nadat de actieve deelnemers al eerder waren aangesloten bij Pensioenfonds Detailhandel. Door de overdracht nam het aantal unieke deelnemers bij Pensioenfonds Detailhandel met ruim 90.000 deelnemers toe. Door deze waardeoverdracht nam het vermogen op 1 januari 2022 met ca. € 4,5 miljard en de verplichtingen met ca. € 3,8 miljard toe. De overgenomen aanspraken en rechten zijn op 1 januari 2022 met 1,67 procent verhoogd.

Ontwerp Wet Toekomst Pensioenen

Op 30 maart 2022 is het Wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen aan de Tweede Kamer aangeboden. De lagere regelgeving is op 2 april 2022 in openbare internetconsultatie gegaan. Die liep tot en met 30 april 2022. Op 6 oktober 2022 werd bekend dat de inwerkingtreding van de wet wordt uitgesteld naar 1 juli 2023. De Tweede Kamer heeft op 22 december 2022 het wetsvoorstel samen met een aantal amendementen en moties aangenomen. De behandeling in de Eerste Kamer is op 17 januari 2023 gestart. Op 30 mei 2023 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel aangenomen. De wet gaat daarmee op 1 juli 2023 in.

Met de wet hebben sociale partners en pensioenuitvoerders tot uiterlijk 1 januari 2027 om over te gaan naar het nieuwe pensioenstelsel. In het debat in de Eerste Kamer heeft de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen toegezegd een Wijzigingswet in te dienen waarmee de uiterste datum op 1 januari 2028 wordt gezet.

De pensioenopbouw wordt anders. Iedere deelnemer in een pensioenfonds gaat via een premieregeling pensioen opbouwen voor een persoonlijk pensioenvermogen. De pensioenpremie staat centraal en wordt voor alle leeftijden gelijk. In de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel moeten de bestaande afspraken aangepast worden naar de nieuwe regelingen. Daarvoor staan in het wetsvoorstel transitieregels. Ook staan in het wetsvoorstel regels over het overdragen van de pensioenrechten en pensioenaanspraken die zijn opgebouwd onder de huidige wetgeving.

In het nieuwe pensioenstelsel blijven belangrijke elementen uit het huidige stelsel behouden, zoals de verplichtstelling, collectieve risicodeling en fiscale facilitering door de overheid. Er is een keuze uit twee nieuwe pensioencontracten: een meer collectieve variant (de 'solidaire premieregeling') en een meer individuele variant (de 'flexibele premieregeling'). Een flexibele premieregeling die onder een verplichtgestelde regeling valt, zoals wij die hebben, moet worden uitgebreid met solidaire elementen. In beide regelingen is de hoogte van de premie het uitgangspunt, en niet meer de hoogte van de pensioenuitkering.

De overgang naar het nieuwe pensioenstelsel raakt alle onderdelen van onze activiteiten, zoals: onze pensioenuitvoering en systemen, het vermogensbeheer en de communicatie met onze deelnemers en werkgevers. Het pensioenfonds is in 2021 gestart met de voorbereidingen op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Het pensioenfonds overlegt periodiek met het Pensioen Platform Detailhandel (de sociale partners) over de te maken keuzes, waaronder de keuze voor de solidaire premieregeling of de flexibele premieregeling en de verdere invulling van de pensioenregeling. Het doel van het fonds en sociale partners is om kort na de zomer van 2023 hier meer duidelijkheid over te hebben. Vervolgens wordt dan naar verwachting in het vierde kwartaal van 2023 gewerkt aan het opstellen van een transitieplan en een implementatie- en communicatieplan om een zorgvuldige transitie naar het nieuwe pensioenstelsel te waarborgen.

Het pensioenfonds betreft en informeert het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht periodiek over de voortgang en de inhoudelijke onderdelen van het nieuwe pensioenstelsel. Het pensioenfonds bereidt de overgang ook voor met de partijen waaraan activiteiten zijn uitbesteed, waaronder de pensioenuitvoeringsorganisatie Capgemini, de custodian Northern Trust en de vermogensbeheerder BlackRock.

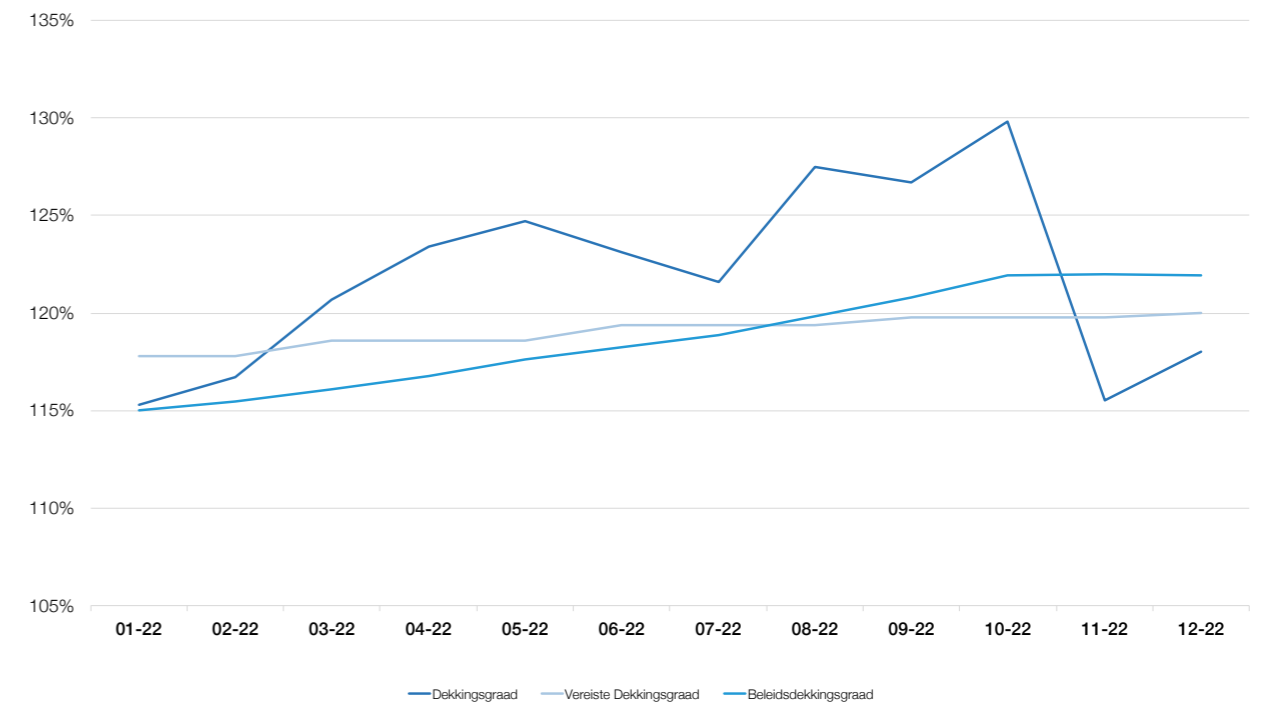
In de zomer van 2022 heeft Pensioenfonds Detailhandel een risicopreferentieonderzoek onder deelnemers uitgevoerd en heeft daarbij samengewerkt met de Universiteit Maastricht (School of Business and Economics). De resultaten zijn in het najaar van 2022 aan het bestuur gepresenteerd. De uitkomsten van dit onderzoek zijn belangrijke input voor het bepalen van de uiteindelijke risicoprofielen per leeftijdscohort (vindt plaats in 2023).

Russische beleggingen

Aan het eind van 2021 was er door ons voor € 271 miljoen belegd in Russische en aan Rusland gerelateerde obligaties en aandelen, zoals opgenomen in de verschillende benchmarks. Rusland is verwijderd uit de verschillende benchmarks die het pensioenfonds gebruikt. Dit betekent dat we geen nieuwe beleggingen in Rusland meer doen én dat we onze bestaande beleggingen in Rusland naar nul terugbrengen. Dat kan echter niet van de ene dag op de andere. Er is momenteel geen handel mogelijk in Russische aandelen en obligaties. Het is onzeker hoe de situatie zich verder ontwikkelt, waaronder de steeds verdergaande sancties en de impact daarvan op de beleggingen.

Ontwikkelingen dekkingsgraad

Met de dekkingsgraad wordt getoond of een pensioenfonds genoeg geld heeft om alle pensioenen nu en in de toekomst te betalen. De dekkingsgraad wordt berekend door alle bezittingen van het pensioenfonds te delen door de pensioenverplichtingen (de pensioenaanspraken en -rechten van alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden). De dekkingsgraad wordt uitgedrukt in een percentage.

De dekkingsgraad is in 2022 gedaald van 118,5% ultimo 2021 naar 117,5% ultimo 2022.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad wordt maandelijks bepaald. Hoe hoger de dekkingsgraad, hoe beter de financiële situatie. De dekkingsgraad kan behoorlijk schommelen. Deze schommelingen komen onder andere door ontwikkelingen op de financiële markten en de rente. Bij een lagere rente moet het pensioenfonds meer geld in kas hebben om in de toekomst alle pensioenen te kunnen uitbetalen. Dit heeft een negatief effect op de dekkingsgraad. Stijgen de opbrengsten uit beleggingen? Dan neemt de hoeveelheid geld in kas toe en heeft dit een positief effect op de dekkingsgraad.

De dekkingsgraad is in 2022 gedaald van 118,5% ultimo 2021 naar 117,5% ultimo 2022.

De dekkingsgraad is gedurende het jaar 2022 hard gestegen door de oplopende rente, waardoor de verplichtingen flink in waarde zijn gedaald. Zie ook in de jaarrekening de uitsplitsing van de ontwikkeling van de dekkingsgraad. De gemiddelde rente is gestegen van 0,6% naar 2,4%. Dit heeft het negatieve rendement op de beleggingen meer dan goed gemaakt. In november 2022 is besloten om per 1 januari 2023 een toeslag op de pensioenen te verlenen van 10%. Deze toeslag is verwerkt in de dekkingsgraad ultimo 2022, waardoor de dekkingsgraad per saldo met 1,0% is gedaald in 2022.

De dekkingsgraad heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2022	2021	2020	2019	2018
Dekkingsgraad ultimo	117,5%	118,5%	110,9%	112,1%	106,3%
Gemiddelde interest van de verplichtingen	2,4%	0,6%	0,3%	0,9%	1,5%

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden en wordt gebruikt bij beleidskeuzes zoals het besluiten tot verhogen of verlagen van pensioenen. In 2022 is de beleidsdekkingsgraad gestegen ten opzichte van ultimo 2021, van 114,5% naar 121,9% per 31 december 2022.

Reële dekkingsgraad

In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij pensioenen volledig meestijgen met de prijzen, de zogeheten indexatiedekkingsgraad. Pensioenfonds Detailhandel heeft een indexatiedekkingsgraad van 133,4% (niveau per 31 december 2022).

Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat een pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan betalen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad is in 2022 gedaald van 92,2% naar 91,4%.

Dekkingsgraad, herstelplan en feitelijk herstel

De minimaal vereiste dekkingsgraad geeft de minimaal benodigde buffer weer. Als de beleidsdekkingsgraad hieronder komt, is er sprake van een dekkingstekort. Het fonds heeft dan te weinig vermogen om de pensioenen in de toekomst uit te kunnen betalen. Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende 5 jaar onder de minimaal vereiste dekkingsgraad blijft, moet het pensioenfonds de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten verminderen (korten). Na het korten moet de beleidsdekkingsgraad gelijk zijn aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Pensioenfonds Detailhandel zou moeten korten bij een beleidsdekkingsgraad die lager is dan 104,5%, wat het minimaal vereiste vermogen is. Hier zit het pensioenfonds boven.

De vereiste dekkingsgraad geeft de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen weer. Als de beleidsdekkingsgraad hieronder komt, is er sprake van een reservetekort. De vereiste dekkingsgraad bedroeg 120,0% op 31 december 2022.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bedroeg 121,9% op 31 december 2022 en is daarmee hoger dan de vereiste dekkingsgraad. De dekkingsgraad van het pensioenfonds bedroeg 117,5% en is daarmee lager dan de vereiste dekkingsgraad. Daarmee is de vermogenspositie van het pensioenfonds niet voldoende.

Herstelplan

Eind 2021 was de beleidsdekkingsgraad met 114,5% lager dan de vereiste dekkingsgraad van 117,8%, waardoor in principe een nieuw herstelplan ingediend moest worden bij toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB). Echter, de dekkingsgraad op 31

december 2021 van 118,5% was hoger dan de vereiste dekkingsgraad van 117,8%. De beleidsdekkingsgraad zou daardoor in een herstelplan binnen 1 jaar stijgen tot boven de vereiste dekkingsgraad, waarmee het pensioenfonds binnen 1 jaar volgens het herstelplan zou zijn hersteld. Een herstelplan indienen had dan ook geen toegevoegde waarde. DNB heeft op 27 januari 2022 aangegeven dat er geen herstelplan hoeft te worden ingediend.

Het pensioenfonds heeft eind 2022 een beleidsdekkingsgraad die hoger is dan de vereiste dekkingsgraad. Er hoefde dus geen herstelplan ingediend te worden bij DNB.

Impact aanpassing UFR-methodiek

De nieuwe UFR-parameters, die gebruikt worden om de verplichtingen te waarderen, worden vanaf 1 januari 2021 in 4 gelijke stappen ingevoerd. Het effect van de nieuwe UFR-methode op de dekkingsgraad wordt dan ook geleidelijk zichtbaar. De rentecurve zal door deze aanpassing dalen, waardoor ook de dekkingsgraad lager zal komen te liggen. Met de tweede stap op 1 januari 2022 daalde de dekkingsgraad van 118,5% naar 116,6%.

De derde stap op 1 januari 2023 en de vierde stap op 1 januari 2024 zijn komen te vervallen. DNB heeft op 30 november 2022 aangegeven dat de zogeheten rentetermijnstructuur waarmee pensioenfondsen de waarde van hun toekomstige pensioenverplichtingen berekenen, vanaf 1 januari 2023 wordt gebaseerd op nieuwe UFR-parameters. DNB volgt hiermee het advies van de Commissie Parameters van 30 november 2022. Op 1 januari 2023 wordt dus (in 1 keer) overgegaan op de nieuwe UFR-parameters. De dekkingsgraad per eind 2022 van 117,5% zou op basis van deze nieuwe methodiek op 116,5% zijn uitgekomen.

2.

Pensioen- regeling in het kort

Pensioengevend loon:

Het jaarsalaris waarover je pensioen opbouwt.

In 2022 was dit maximaal € 59.706.

In 2023 is dit maximaal € 66.956.

Franchise:

Het deel van je pensioengevend jaarsalaris waarover je geen pensioen opbouwt.

Dit bedrag was in 2022 € 14.720.

Dit bedrag is in 2023 € 16.265.

Pensioengrondslag:

Het deel van je pensioengevend loon waarover je pensioen opbouwt, dus het pensioengevend loon na aftrek van de franchise.

Opbouwpercentage:

Het percentage aan pensioen dat je over je jaarsalaris opbouwt. Dit was in 2022 1,41%.

Dit is in 2023 ook 1,41%.

Pensioenpremie:

Het bedrag dat je maandelijks van je brutosalaris betaalt voor jouw pensioen.

De belangrijkste kenmerken van onze pensioenregelingen op een rij. Zo bouwen deelnemers pensioen bij ons op:

De verplichte pensioenregeling

Wanneer een werkgever verplicht is aangesloten bij Pensioenfonds Detailhandel en een werknemer is tussen de 20 en 67 jaar, dan bouwt deze medewerker automatisch pensioen bij ons op. Bij onze pensioenregeling wordt elke maand een percentage op het brutoloon ingehouden om pensioen op te bouwen. De werkgever telt daar maandelijks een bedrag bovenop. Zo wordt samen gebouwd aan het inkomen voor later.

Premie

De premie voor de verplichte pensioenregeling is voor de periode 2021 – 2025 vastgesteld op 24,75% van de pensioengrondslag. Op het salaris mag maximaal 6,075% worden ingehouden. Voor de sectoren: Schoenmakerij, Dranken, Groothandel in Textielgoederen en Schoen-, leder- en lederwarenindustrie gelden andere afspraken ten

aan zien van de inhouding op het salaris. Zie hiervoor: pensioenfondsdetailhandel.nl/werkgevers-premie

Aanvullende pensioenregeling

Verdiert een werknemer meer dan het maximum pensioengevend loon? Dan kan een werkgever een aanvullende pensioenregeling afsluiten bij Pensioenfonds Detailhandel. Dit houdt in dat er ook ouderdoms- en partnerpensioen wordt opgebouwd over het salaris boven het maximum pensioengevend loon (tot maximaal € 114.866 in 2022, in 2023 is dat tot maximaal € 128.810). Het opbouwpercentage van de aanvullende pensioenregeling is gelijk aan dat van de verplichte pensioenregeling.

Premie

De premie voor de aanvullende pensioenregeling is voor de periode 2021 - 2025 vastgesteld op 26,4% van de pensioengrondslag. Nemen er meer dan 100 werknemers deel aan de aanvullende pensioenregeling én is de premie hoger dan 26,4%? Dan wordt er een afzonderlijke premie voor de werkgever vastgesteld.

Feiten en cijfers van de verschillende regelingen

- Voor het ouderdomspensioen rekenen wij 1,41% van de pensioengrondslag en voor het partnerpensioen 0,987% van de pensioengrondslag.
- Het ouderdomspensioen wordt uitgekeerd vanaf 67 jaar.
- Het wezenpensioen bedraagt 20% van het te behalen partnerpensioen. Dit pensioen wordt uitgekeerd aan kinderen tot 18 jaar of tot maximaal 27 jaar indien ze studeren.
- Als een deelnemer (gedeeltelijke) WIA- of WAO-uitkering ontvangt, en deze is ingegaan tijdens het dienstverband, hoeft er geen pensioenpremie te worden betaald en loopt de pensioenopbouw door. Dit wordt premievrijstelling genoemd.
- De pensioenregelingen van Pensioenfonds Detailhandel worden gefinancierd met een premie volgens de collectieve vaste bijdrageregeling. De premie is in principe voor een periode van v5 jaar bepaald tussen werknemers en werkgevers (sociale partners). In 2021 is een nieuwe periode van 5 jaar ingegaan. Alleen in zeer ingrijpende en onvoorzien gevallen kan de premie tussentijds wijzigen.

In eigen hand

Wanneer een deelnemer met pensioen gaat, zijn er verschillende keuzemogelijkheden. Zo is het mogelijk om het partnerpensioen geheel of gedeeltelijk om te ruilen voor een hoger ouderdomspensioen. Ook andersom is mogelijk. Daarnaast kun je ervoor kiezen om eerder of later met pensioen te gaan, of met deeltijdpensioen. Deelnemers mogen eveneens variëren in de hoogte van de pensioenuitkering: bijvoorbeeld in de eerste jaren kiezen voor een hoger bedrag en de jaren daarna voor een lagere uitkering.

Aanvullende regelingen (VPL)**Schoenmakerij**

Op 1 januari 2017 heeft het Bedrijfstakpensioenfonds Schoenmakerij zich aangesloten bij Pensioenfonds Detailhandel. De voorwaardelijke pensioenaanvullingsregeling van BPF Schoenmakerij zetten wij voort. De voorwaarden zijn in de verplichte pensioenregeling opgenomen. Deze VPL-regeling van Schoenmakerij liep tot en met 2022. De premie voor deze voorwaardelijke pensioenaanvullingsregeling is 1,6 % van de pensioengrondslag tot 1 juni 2022 en nihil vanaf 1 juni 2022. Eind 2022 zijn de op dat moment nog niet toegekende pensioenaanspraken volledig toegekend.

De premie voor de verplichte pensioenregeling is voor de periode 2021 – 2025 vastgesteld op 24,75% van de pensioengrondslag.

3 Communicatie

Hoe laten we de verschillende doelgroepen van Pensioenfonds Detailhandel stilstaan bij hun pensioen?

Een eigen pensioenpot die meebeweegt op de golven van de economie. In essentie is dit de boodschap van het nieuwe pensioen. Maar begrijpen deelnemers dat? En wat betekent het voor ze? Vragen die de basis vormen van het communicatieplan voor het nieuwe pensioen. De afdeling communicatie is in 2022 met de voorbereidingen gestart. Naast alle andere onderdelen uit het communicatiebeleid. Een overzicht.

1

Indexatie

Eind 2022 heeft het bestuur van Pensioenfonds Detailhandel besloten de pensioenen met 10% te verhogen. Het nieuws over deze verhoging en een uitgebreid document met daarin de achtergronden bij het indexatiebesluit over het belang en betekenis van de verhoging voor de verschillende deelnemers en gepensioneerden is op de website geplaatst. Ook is het nieuws via diverse kanalen met deelnemers (actief, slaper gepensioneerd) gecommuniceerd. Denk hierbij aan: de website, Jij&Wij Online, social media, Jij&Wij magazine, de Werkgever en de Pensioenkrant. Daarnaast is er in afstemming met het PPD en het Verantwoordingsorgaan (VO) een persbericht over de indexatie gepubliceerd.

2

SFDR level 2 op de website

Vanaf 1 januari 2023 gelden aanvullende transparantie- en rapportagevereisten voor pensioenfondsen en andere financiële partijen: de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Op 10 maart

2021 trad het eerste deel van deze wetgeving in werking. Vanaf dat moment moest Pensioenfonds Detailhandel onder andere informatie over de rol van duurzaamheidsrisico's in het eigen belonings- en beleggingsbeleid publiceren op de website. Het tweede deel van de wetgeving behelst nog meer transparantie. Pensioenfonds Detailhandel heeft in 2022 een zogenaamd 'precontractueel template' met ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling opgesteld en op de website geplaatst. Kortweg betekent dit, dat deelnemers volgens een vastgesteld stramien worden geïnformeerd over de manier waarop het pensioenfonds rekening houdt met ecologische en sociale kenmerken, de daaraan gekoppelde doelstellingen en hoe dat wordt gemeten. Ook is de wettelijk verplichte aanvullende duurzaamheidsinformatie sinds 2022 op de website te vinden. Hiermee informeert het pensioenfonds over de wijze waarop ecologische en sociale data-kenmerken zijn verkregen en hoe die worden gebruikt. Halverwege 2023 komt daar nog een periodieke rapportage bij als bijlage in dit jaarverslag van Pensioenfonds Detailhandel, zie bijlage 3. Dan wordt gerapporteerd of is voldaan aan de eerder gepubliceerde ecologische en sociale kenmerken.

3

Communicatieplan Wet toekomst pensioenen

Onderdeel van het transitieplan voor de overgang naar het nieuwe pensioen van Pensioenfonds Detailhandel is het communicatieplan. Doel van het communicatieplan is om de deelnemers (actief, slaper en gepensioneerd) op basis van kennis, houding en gedrag te informeren over het nieuwe pensioen.

4

Informatie over het nieuwe pensioen

In 2022 is de website van Pensioenfonds Detailhandel aangevuld met een extra tab: het nieuwe pensioen. Achter deze doorklik krijgt de bezoeker uitleg over het nieuwe pensioen en de toekomstige keuzemogelijkheid om bij pensionering 10% van het opgebouwde pensioen ineens op te nemen: 'bedrag ineens'. Deze informatie is beschikbaar in tekst (meest gestelde vragen en antwoorden) en video. In opdracht van Pensioenfonds Detailhandel zijn hiervoor door Eva Eikhout, journalist/programmamaker bij BNNVARA, vox pop-video's gemaakt met winkelmedewerkers. Een videoreeks die via social media wordt verspreid maar ook op het online platform Jij&Wij Online is te zien. Verder zijn artikelen over het nieuwe pensioen en bedrag ineens verschenen in: deelnemersmagazine Jij&Wij Magazine, online platform Jij&Wij Online, werkgeversinformatiebulletin de Werkgever en de krant voor gepensioneerden van Pensioenfonds Detailhandel, de Pensioenkrant.

5

Mini Pensioenkrant Wonen

In 2022 zijn de pensioenen van Pensioenfonds Wonen samengevoegd met die van Pensioenfonds Detailhandel. Voor de gepensioneerden die zijn overgekomen van Pensioenfonds Wonen is een mini Pensioenkrant op huisadres verspreid. Hierin is toegankelijke en praktische informatie over de pensioenregeling en achtergrondverhalen over het pensioenfonds opgenomen.

6

Pensioenkrant met enquête

Ieder voorjaar ontvangen gepensioneerde deelnemers van Pensioenfonds Detailhandel de Pensioenkrant. In die krant worden de lezers bijgepraat over hun pensioen en actuele zaken die spelen bij het pensioenfonds. Ook is er ruimte voor lifestyle-onderwerpen. Sinds de introductie van de krant in 2014 wordt de uitgave door de doelgroep goed gewaardeerd. Regelmatig poept daardoor de vraag op of de krant niet meerdere malen per jaar moet worden uitgebracht. In 2021 kwam deze vraag van het VO. Om te onderzoeken of de doelgroep hier daadwerkelijk behoefte aan heeft, is in de uitgave van 2022 een enquête bijgevoegd. Met onder meer vragen over de inhoud, vorm en toegankelijkheid van de krant. Ook werd gevraagd of men meerdere uitgaven per jaar zou willen ontvangen en er werd verzocht de Pensioenkrant een cijfer te geven. Tot slot mocht men een oordeel vellen over de website en brieven van het pensioenfonds. Uit de enquête blijkt, dat iets meer dan helft van de ruim 11.000 respondenten het prima vindt om de Pensioenkrant 1 keer per jaar te ontvangen. Opvallend was verder dat twee derde van de respondenten de website van het pensioenfonds niet kent en een deel daarvan geeft aan informatie over pensioen om allerlei redenen liever schriftelijk te ontvangen. De Pensioenkrant is beoordeeld met een 7,7. Het VO is op de hoogte gesteld van de uitslag van de enquête en het besluit van het pensioenfonds om het bij één Pensioenkrantuitgave per jaar te houden.

7

Social media

In 2022 zijn verdere stappen gezet in het actief inzetten van social mediakanalen van Pensioenfonds Detailhandel, met als ambitie om doelgroepen van het pensioenfonds op een verrassende manier te bereiken en zo wat vaker bij hun pensioen stil te laten staan. Hiertoe maakt het pensioenfonds gebruik van Facebook-, Instagram-, YouTube-, en LinkedInaccounts. Via die kanalen worden iedere week enkele berichten gedeeld met een directe of indirecte relatie tot onderwerpen die Pensioenfonds Detailhandel belangrijk vindt.

8

Welkomst Jij&Wij

Ieder jaar groeit het aantal actieve deelnemers van Pensioenfonds Detailhandel. Nieuwe deelnemers ontvangen een startbrief met daarbij een speciale welkomsteditie van Jij&Wij Magazine. In deze editie is een selectie te vinden van de leukste en meest interessante verhalen uit alle jaargangen Jij&Wij. Verder vindt de lezer in de uitgave actuele informatie over de pensioenregeling en het pensioenfonds.

11

Jij&Wij Magazine

3 keer per jaar ontvangen deelnemers van Pensioenfonds Detailhandel Jij&Wij Magazine, het lifestyle-magazine van Pensioenfonds Detailhandel over werken in de retail. Bij de artikelen in het magazine worden logische koppelingen met pensioenonderwerpen gemaakt en hoewel een papieren tijdschrift old-school lijkt, bereikt het deelnemers thuis over een onderwerp dat ze liever voor zich uitschuiven: pensioen.

9

Verkort jaarverslag

Vanaf 2020 maakt Pensioenfonds Detailhandel naast de wettelijk verplichte jaarrekening een zogeheten verkort jaarverslag. Daarmee wil het de vaak complexe informatie uit de jaarrekening voor iedereen toegankelijk maken. Dit document is op de website te vinden en wordt onder meer gedeeld via de social mediakanalen van Pensioenfonds Detailhandel.

12

Jij&Wij Online

In 2021 is Pensioenfonds Detailhandel gestart met Jij&Wij Beleggen, een redactioneel getint online platform waarmee het pensioenfonds anders dan op de corporate website ruimte heeft om op een toegankelijke en aansprekende manier te communiceren over haar beleggingen en het beleggingsbeleid. De redactionele formule is in 2022 aangevuld met Jij&Wij Magazine-onderwerpen. Omdat de redactionele basis breder is geworden, dekt de titel Jij&Wij Beleggen daardoor de lading niet meer en is omgedoopt naar Jij&Wij Online.

10

Eva Vraagt Zich Af

Het communicatiebeleid van Pensioenfonds Detailhandel heeft als ambitie om doelgroepen een paar keer per jaar stil te laten staan bij hun pensioen en de beleggingen van Pensioenfonds Detailhandel. Om te verrassen en te beklijven gebeurt dat met onverwachte communicatievormen en rake verhalen. Daarom is in 2022 in samenwerking met Eva Eikhout van BNNVARA de videoreeks Eva Vraagt Zich Af ontwikkeld. Eikhout kaart hierin concreet, laagdrempelig en herkenbaar lastige onderwerpen aan die spelen op de winkelvloer. De videoreeks bereikt door de verspreiding via social media zowel jongere als oudere doelgroepen van het pensioenfonds.

13

Werkgever

Werkgevers die bij het pensioenfonds aangesloten zijn, krijgen drie keer per jaar het informatiebulletin de Werkgever. Ook administratiekantoren die in opdracht van werkgevers werken aan de pensioenadministratie van deelnemers, ontvangen dit nieuwsbulletin. Hiermee wordt de lezer praktisch bijgepraat over ontwikkelingen in de pensioenwereld die van belang zijn voor werkgevers.

4.

Financieel Beleid

Voor de verwezenlijking van de doelen van Pensioenfonds Detailhandel beschikken we over de volgende middelen: premie, toeslagen, beleggingen en de pensioenregeling.

Premiebeleid

Kostendeekkende premie en premiedekkingsgraad

De wet- en regelgeving vereist een kostendeekkende premie waarvoor de wijze van berekening is vastgelegd in de pensioenwet.

In 2022 was de feitelijke premie 24,75% van de pensioengrondslag in de verplichte pensioenregeling en 26,4% van de pensioengrondslag in de aanvullende pensioenregeling (in totaal

€ 991.466 duizend). Het pensioenfonds hanteert de gedempte premiemethode om te bepalen of de feitelijke premie kostendeekkend is. De premie moet volgens de gedempte premiemethode minimaal € 960.561 duizend zijn. De feitelijke premie is daarmee kostendeekkend.

De samenstelling van de zuivere en gedempte premies is als volgt:

PREMIE (bedragen x € 1.000)

	Zuiver	Gedempt
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw en risicopremies	1.206.837	501.029
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	214.817	89.183
Opslag voor uitvoeringskosten en vrijval	24.434	24.434
Bijdrage voorwaardelijke onderdelen (indexatie)	-	345.915
Totale premie	1.446.088	960.561

De premiedekkingsgraad is de verhouding tussen de feitelijk ontvangen premie gedurende het jaar, met aftrek van kosten, en de waarde van de pensioenopbouw in datzelfde jaar. De premiedekkingsgraad komt zodoende overeen met de dekkingsgraad, met dat verschil dat de dekkingsgraad betrekking heeft op alle verplichtingen van een fonds, en de premiedekkingsgraad

op de premie en opbouw in een jaar. Een premiedekkingsgraad van 100% betekent dat de premie voor de opbouw exact gelijk is aan de toevoeging van de technische voorziening.

De premiedekkingsgraad bedroeg over 2022 80,1%, op basis van de door DNB gepubliceerde Rente Termijn Structuur ultimo 2021.

Toeslag

Algemeen

De ambitie is om op de pensioenrechten en -aanspraken jaarlijks toeslag te verlenen van maximaal de prijsindex. Het bestuur beslist echter op jaarbasis in hoeverre deze wordt verleend. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. Het bestuur hanteert de volgende dekkingsgraadstaffel, die als leidraad bij dit besluit fungeert:

- Bij een beleidsdekkingsgraad, die lager is dan 110%: geen toeslagverlening.
- Bij een beleidsdekkingsgraad, die hoger is dan de indexatiedekking: volledige toeslagverlening.
- Bij tussenliggende dekkingsgraden: berekening van de toeslag conform de in het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds vastgelegde rekenregels voor toekomstbestendige toeslagverlening.

Het toeslagbeleid kent in principe geen mogelijkheid van inhaaltoeslagverlening.

Toeslag 2022

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bedroeg 114,5% op 31 december 2021 en was daarmee hoger dan de ondergrens van 110%. De indexatiedekking bedroeg per 31 december 2021 124,2%. De toeslagverlening op 1 januari 2022 is gebaseerd op de ontwikkeling van het CBS Consumentenprijsindexcijfer (CPI) - periode juli 2020 - juli 2021, en deze bedroeg 1,3%. Omdat de beleidsdekkingsgraad op 31 december 2021 met 114,5% hoger was dan 110% maar lager dan de indexatiedekking van 124,2%, heeft het bestuur van het pensioenfonds besloten om de pensioenen met ingang van 1 januari 2022 te

verhogen met 0,5%, dus met een gedeelte van de CPI van 1,3%. Deze toeslag was al in het jaarverslag over 2021 opgenomen.

Op 1 juli 2022 besloot de overheid met een tijdelijke wijziging van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds de voorwaarden voor toeslagverlening te verruimen. Deze tijdelijke wijziging liep tot 1 januari 2023 en is in december 2022 verlengd tot de datum waarop de Wet toekomst pensioenen in werking treedt.

Hierdoor werd het mogelijk om voor de toeslagverlening in 2022, vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105% een volledige toeslag te verlenen.

Een belangrijke voorwaarde is wel dat de sociale partners aangeven de intentie te hebben om het pensioenfonds te vragen de huidige opgebouwde pensioenrechten in te brengen in de nieuwe pensioenregeling in het nieuwe pensioenstelsel. Pensioen Platform Detailhandel, gesprekspartner namens sociale partners, heeft in juni 2022 die intentie uitgesproken.

Daarnaast mag na de toeslagverlening de dekkingsgraad niet onder de 105% dalen.

De volledige indexatie betrof 1,3% per 1 januari 2022. Er was al een toeslag van 0,5% op 1 januari 2022 verleend, waardoor een extra toeslag van 0,8% mogelijk was. Het bestuur heeft in september 2022 besloten hier geen gebruik van te maken en eind 2022 een nieuw besluit te nemen voor de toeslagverlening per 1 januari 2023. Als het besluit voor de toeslagverlening per 1 januari 2023 nog vóór 31 december 2022 zou worden genomen, kon dat nog onder deze tijdelijke wijziging.

Een toeslagverlening op 1 januari 2023 wordt gebaseerd op de ontwikkeling van het CBS Consumentenprijsindexcijfer (CPI) - periode juli 2021 - juli 2022, en deze bedroeg 12,4%.

Als geen gebruik gemaakt zou worden van de mogelijkheid onder de tijdelijke wijziging van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen om een hogere toeslag te verlenen, zou een toeslag van ruim 5% mogelijk zijn.

Het bestuur heeft in november 2022 besloten om gebruik te maken van de tijdelijke wijziging en de pensioenen met ingang van 1 januari 2023 dus extra te verhogen. De dekkingsgraad bedroeg eind oktober 2022 circa 130% en door de versterkte financiële positie kon op basis van deze nieuwe regels een hogere en dus een extra verhoging gegeven worden. De pensioenen zijn met 10% verhoogd.

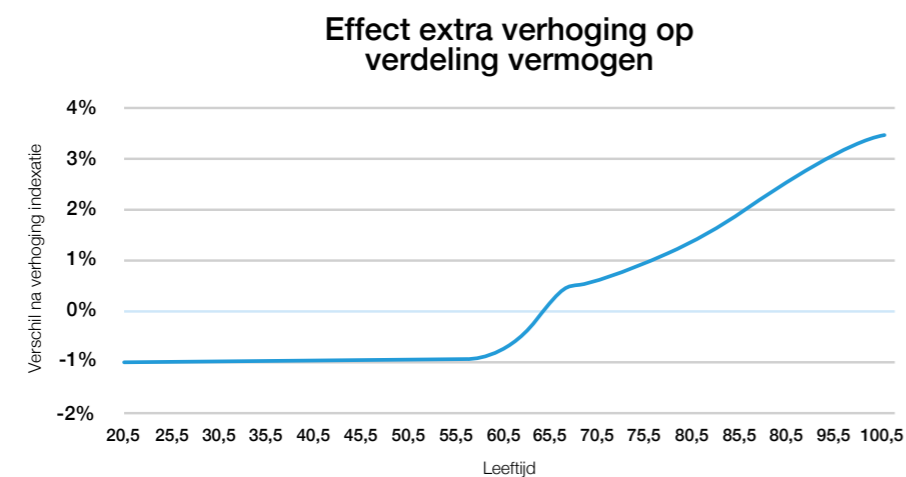
Door de pensioenen extra te verhogen is er straks minder geld te verdelen op het moment waarop wordt overgegaan naar het nieuwe stelsel. Om die reden wil het pensioenfonds voldoende buffers overhouden om bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel niet direct de pensioenen te hoeven verlagen of over onvoldoende reserves te beschikken. De pensioenen zijn daarom niet met de volledige 12,4% maar met 10% verhoogd.

Het bestuur beoordeelt de extra verhoging als evenwichtig: gegeven de doelstelling om toeslagen te verlenen, de stand van de dekkingsgraad en het effect dat de extra verhoging heeft op de verdeling van het vermogen op het moment waarop wordt overgegaan naar het nieuwe pensioenstelsel.

Door namelijk nu de pensioenen extra te verhogen daalt de dekkingsgraad en is er straks minder geld te verdelen op het moment waarop wordt overgegaan naar het nieuwe stelsel.

Met de zogeheten 'standaardmethode' uit het wetsvoorstel voor het nieuwe pensioenstelsel is een inschatting gemaakt voor de verdeling van het vermogen over de verschillende leeftijden. Per saldo leidt de extra verhoging tot een beperkte verschuiving tussen de verschillende generaties.

In onderstaande grafiek is het verschil weergegeven voor de verschillende leeftijden. Zo betekent een verschil van min 1% dat door de verhoging van de pensioenen met 10% het aan die leeftijd toe te rekenen vermogen bij overgang naar het nieuwe pensioenstelsel 1% lager is dan wanneer de pensioenen met de ruim 5% waren verhoogd.

De extra verhoging blijkt een positief effect op te leveren voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden vanaf ongeveer 65 jaar en een beperkt negatief effect voor de (gewezen) deelnemers jonger dan ongeveer 65 jaar.

De afgelopen 5 jaar zijn de pensioenen als volgt verhoogd:

Jaar	2023	2022	2021	2020	2019
Inflatie	12,4%	1,3%	1,6%	1,5%	1,7%
Toeslag	10,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,1%

Verloop pensioenvermogen en voorzieningen

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

PENSIOENVERMAGEN EN VOORZIENINGEN (bedragen x € 1.000)	Pensioenvermogen	Technische voorziening	Resultaat
Stand per 31 december 2021	33.027.838	27.868.428	-
Beleggingsresultaten	-10.042.607	-155.224	-9.887.383
Premiebijdragen	1.006.902	1.184.422	-177.520
Uitkeringen	-471.520	-470.580	-940
Indexering en overige toeslagen	-	2.131.684	-2.131.684
Wijziging marktrente	-	-10.760.839	10.760.839
Wijziging actuariële grondslagen	-	68.489	-68.489
Waardeoverdrachten	4.501.268	3.867.046	634.222
Pensioenuitvoeringskosten	-40.854	12.768	-53.622
Overige	-1.990	71.931	-73.921
Stand per 31 december 2022	27.979.037	23.818.125	-998.498

Beleggingen

In 2022 heeft het pensioenfonds voor aftrek van kosten een totaal bruto rendement behaald van -26,9%. Dit is inclusief de behaalde rendementen op de afdekking van valuta- en renterisico. Het rendement exclusief afdekking van valuta- en renterisico betreft -14,7%. Om tot het nettorendement na kosten te komen, dienen de

kosten meegenomen te worden. De gemaakte transactiekosten en indirecte kosten, van samen 0,10%, zijn reeds meegenomen in het bruto rendement van -26,9%. De directe kosten vermogensbeheer van 0,09% zijn dat nog niet, dus zal het nettorendement uitkomen op -27,0%.

	2022		2021	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Aandelen	-11,6%	-11,8%	28,4%	28,4%
Developed Markets SDG	-12,3%	-12,1%	31,7%	31,8%
Emerging Markets SDG	-8,1%	-10,1%	10,0%	9,9%
Vastrentende waarden	-18,0%	-18,6%	-2,0%	-1,9%
Euro Government Bonds	-18,6%	-18,9%	-3,6%	-3,7%
Euro Government Long Bonds	-36,0%	-36,8%	-8,2%	-8,3%
Euro Non Sovereign	-15,0%	-15,4%	-1,6%	-1,6%
Global High Yield	-6,4%	-6,7%	10,4%	10,5%
Green Bonds	-17,4%	-17,6%	0,0%	0,0%
Emerging Markets Debt hard currency*	-11,3%	-13,1%	5,4%	5,4%
Emerging Markets Debt local currency*	-3,4%	-6,5%	-2,1%	-1,8%
Illiquide beleggingen	-11,2%	-11,4%	14,8%	14,5%
Bruto rendement exclusief valuta en renteafdekking	-14,7%	-15,1%	10,3%	10,4%
Bruto rendement inclusief valuta en renteafdekking	-26,9%	-27,3%	1,2%	1,2%
Netto rendement inclusief valuta en renteafdekking	-27,0%	-27,3%	1,1%	1,2%

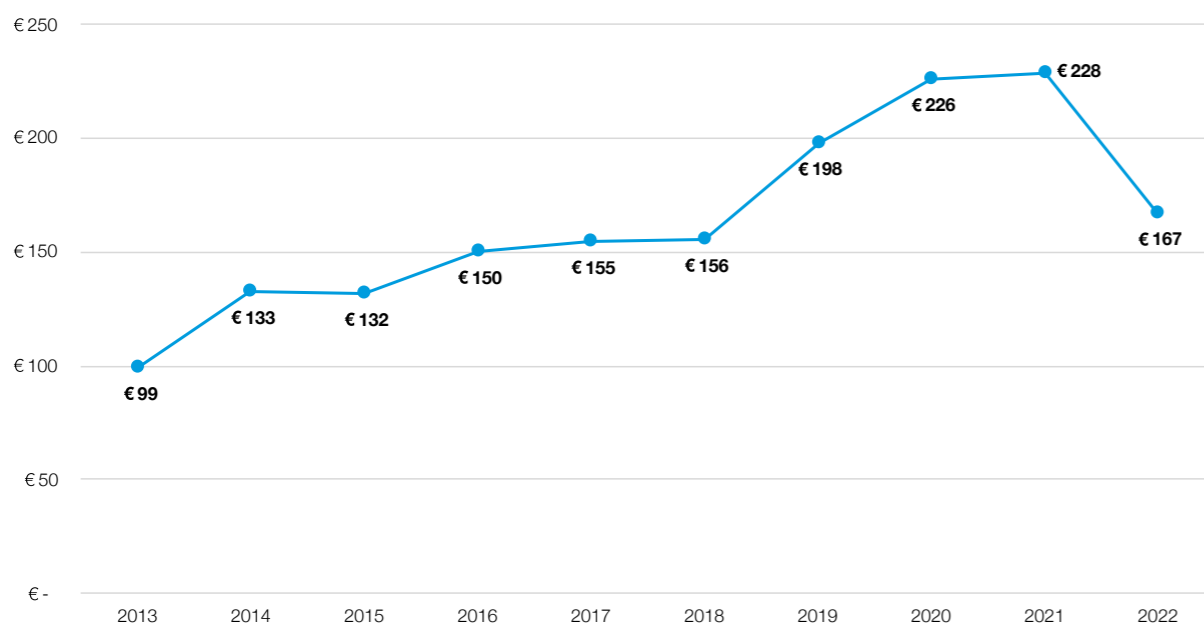
*rendementscijfer over de periode januari – november 2022.

In de afgelopen 3, 5 en 10 jaar zijn de volgende bruto resultaten behaald, zowel over de gehele periode als geannualiseerd.

Totaal rendement over periode	3 jaar		5 jaar		10 jaar	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Bruto rendement exclusief valuta en renteaftdekking	-1,8%	-2,6%	14,9%	14,0%	60,4%	58,1%
Bruto rendement inclusief valuta en renteaftdekking	-15,6%	-16,3%	7,7%	6,5%	66,9%	64,6%

Ge-annualiseerd	3 jaar		5 jaar		10 jaar	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Bruto rendement exclusief valuta en renteaftdekking	-0,6%	-0,9%	2,8%	2,6%	9,9%	9,6%
Bruto rendement inclusief valuta en renteaftdekking	-5,5%	-5,7%	1,5%	1,3%	10,8%	10,5%

In onderstaande grafiek staat wat €100 aan beleggingen over de afgelopen 10 jaar heeft opgeleverd.

Beleggingscyclus

Onze beleggingscyclus is gebaseerd op drie pijlers:

- **Beleid:** strategische afweging tussen rendement en risico, richtinggevend voor de keuze van de vermogenscategorieën, de omvang van die categorieën en het beperken van financiële risico's.
- **Uitvoering:** beheer van het vermogen binnen iedere vermogenscategorie.
- **Controle.**

De stappen om te komen tot strategisch beleggingsbeleid zijn als volgt:

1. Risicoanalyse (ALM):

- Bepalen risicobudget (is onderdeel van Strategisch Beleggingsplan).
- Bepalen van verwachte meer rendement van de beleggingsportefeuille (gemeten ten opzichte van de marktwaarde pensioenverplichtingen).
- Bepalen volatiliteit van de dekkingsgraad (tracking error).

2. Strategische Asset Allocatie (SAA)

Rekening houdend met onder andere: risicobudget, beleggingsbeginselen, wet- en regelgeving (Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen etc.);

3. Invulling portefeuille

Portefeuilleconstructie

Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om de totale beleggingsportefeuille te splitsen in een aantal onderdelen:

- **Liquide portefeuille** (beursgenoteerde beleggingen zoals aandelen, vastrentende waarden en liquide middelen).
- **Illiquide portefeuille** (niet-beursgenoteerde beleggingen. Direct lending, private equity, infrastructuur, vastgoed, onderhandse leningen).
- **Overlay portefeuille** (afdekking van rente- en valutarisico).

Uitgangspunt bij deze verdeling is, dat het sturen op een normgewicht voor de illiquide categorieën praktisch niet mogelijk is, gegeven de beperkte liquiditeit van deze beleggingen. Voor de illiquide categorieën worden daarom de feitelijke gewichten gehanteerd en geen normgewichten gebruikt. De overlay portefeuille betreft derivaten en onderpandbeleggingen die nodig zijn voor de valuta- en renteaftdekking.

Z-score en performance toets

Werkgevers in de detailhandel bouwen samen met hun werknemers verplicht pensioen op bij Pensioenfonds Detailhandel. Een mogelijkheid om vrijstelling van die verplichting te krijgen (Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen), is een slechte Z-score van het pensioenfonds. De Z-score drukt de beleggingsprestatie van een pensioenfonds uit.

De Z-score is een berekening waarbij het behaalde rendement van de portefeuille wordt vergeleken met het rendement van de vooraf vastgestelde normportefeuille. Die berekening wordt gedaan voordat de kosten en risico gecorrigeerde maatstaf zijn verdisconteerd. Voor illiquide beleggingen zoals direct onroerend goed en hypotheek waarvoor geen representatieve benchmark beschikbaar is, wordt het portefeuillerendement gehanteerd in de normportefeuille.

Over 2022 is een Z-score behaald van 0,28. De performancetoets over de periode 2018 tot en met 2022 bedraagt 1,64. Daarmee blijft de performancetoets boven het vereiste minimum van -1,28.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

De belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Het pensioenfonds heeft in 2022 grote veranderingen in het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid doorgevoerd. De belangrijkste zijn:

- Introductie van de vierde duurzaamheidsindex in de staatsobligaties opkomende markten: we houden nu rekening met de Sustainable Development Goals in deze beleggingsportefeuilles.
- Beleggen met directe impact: drie impactfondsen van Pensioenfonds Detailhandel zijn gestart in 2022
- Engagement en stemmen: we waren in gesprek met meer dan 550 ondernemingen in 45 landen; en stemden op 1240 aandeelhoudersvergaderingen.
- Onze vastgoedportefeuille is wederom als heel duurzaam uit de bus gekomen, mede door onze actieve inzet hierop.
- Het klimaatplan van het pensioenfonds is verder vormgegeven met ambitieuze doelstellingen, onder meer op basis van de uitkomsten van een uitgebreide klimaatrisicoanalyse.

Deze veranderingen zijn vastgelegd in het hernieuwde MVB-beleid van het pensioenfonds, te vinden op de website van Pensioenfonds Detailhandel. Ook is de website [jijenvijonline.nl](https://www.jijenvijonline.nl) (voorheen jijenvijbeleggen.nl) gelanceerd, waar het pensioenfonds op toegankelijke wijze communiceert over het MVB-beleid.

Deze ontwikkelingen bij het pensioenfonds bestaan niet in een vacuüm. 2022 was een jaar van multi-crisis: covid, oorlog, energie, handel, inflatie en ongerustheid over technologische ontwikkelingen speelden op en versterkten elkaar.

Ook klimaatverandering was een thema dat volop in de belangstelling stond. Door lange termijn beleggingskeuzes te maken, ook wat betreft verantwoord beleggen, geeft het pensioenfonds invulling aan de wensen van deelnemers, en biedt het hoofd aan uitdagingen waarmee de wereld geconfronteerd wordt.

Beleggingskeuzes

SDG's basis voor onze beleggingskeuzes

Het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel wordt bepaald door de beleggingsbeginselen van het bestuur. Voor de omgang met thema's die in de samenleving spelen, is het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)-beleid onze leidraad. Daarin is vastgelegd hoe we ons beleid hebben ingericht, welke doelstellingen we hebben en welke partijen voor ons het beleid uitvoeren. In een beperkt aantal sectoren belegt Pensioenfonds Detailhandel niet: die sluiten we uit. In alle andere sectoren maakt Pensioenfonds Detailhandel beleggingskeuzes.

Deze beleggingskeuzes zijn gebaseerd op de Sustainable Development Goals (SDG) waar Pensioenfonds Detailhandel op focust. Dit zijn:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie
- SDG 13: Klimaatactie
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.

Deze SDG's houden nauw verband met de toeleveringsketen binnen de (detail-)handel. We sluiten hierbij aan op internationale richtlijnen. Onze deelnemers bepalen de waarden (wat vinden we belangrijk), en de richtlijnen bepalen onze normen (waar willen we ons aan houden). Wat onze deelnemers belangrijk vinden, onderzoeken we regelmatig.

Portefeuilles staatsobligaties in opkomende markten zijn nu ingericht volgens de SDG's

Het bestuur van het pensioenfonds wil in publieke markten zoveel mogelijk via op-maat-gemaakte indices beleggen die zich richten op de agenda van de SDG's (Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties). Daarom is het belangrijk dat ook de landen waar het pensioenfonds staatsobligaties van in portefeuille heeft bijdragen aan deze SDG's.

In de beleggingsportefeuilles staatsobligaties opkomende markten heeft het pensioenfonds in 2022 grote wijzigingen aangebracht om hierbij aan te sluiten. Het pensioenfonds heeft in de keuze voor de beleggingen in staatsobligaties opkomende markten het democratisch gehalte van een land zwaar meegewogen: niet-democratische landen nemen we niet langer in portefeuille op, net als de slechtst scorende landen op de voor ons belangrijke SDG's.

Dat doen we op onderstaande wijze.

SDG 8 Eerlijk werk en economische groei	Een gezonde en gedegen arbeidsmarkt is belangrijk voor de ontwikkeling van bewoners in een land, en voor de ontwikkeling van de economie in een land. Daarom vindt Pensioenfonds Detailhandel het belangrijk dat landen bijdragen aan SDG 8, waarmee een duurzame, gestage, inclusieve en verantwoorde economische groei, volle en productieve werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voorop staan. Pensioenfonds Detailhandel neemt in de bouw van deze benchmarks gegevens mee over de werkgelegenheid en de arbeidsrelaties in een land en hoeveel transparantie er is rondom economische relaties, wat investeringen kan bevorderen, en daarmee economische groei.
SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie	Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk dat natuurlijke hulpbronnen of publieke goederen prudent en efficiënt gebruikt worden en er voorzichtig omgegaan wordt met chemische en giftige stoffen om negatieve impact van bedrijfsvoering of productie op het land, de lucht, het water en belanghebbenden te voorkomen. Het pensioenfonds neemt daarom in deze benchmarks informatie mee over watergebruik, gebruik van chemische middelen, omgang met natuurlijke hulpbronnen en uitstoot van broeikasgassen in een land.
SDG 13 Klimaatactie	Pensioenfonds Detailhandel gelooft dat klimaatverandering een groot risico is voor onze wereld, en ook voor de portefeuille van het pensioenfonds. Daarom steunen we het Parijs klimaatakkoord. We nemen in deze benchmarks daarom de hoogte van de broeikasuitstoot, de hoogte van het gebruik van fossiele brandstoffen in relatie tot de consumptie in een land, en klimaatrisico's, bijvoorbeeld als gevolg van fysiek risico van een land, mee.
SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten	Voor de ontwikkeling van landen is het belangrijk dat er vrede en een goedwerkend rechtssysteem is, dat beschikbaar is voor alle partijen in een land, en dat de publieke instituten effectief zijn en verantwoording afleggen. Bovendien is het belangrijk dat de economie in een land zich stabiel en zonder corruptie kan ontwikkelen. We nemen daarom misdaadgerelateerde en oorlogsgelateerde cijfers, corruptiecijfers, gegevens over de effectiviteit van de overheid, politieke stabiliteit, en de kwaliteit van wet- en regelgeving mee. Bovendien beleggen we niet in landen die ondemocratisch zijn. Dat druist in tegen de doelstellingen van SDG 16.

Landen die gemiddeld tot de slechtst scorende 20% van het universum op deze SDG's scoren, en landen die bovendien als ondemocratisch worden gezien volgens de bron Freedom House, worden niet opgenomen in de benchmark.

Het bestuur wil hiermee recht doen aan twee doelen in het MVB-beleid, namelijk voorkeuren van deelnemers meewegen in het beleggingsbeleid, en het beperken van risico's als gevolg van ESG-factoren. Denk hierbij aan landen die ten gevolge van hun bestuur of geopolitieke spanningen niet langer in staat zijn hun schulden af te lossen (en dus ons als leningnemer af te betalen) of financiële schade door sancties (denk aan Rusland).

Impactfondsen zijn gestart

Een van de doelen van ons MVB-beleid is om met een relatief beperkt gedeelte van de totale beleggingsportefeuille -naast de reguliere financiële doelstelling- een maatschappelijk rendement na te streven en daarmee direct bij te dragen aan een beter milieu of een betere maatschappij. Het pensioenfonds stelt zich ten doel om 1% van haar vermogen te alloceren naar directe impact beleggingen. De SDG's die het pensioenfonds heeft geprioriteerd komen daarbij zoveel mogelijk terug in dergelijke beleggingen.

In 2022 hebben wij 3 fondsbeheerders aangesteld die namens het pensioenfonds elk een leningportefeuille beheren van € 100 miljoen. Het **Polestar Circular Debt Fund** verstrekt leningen aan bedrijven in Nederland die reeds bewezen innovatieve circulaire technieken op grotere schaal willen uitrollen. De belangrijkste lange termijn impact van dit fonds is de doorgroei van bedrijven en technologieën die zonder financiering veel lastiger van de grond zouden komen. Met deze investering hebben wij als pensioenfonds 'zelf' de meeste impact. Zonder onze belegging zou het fonds niet bestaan en zouden de bedrijven waarschijnlijk geen financiering krijgen. Het fonds van Polestar heeft gedurende 2022 twee financieringsoffertes getekend en een uitgebreide pijplijn met potentiële bedrijven.

Het **Tikehau SDG Lending Fund** richt zich op leningen aan Europese bedrijven die open staan voor

verbetering van hun duurzaamheidspresentaties, -processen en maatschappelijke impact. Het fonds van Tikehau maakt daarbij prestatie-afspraken met deze bedrijven. De impact van het pensioenfonds zit minder in de financiering an sich, maar in het ondersteunen en stimuleren tot verbetering van de duurzaamheidsprestaties van de bedrijfsvoering. Tikehau heeft 6 leningen verstrekt in 2022 met een focus op onze geprioriteerde SDG's. Wij denken actief mee met de invulling van de leningportefeuille en gaan met Tikehau in gesprek over specifieke impact indicatoren per lening. Hiermee wordt de gemaakte impact gewaarborgd.

De derde belegging in het **Symbiotics Emerging Market Impact Fund** stuurt op het maken van impact in opkomende markten door het verstrekken van micro finance leningen. De portefeuille is eind 2022 opgebouwd uit 77 gefinancierde bedrijven in 40 verschillende ontwikkelingslanden. De focus van deze financieringen ligt voornamelijk op het tegengaan van armoede, de ondersteuning van economische groei en actie op het gebied van klimaat en duurzame energie.

Klimaat

Het pensioenfonds heeft uitgebreid klimaatonderzoek uitgevoerd om klimaatgerelateerde risico's op de portefeuille te identificeren. Met de in het MVB-beleid vastgestelde doelstellingen ambiert het fonds om fysieke klimaatrisico's, als gevolg van klimaatveranderingen zoals zeespiegelstijging en toenemende hitte en droogte, als ook transitierisico's, als gevolg van overheidsingrijpen, zoals inprijzing van CO2-uitstoot, te mitigeren. Ook ambiert het fonds hiermee een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het klimaatakkoord. Daarmee sluit het aan bij de voorkeuren van deelnemers, die klimaatactie (SDG 13) een belangrijk onderwerp vinden om te integreren in het beleggingsbeleid.

Onze aanpak zal in de loop van de tijd worden aangepast in lijn met de nieuwste klimaatinzichten uit de academische wereld en de financiële sector. In een apart verslag (de 'TCFD-rapportage') zal het fonds rekenschap geven over de klimaatacties genomen in het jaar, en voortgang op de onderdelen, als ook kunnen rapporteren over nieuwe ambities en inzichten.

Op de 4 onderstaande onderwerpen onderneemt Pensioenfonds Detailhandel actie.

1. We maken beleggingskeuzes

Het fonds heeft reductiedoelstellingen geformuleerd en zal beleggingskeuzes maken om deze te behalen. We onderzoeken in welke bedrijven we niet langer willen beleggen, omdat deze bedrijven onvoldoende blijken te geven van transitiemogelijkheden naar een CO2-arme bedrijfsvoering en bovendien veel klimaatrisico lopen. Ook onderzoeken we hoe we meer duurzame beleggingen kunnen doen.

2. We wenden onze invloed aan

We gebruiken onze invloed en zullen in gesprek gaan met bedrijven en ons stemgedrag gebruiken ten behoeve van de Parijs klimaatdoelstellingen.

3. We stellen onze doelstellingen ambitieus bij

Nieuwe inzichten, onderzoeksmogelijkheden en onderzoeksmethodieken vormen de input voor onze doelstellingen, die zonnig worden aangepast.

4. We zullen transparant rapporteren over onze inspanningen en resultaten

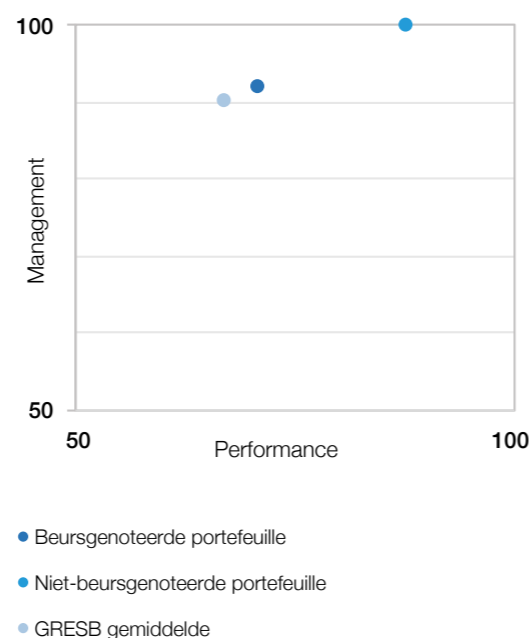
We rapporteren jaarlijks over onze CO2-uitstoot en de voortgang op onze doelstellingen en over onze engagement- en steminspanningen- en resultaten in een andere rapportage (de 'TCFD-rapportage').

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen in vastgoed

Wij zijn lid van de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). GRESB is een onafhankelijke, wetenschappelijke benchmark die de duurzaamheidsprestaties van vastgoedfondsen en -portefeuilles wereldwijd beoordeelt. Op basis van GRESB-scores krijgen investeerders inzicht in het duurzaamheidsbeleid en -resultaten van hun vastgoedbeleggingen en kunnen zij deze prestaties vergelijken met vastgoedbeleggingen in dezelfde regio en/of hetzelfde type vastgoed.

Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk dat de fondsen in de niet-beursgenoteerde portefeuille hoger scoren dan hun peers op de GRESB-score, en dat de beursgenoteerde bedrijven deelnemen aan GRESB. We zetten ons actief in om dit te bewerkstelligen. Dit resulteert erin dat de totale vastgoedportefeuille van het pensioenfonds beter presteert dan het gemiddelde van alle deelnemers aan GRESB. Het GRESB-gemiddelde ligt op 74 punten terwijl de score voor de beursgenoteerde en niet-genoteerde vastgoedportefeuille van het pensioenfonds uitkomt op respectievelijk 77 en 91 punten.

Figuur 1 – 2022 GRESB scores beursgenoteerd en niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille

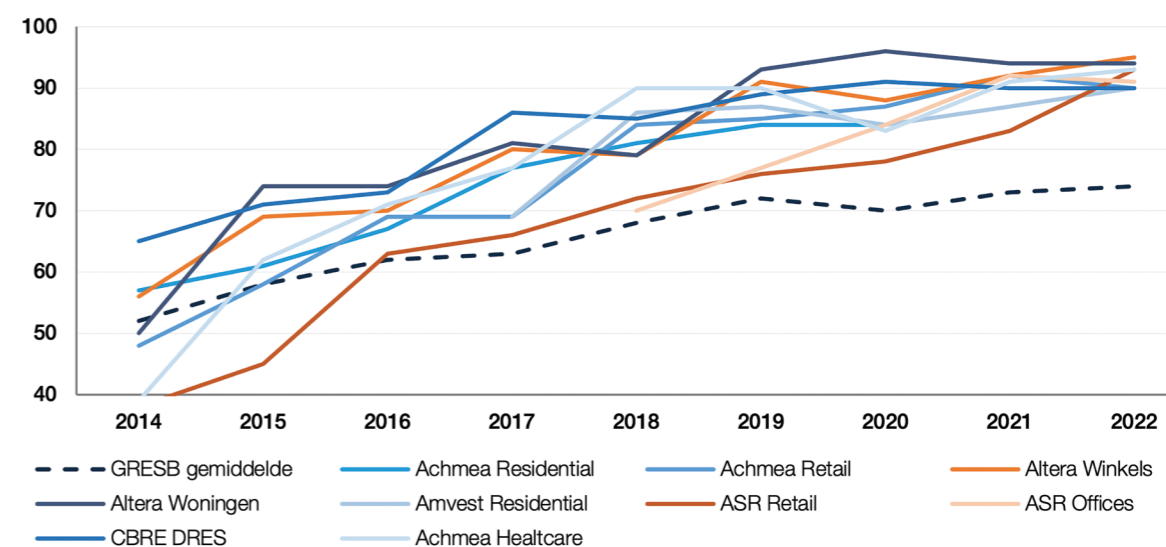

Niet-beursgenoteerd vastgoed

In de niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille van het pensioenfonds waren eind 2022 alle 9 fondsen waarin het pensioenfonds belegt, deelnemer van GRESB. Dit zijn de fondsen: Achmea Dutch Residential Fund, Amvest Residential Core Fund, Altera Woningen, CBRE Dutch Residential Fund, Altera Winkels, Achmea Dutch Retail Property Fund,

ASR Dutch Retail Property Fund, ASR Dutch Mobility Office Fund en Achmea Dutch Healthcare Property Fund. De fondsen vertegenwoordigen eind 2022 samen een beleggingswaarde van circa € 1.000 miljoen. Over de jaren heen heeft de GRESB-score van de niet-beursgenoteerde portefeuille van het pensioenfonds zich sterker ontwikkeld dan het GRESB gemiddelde (zie Figuur 2).

Figuur 2 - Verloop GRESB-scores niet-beursgenoteerde belangen

Onderstaande tabel geeft de GRESB-scores weer van de 9 niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen in relatie tot de peer group van het betreffende fonds.

Tabel 1 – GRESB-scores niet-beursgenoteerde portefeuille in relatie tot de peers

Naam	Sector	Score	Peer gemiddelde
Amvest Residential Core Fund	Woningen	90	86
Altera Woningen	Woningen	94	86
Achmea Dutch Residential Fund	Woningen	91	86
CBRE Dutch Residential Fund	Woningen	90	86
Altera Winkels	Winkels	95	92
ASR Dutch Retail Property Fund	Winkels	93	92
Achmea Dutch Retail Property Fund	Winkels	90	92
ASR Dutch Mobility Office Fund	Kantoren	91	80
Achmea Dutch Healthcare Property Fund	Zorg	93	72

Klimaat risicoscan in niet-beursgenoteerd vastgoedportefeuille

Voor de niet-beursgenoteerde portefeuille heeft het pensioenfonds in 2021 al een eerste klimaat risicoscan uitgevoerd in samenwerking met Climate Adaptation Services (CAS). In 2022 is een update gedaan van de risicoscan. Door middel van deze scan is in beeld gebracht welke gebouwen binnen deze portefeuille bloot zijn gesteld aan fysieke risico's zoals hittestress, overstroming en paalrot. Hieruit is naar voren gekomen dat hittestress en hevige regenval de grootste risico's vormen. Met de individuele vastgoedfondsen wordt actief gesproken over de maatregelen die zij nemen om de blootstelling aan deze risico's tegen te gaan.

Op-maat-gemaakte benchmarks van Pensioenfonds Detailhandel

Pensioenfonds Detailhandel laat op-maat-gemaakte benchmarks maken in de beursgenoteerde categorieën om te zorgen dat de beleggingen binnen deze portefeuilles aansluiten bij het MVB-beleid van het fonds, en daarmee met de voorkeuren van deelnemers. In 2022 waren dit de benchmarks aandelen ontwikkelde en opkomende landen, de bedrijfsobligatieportefeuille, en de nieuw ontwikkelde portefeuille staatsobligaties opkomende landen.

Onze op-maat-gemaakte benchmarks scoren beter dan die van de standaard benchmarks op bijdrage aan de Sustainable Development Goals.

SDG-score aandelenportefeuille: 3,77

SDG-score standaard benchmark: 3,39

SDG-score bedrijfsobligatie portefeuille: 4,06

SDG-score standaard benchmark: 3,78

De getoonde scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de 4 geselecteerde SDG's

vergeleken met de standaard benchmark zijn het gemiddelde van de scores over de 4 kwartalen in 2022. De portefeuille staatsobligatie opkomende markten heeft een te korte looptijd om in dit jaarverslag over te rapporteren.

Actief aandeelhouderschap

Ons engagementprogramma speelt een belangrijke rol in de uitwerking van ons streven naar lange termijn waarde creatie. Het is bovendien een belangrijk instrument waarmee we duurzaamheidsrisico's van de portefeuille op maatschappij en milieu kunnen identificeren en beoordelen; alsook de duurzaamheidsrisico's die mogelijk een materiële impact hebben op de beleggingsportefeuille. Het merendeel van de engagement werkzaamheden wordt gedaan door Colombia Threadneedle. Zij gaan het gesprek aan namens Pensioenfonds Detailhandel. Naast de dialoog die we voeren via Columbia Threadneedle, voert Pensioenfonds Detailhandel ook zelf direct gesprekken met ondernemingen. Dat doen we via de samenwerking van het IMVB-convenant (het convenant tussen pensioenfondsen, vakbonden, overheid en NGO's voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen). Ook via de samenwerking van het Dutch Engagement Network (DEN), waarin wij samenwerken met Pensioenfonds Horeca & Catering en nu ook Pensioenfonds Ahold Delhaize. Tenslotte zijn we betrokken bij het samenwerkingsinitiatief in de vastgoedsector, Global Real Estate Engagement Network (GREEN).

Pensioenfonds Detailhandel heeft een partij aangesteld, Columbia Threadneedle, die gesprekken voert met het merendeel van de bedrijven om ze aan te spreken in geval van controverses en het gesprek aan te gaan over belangrijke thema's. Hiervoor worden bedrijven geselecteerd waarmee het gesprek wordt aangegaan in 3 onderstaande programma's.

Thematisch engagement

In 2022 waren onder andere de volgende projecten onderdeel van het thematisch engagement.

1. Climate Action 100+

We blijven betrokken bij het Climate Action initiatief 100+ (CA100+), waarbij Columbia Threadneedle de engagement werkzaamheden oppakt en daarbij de krachten bundelt met 8 andere actief betrokken ondernemingen (en in hun kielzog eens 40 bedrijven). We dragen ook bij aan de strategische richting van CA100+ via de nieuwe Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC) Adviesgroep. CA100+ is een door beleggers geleid initiatief om ervoor te zorgen dat 's werelds grootste bedrijven die broeikasgassen uitstoten actie ondernemen op het gebied van klimaatverandering. In totaal wordt met 167 bedrijven die cruciaal zijn voor de overgang naar een koolstofarme wereldeconomie engagement gevoerd door de groep van betrokken beleggers.

De 3 vooraf overeengekomen uitdagingen voor deze bedrijven zijn:

- Een sterk bestuurskader inzake klimaatverandering
- Actie ondernemen om de uitstoot van broeikasgassen in de hele waardeketen te verminderen.
- Meer openheid van zaken geven.

In 2022 hadden we meer dan 50 CA100+ engagementvergaderingen. Dit resulteerde in het bereiken van verschillende belangrijke mijlpalen bij ondernemingen.

- In de automobielsector heeft Stellantis (onder andere Peugeot, Opel, Fiat en Jeep) zijn net zero strategie voor 2050 bekendgemaakt en hebben Mercedes-Benz en Toyota klimaatlobbyrapporten gepubliceerd.
- Dominion Energy heeft de reikwijdte van haar net zero doelstelling uitgebreid met Scope 3-emissies (toeleveranciers en klanten), die 44% van haar voetafdruk uitmaken.

2. Uitfasen van kolen

In 2022 waren onze activiteiten gericht op kolenmijnbouwers en nutsbedrijven in landen

waar wij het meeste potentieel voor verandering zagen, waaronder de VS, Japan en Zuid-Korea. De gesprekken met BHP en Glencore waren gericht op het uitfasen van kolen en het niet-starten van nieuwe steenkoolprojecten. BHP heeft nu besloten zijn Mount Arthur-kolenmijn in 2030 te sluiten en we zijn blij met hun inzet voor sociale bescherming voor de werknemers en de lokale gemeenschap ('just transition'). Glencore heeft zich teruggetrokken uit het Valeria-project, onder verwijzing naar de wereldwijde onzekerheid en zijn net zero ambities.

We koppelen dit project ook aan engagement over klimaatstrategieën van banken, waarbij wij er bij hen op aandringen om klanten aan te moedigen en ervoor te zorgen dat zij op 'Parijs' afgestemde plannen voor uitfasering van kolen ontwikkelen.

3. Fysieke risico's van klimaatverandering

Dit jaar hebben wij een gerichte reeks ondernemingen benaderd om te begrijpen hoe hun risicosystemen ook fysieke klimaatrisico's meenemen. We baseren ons daarbij op het IIGCC rapport 'Physical Climate Risks and Opportunities'. In 2022 hebben wij Nokia, Renesas, Infineon, Lonza en Roche gesproken. We hebben ook gesproken met bouwbedrijf Vinci en elektriciteitsbedrijf Quanta Services over hun fysieke risico's; daarnaast hebben we het onderwerp ingebed in verschillende engagements over klimaatverandering, onder andere met bedrijven in de sectoren cement en staal.

4. Bescherming van biodiversiteit

Het biodiversiteitsproject begon met 21 bedrijven die met behulp van het ENCORE-instrument als zeer invloedrijk waren aangemerkt. Het doel was meer inzicht te krijgen in de risico's, effecten en best practices op dit gebied, alvorens de reikwijdte van ons werk te vergroten. Deze uitbreiding verliep snel: van januari tot half december 2022 zijn 661 gesprekken gevoerd met 409 bedrijven over natuurkwesties. We hebben ook gebruik kunnen maken van de inzichten uit onze engagements om een kader te ontwikkelen dat zal worden gebruikt als leidraad voor beoordeling van bedrijven en voor toekomstige engagements.

Ondernemingen met prioriteit
Intensieve en frequente dialoog met ondernemingen met hoge risico's

Thema-engagement op specifieke projecten

Reactieve engagement
Snelle actie op controverses en schendingen

In 2022 hebben we ons verdiept in de ketens van de auto-industrie, waar leer en rubber belangrijke bronnen van ontbossing zijn die minder aandacht krijgen dan ontbossing in de voedingsindustrie. Ons werk aan andere oorzaken van ontbossing omvat samenwerking via de PRI's Soft Commodities Practitioners Group, de Ceres Working Group on Land Use and Climate en de Investor Policy Dialogue on Deforestation.

Hoogtepunten van onze engagement waren de verbetering van de natuurstrategieën van winningsindustrieën, waarbij zowel Teck Resources als BHP natuurpositieve doelstellingen hebben vastgesteld. Bedrijven als BP en TC Energy hebben onze aanbeveling om toe te treden tot het TNFD-forum opgevolgd en vonden dat uiterst nuttig, terwijl Iberdrola een voortrekkersrol blijft spelen met een robuuste strategie en een boekhouding van natuurlijk kapitaal. Archer-Daniels-Midland heeft zijn termijn voor een ontbossingsvrije productie verkort van 2030 tot 2025.

Onze uitvoerder is onderdeel van de Lead Investor Group die het Nature Action 100-initiatief voor gezamenlijke engagement heeft opgezet. Nature Action 100 beoogt meer ambitie en actie

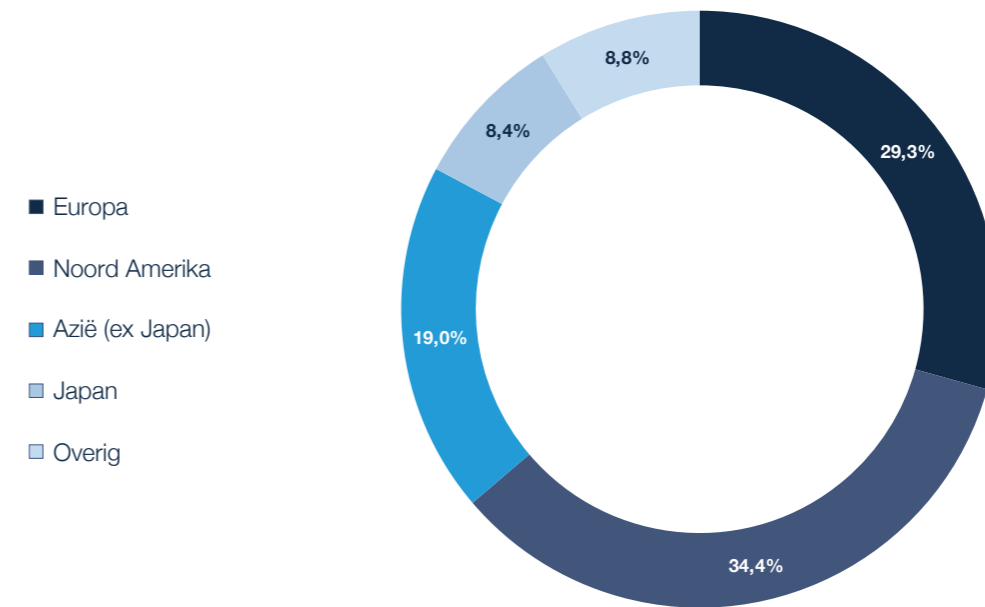
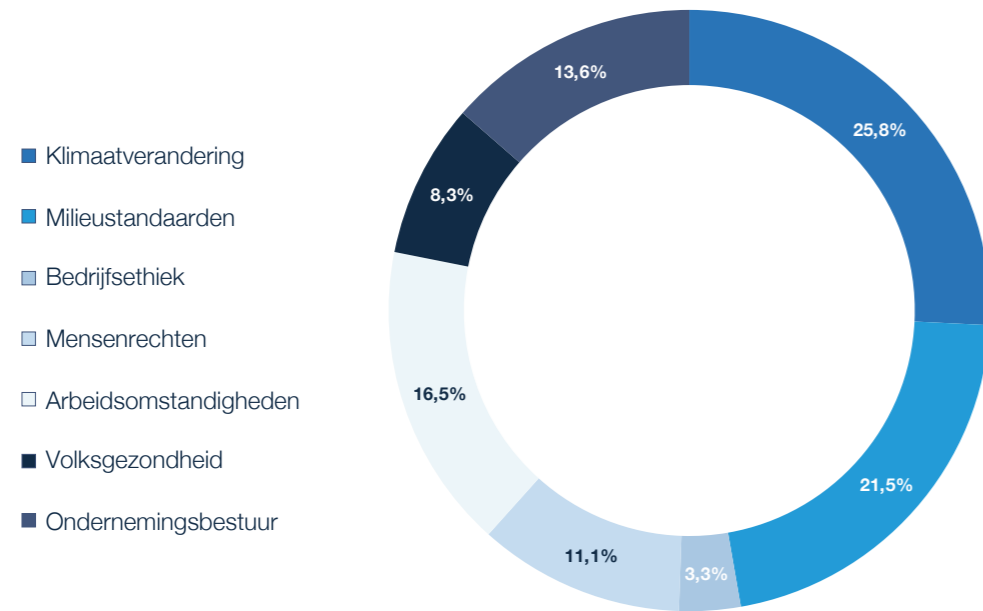
van bedrijven om het verlies van natuur en de achteruitgang van biodiversiteit aan te pakken.

5. Mensenrechten en rechten inheemse bevolking in de energiesector

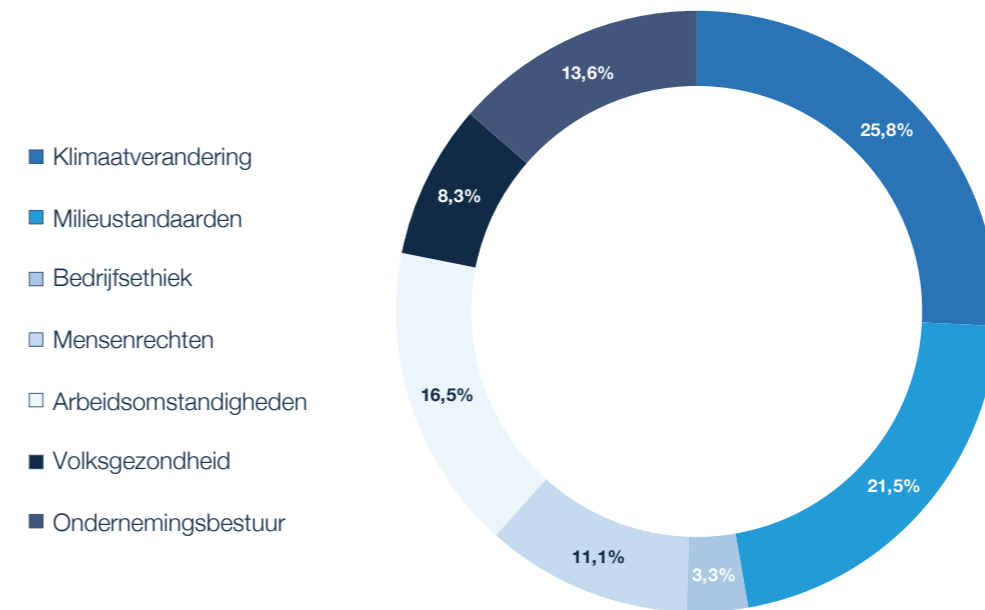
In totaal hebben we 37 gesprekken gevoerd met 25 bedrijven over de rechten van inheemse volkeren. Dit is belangrijk omdat bedrijven nieuwe locaties ontwikkelen om grondstoffen voor de energietransitie te winnen. Aangezien de natuur inherent verbonden is met de levenswijze en cultuur van veel inheemse volkeren, hebben wij ook aangedrongen op een brede aanpak van het beheer van zowel inheemse rechten als natuurbehoud. Zo hebben wij tijdens gesprekken met BP, Shell en ConocoPhillips gewezen op het belang van de betrokkenheid van lokale gemeenschappen bij de ontwikkeling van plannen voor biodiversiteitsbeheer. Terwijl de mijnbouwsector zijn normen sterk lijkt te hebben verbeterd dankzij de aandacht die aan hen is besteed, blijft de olie- en gassector achter. Wij zullen blijven toezien op ontwikkeling en uitvoering van verbeterd beleid.

Engagement in cijfers

In 2022 zijn 546 ondernemingen in 45 landen aangesproken, over de volgende onderwerpen:

Engagement heeft in 2022 197 keer aantoonbaar resultaat opgeleverd op de volgende onderwerpen:

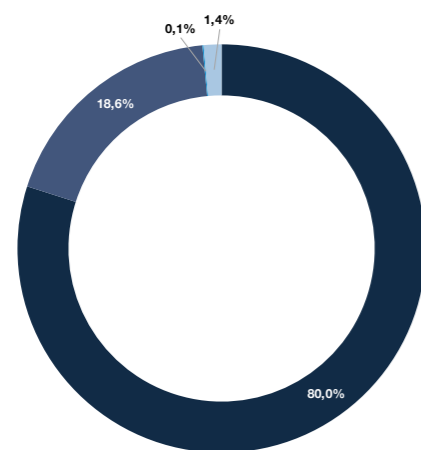

Wij beoordelen de engagement activiteiten en -resultaten ook naar bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. In 2022 zijn de grootste bijdragen behaald op SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie (19%) en SDG 13 Klimaatactie (21%).

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Wij zien stemmen als een belangrijk onderdeel van actief aandeelhouderschap. Door middel van stemmen op afstand (proxy voting) zijn wij in staat wereldwijd van ons stemrecht gebruik te maken.

De verwachtingen van de ondernemingen waarin wordt belegd en de uitvoering van ons stembeleid, vloeien voort uit de Nederlandse Corporate Governance Code en de OESO en ICGN (International Corporate Governance Network) principes van goed ondernemingsbestuur. Pensioenfonds Detailhandel heeft een eigen stembeleid dat door Columbia Threadneedle wordt uitgevoerd.

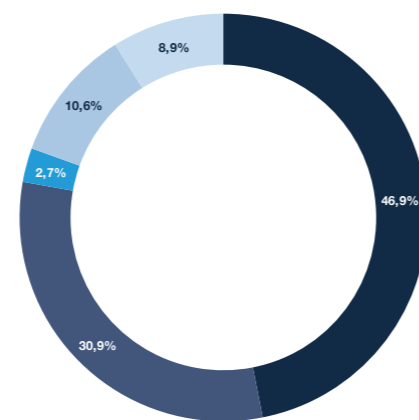

■ Voor
■ Tegen
■ Onthouding
■ Geen stem uitgebracht

In 2022 hebben wij via het stembeleid ondernemingen actief aangespoord bij te dragen aan verlaging van de wereldwijde uitstoot van CO₂. Hiertoe heeft onze stemuitvoerder een proces ontwikkeld waarbij wordt geïdentificeerd welke bedrijven waarin wij beleggen op basis van een

De belangrijkste aandachtsgebieden bij het stemmen in 2022 waren beheersing van sociale- en milieurisico's inclusief klimaatverandering en biodiversiteit; onafhankelijkheid en diversiteit van bestuur; beloningsverschillen binnen ondernemingen.

In totaal hebben wij op 1240 aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Daarbij is in 18,6% van alle geagendeerde voorstellen tegen het advies van het bestuur gestemd. Vooral op de punten van bestuurssamenstelling (46,9%) en beloning (30,9%) stemden wij relatief vaak tegen.

■ Bestuurssamenstelling
■ Beloning
■ Kapitaal
■ Aandeelhoudersmoties
■ Overig

aantal criteria achterlopen met beheersing van klimaatrisico's. Bij deze klimaatachterblijvers in hoog risico-sectoren, zoals energie, mijnbouw en transport, stemden we vervolgens tegen voorstellen van het bestuur, zoals herbenoemingen.

Vooruitblik engagement en stemmen 2023

Het tegengaan van klimaatverandering en het beschermen van biodiversiteit blijven prioriteiten. Naast deze belangrijke milieukwesties zal de nadruk liggen bij mensenrechtenkwesties en diversiteit van besturen.

Engagement in vastgoed

Pensioenfonds Detailhandel gelooft dat duurzaam investeren lange termijn waarde creëert voor alle stakeholders en proberen daarom om de duurzaamheidskenmerken van alle investeringscategorieën binnen onze portefeuille te verbeteren. Wij geloven dat engagement ("het gesprek aangaan") met de bedrijven waar wij in investeren een noodzakelijk instrument is om deze verbetering te bereiken.

Om te sturen op deze engagement onderwerpen binnen de beursgenoteerde vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds aansluiting gezocht bij het Global Real Estate Engagement Network (GREEN). GREEN is een netwerk van institutionele beleggers en vastgoed vermogensbeheerders die vastgoedfondsen aanspreken (engagen) op hun duurzaamheidsambities en -prestaties. Door gebruik te maken van collectieve invloed beoogt GREEN vastgoedfondsen extra aan te sporen om hun duurzaamheidsinspanningen te verhogen. In 2022 heeft GREEN engagement gesprekken gevoerd met 36 beursgenoteerde vastgoedfondsen over een brede selectie van duurzaamheidsonderwerpen, van het zetten van wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen voor de reductie van de CO₂-uitstoot tot het verhogen van het aantal gecertificeerde gebouwen binnen de vastgoedportefeuille.

Binnen de niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds zelf gesproken met de betreffende fondsen. In 2021 is de dialoog gestart met een vijftal fondsen, waar in 2022 nog twee fondsen bij zijn gekomen. Een van de fondsen is een duidelijke achterblijver en is beperkt open voor het voeren van gesprekken, maar over het algemeen zijn de fondsen open voor feedback en gemotiveerd om zich te verbeteren op duurzaamheidsgebied.

Alle niet-beursgenoteerde fondsen hebben een Net Zero commitment op lange termijn en vijf van de fondsen communiceren al op hoofdlijnen hun plannen om te komen tot deze doelstellingen. Hoewel implementatieplannen op gebouwniveau nog niet compleet zijn, zijn twee fondsen wel al in een vergevorderd stadium met het opstellen van deze plannen. Voor alle fondsen is de operationele CO₂-uitstoot een groot thema, maar embodied carbon (CO₂ opgeslagen in de gebouwen) nog veel minder. Er is een duidelijke positieve ontwikkeling zichtbaar voor het klimaatrisicomanagement van de niet-beursgenoteerde portefeuille, maar de fondsen zullen nog steeds veel stappen moeten zetten.

Andere ontwikkelingen in Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

- Het pensioenfonds heeft de website [jijenvijonline.nl](https://www.jijenvijonline.nl) gelanceerd om te communiceren over acties op het gebied van verantwoord beleggen van het pensioenfonds, en verantwoord ondernemen binnen de retailsector.
- Het pensioenfonds heeft vereisten doorgevoerd van de Europese wetgeving over verantwoord beleggen, de SFDR (Sustainable Finance Disclosure Regulation). Op pensioenfondsdetailhandel.nl/sfdr is alle verplichte informatie te vinden, namelijk de 'Informatie over de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling' en de 'Aanvullende duurzaamheidsinformatie'.

Het pensioenfonds rapporteert ook over de ecologische en sociale kenmerken van de portefeuille over het jaar 2022 in de zogenaamde 'Periodieke rapportage'. Deze periodieke verslaggeving over de mate waarin aan de ecologische en/of sociale kenmerken is voldaan door dit fonds, is te vinden in bijlage 3 voor de template van de rapportage conform de SFDR RTS.

Uitvoeringskosten

De kosten die gemaakt worden door het pensioenfonds bestaan uit 2 onderdelen: kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer.

Het pensioenfonds maakt ook algemene kosten, dit zijn kosten die gemaakt worden voor zowel pensioen- als vermogensbeheer. Algemene kosten worden verdeeld naar pensioen- en vermogensbeheer volgens onderstaand overzicht.

Categorie	Aanbeveling
Bestuurskosten	Totale bestuurskosten, inclusief Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht, wordt voor 50% aan pensioenbeheer en voor 50% aan vermogensbeheer toegerekend.
Kosten bestuursbureau	Toerekening per functie.
Controle en advieskosten van accountant, actuaaris en interne audit	Onafhankelijk accountant en interne audit: 50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer. Actuaaris: 75% aan pensioenbeheer en 25% aan vermogensbeheer, overige operationele advieskosten 50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer
Communicatiekosten	50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer
Toezichtkosten en lidmaatschap Pensioenfederatie	50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer

Van de algemene kosten in 2022 wordt € 4,3 miljoen aan pensioenbeheer en € 4,2 miljoen aan vermogensbeheer weggeschreven. Over 2021 betrof dit € 2,9 miljoen aan pensioenbeheer en € 2,5 miljoen aan vermogensbeheer. De verhoging komt met name door de verdeling van communicatiekosten naar vermogensbeheer en pensioenuitvoering. Er is namelijk steeds meer aandacht voor het delen van informatie over onze beleggingen als onderdeel van communicatie.

**€ 4,3 miljoen pensioenbeheerkosten en
€ 4,2 miljoen vermogensbeheerkosten**

Kosten pensioenbeheer

De kosten pensioenbeheer zijn in 2022 vrijwel gelijk gebleven met € 41,3 miljoen. De kosten voor de pensioenuitvoering zijn licht gedaald, en de projectkosten zijn licht hoger dan in 2021. Het jaar 2022 heeft in het teken gestaan van de overname van Pensioenfonds Wonen, investeringen in nieuwe en verbeterde processen en datakwaliteit.

	2022	2021
(bedragen x € 1.000)	€	€
Kosten pensioenuitvoering	21.190	21.616
Kosten projecten	15.269	15.002
Bestuurskosten	495	509
Kosten bestuursbureau	1.136	1.024
Controle en advieskosten	1.883	2.317
Accountantskosten	257	166
Contributies en bijdragen	623	652
Totaal overige kosten	4.395	4.668
Totaal	40.854	41.286

De kosten per deelnemer zijn in 2022 gedaald ten opzichte van 2021. Namelijk van € 88,3 naar € 80,5. Deze daling komt voornamelijk door het gestegen aantal normdeelnemers.

	2022	2021
Actieven	352.551	335.461
Gepensioneerden	152.700	132.127
Totaal normdeelnemer	505.251	467.588
Kosten pensioenuitvoering	€ 40.854	€ 41.286
Kosten uitvoering per normdeelnemer	€ 80,9	€ 88,3

In 2023 zullen naar verwachting de kosten per deelnemer ongeveer gelijk blijven aan 2022. Hoewel een en ander sterk afhangt van de snelheid waarop het nieuwe pensioenstelsel vorm gaat krijgen en de investeringen die daarmee gepaard gaan.

Kostenbenchmarking

De gemiddelde uitvoeringskosten van pensioenfondsen met 100 duizend tot 1 miljoen normdeelnemers zijn over 2021, op basis van gegevens van de DNB, € 94,5 (€ 93,7 in 2020). De kosten van Pensioenfonds Detailhandel wijken niet veel af van deze gemiddelden.

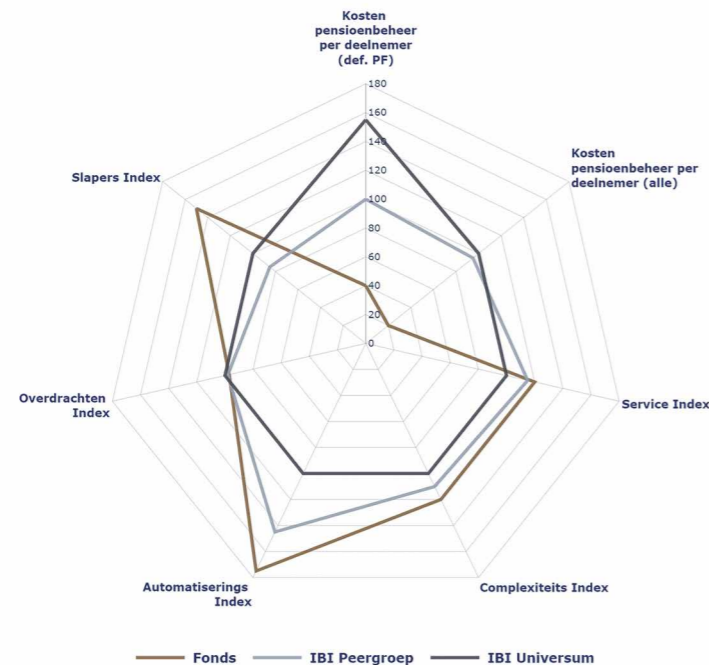
Pensioenfonds Detailhandel heeft deelgenomen aan het kostenbenchmark onderzoek van Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI) 2022 over verslagjaar 2021. De opgenomen cijfers hebben betrekking op

het boekjaar 2020, aangezien de gegevens van alle deelnemende fondsen pas beschikbaar zijn na de vaststelling van het jaarverslag door Pensioenfonds Detailhandel. De resultaten uit dit onderzoek worden gebruikt voor de beoordeling van het niveau van de kosten ten opzichte van andere pensioenfondsen.

IBI berekent naast het universum, alle deelnemende fondsen, tevens een peergroep van vergelijkbare pensioenfondsen. In onderstaand overzicht zijn de uitkomsten samengevat opgenomen.

Bedragen in Euro per deelnemer	2021
Pensioenfonds Detailhandel	88
Fondsen met tussen 100.000 en 1 mln norm deelnemers	94
IBI Peergroup	224
IBI Universum	347

De kosten van de uitvoering zijn van een aantal zaken afhankelijk, zoals: mate van automatisering, serviceniveau en complexiteit van de pensioenregeling. Deze beleidskeuzes zijn afgezet tegen de uitkomsten en eigenschappen van het pensioenfonds in de volgende grafiek.

Oordeel bestuur

De pensioenregeling is eenvoudig, zonder veel uitzonderingen of overgangsregelingen. Het pensioenfonds heeft een groot aantal actieve en gepensioneerde deelnemers en geen winst oogmerk. Dit houdt de kosten per deelnemer laag.

Daartegenover staat dat het pensioenfonds een zeer grote groep gewezen deelnemers heeft, veel werkgevers waarvan premies dienen te worden geïnd, zeer hoge aantallen deelnemers- en werkgeversmutaties en een btw-verplichting. Deze kenmerken werken kostenverhogend.

Het bestuur acht de pensioenuitvoeringskosten in lijn met de omvang, complexiteit en de investeringen die nodig zijn voor de uitvoering van de strategie.

Kosten vermogensbeheer: lage beheervergoedingen en transactiekosten

De kosten vermogensbeheer bestaan uit: directe,

indirecte- en transactiekosten. Directe kosten betreffen: de vermogensbeheeractiviteiten waarvoor facturen worden ontvangen. Indirecte kosten betreffen de kosten die ten laste worden gebracht van het vermogen bij beleggingsfondsen. Net als bij transactiekosten zijn deze kosten een schatting. De indirecte kosten en transactiekosten worden niet afzonderlijk weergegeven in de jaarrekening, deze kosten maken deel uit van de indirecte beleggingsopbrengsten.

Directe kosten

De directe kosten vermogensbeheer zijn gestegen van € 22,9 miljoen in 2021 naar € 27 miljoen in 2022. Uitgedrukt in percentages zijn de directe kosten gestegen van 0,07% naar 0,09%. De stijging in euro's is met name het gevolg van de stijging van het belegd vermogen in de eerste maanden van het jaar na de ontvangst van de beleggingen van Pensioenfonds Wonen. Door de stijgende rente is het belegd vermogen hard gedaald. Bij de berekening van de

beheervergoeding wordt er gewerkt met staffels, hoe hoger het vermogen des te lager de procentuele fee. Door het lagere vermogen is er minder belegd in de lagere fee staffels. Daarmee stijgt de procentuele vergoeding. Daarnaast zijn kosten voor custody en algemene kosten hoger dan in 2021. Onder overige beleggingen zijn de directe kosten voor private equity en infrastructuur verantwoord. Het pensioenfonds kent geen performance gerelateerde vergoedingen.

Indirecte kosten

De indirecte kosten zijn zowel in absolute en relatieve zin gestegen van € 8,1 miljoen en 0,03% in 2021 naar € 13,4 miljoen en 0,04% in 2022. Onder deze kosten vallen het niet-beursgenoteerd vastgoed, beleggingen in Nederlandse hypotheek

en alternatieve beleggingen. In verband met de overname van de beleggingen van Pensioenfonds Wonen zijn de beleggingen in niet-beursgenoteerd vastgoed en alternatieve beleggingen gestegen, en daarmee ook de te betalen vergoedingen.

Transactiekosten

De transactiekosten zijn eveneens zowel in absolute en relatieve zin gestegen van € 11,1 miljoen en 0,03% in 2021 naar € 17,2 miljoen en 0,06% in 2022. De stijging in transactiekosten in 2022 wordt met name veroorzaakt door de benchmarkwijziging van de emerging markets debt portefeuilles, en de daarmee gepaarde omvangrijke transitie naar de nieuwe portefeuilles.

2022			
(bedragen x € 1.000)			
€			
Gemiddeld belegd vermogen	30.939.559		
	Direct	Indirect	Transactiekosten
	€	€	€
Aandelen	2.821	-	1.536
Vastrentende waarden	5.612	6.595	13.086
Vastgoedbeleggingen	739	4.152	85
Overige beleggingen	104	2.673	-
Afdekkings rente- en valutarisico	7.540	-	2.527
Custody, rapportages en MVB beleid	5.943		
Doorbelasting algemene kosten	4.203		
Performance gerelateerde vergoedingen	-		
Totaal directe kosten vermogensbeheer	26.962		
Totaal directe kosten vermogensbeheer in procenten	0,09%		
Indirecte kosten		13.420	
Totale indirecte kosten in procenten		0,04%	
Transactiekosten			17.234
Totale transactiekosten in procenten			0,06%
Totale vermogensbeheerkosten			57.616
Totale vermogensbeheerkosten in procenten			0,19%

	2021		
(bedragen x € 1.000)	€		
Gemiddeld belegd vermogen	31.594.494		
	Direct	Indirect	Transactiekosten
	€	€	€
Aandelen	2.703	-	2.619
Vastrentende waarden	4.737	5.124	6.758
Vastgoedbeleggingen	687	2.259	73
Overige beleggingen	190	709	-
Afdekkings rente- en valutarisico	7.752	-	1.659
Custody, rapportages en MVB beleid	4.300		
Doorbelasting algemene kosten	2.495		
Performance gerelateerde vergoedingen	-		
Totaal directe kosten vermogensbeheer	22.864		
Totaal directe kosten vermogensbeheer in procenten	0,07%		
Indirecte kosten		8.092	
Totale indirecte kosten in procenten		0,03%	
Transactiekosten			11.109
Totale transactiekosten in procenten			0,03%
Totale vermogensbeheerkosten			42.066
Totale vermogensbeheerkosten in procenten			0,13%

Kostenbenchmarking

Wij volgen grotendeels een passief beleggingsbeleid waarbij 1 keer per jaar een herbalancering van de portefeuille plaatsvindt. Dit zorgt voor (relatief) lage beheervergoedingen en transactiekosten. Het rendement van de portefeuille zal als gevolg van het passieve beleid dicht bij het rendement en risico van de benchmark liggen. In de duurdere illiquide beleggingscategorieën zoals infrastructuur en private equity wordt beperkt belegd.

In de IBI-peergroep zitten pensioenfondsden die er voor kiezen te beleggen in duurdere (actieve) beleggingscategorieën, omdat zij daar op termijn een hoger rendement verwachten. Een kostenvergelijking kan daarom een vertekend beeld geven. IBI berekent om deze reden ook een vermogensbeheer kostenbenchmark. De IBI-kostenbenchmark is een door het Institutioneel Benchmarking Instituut berekende kostennorm die aangeeft wat de kosten voor het pensioenfonds zouden zijn geweest als de

portefeuille zou zijn gemanaged tegen de gemiddelde kosten van de peergroep. Deze kosten zijn voor 2021 0,25%. De door Pensioenfonds Detailhandel gerapporteerde vermogensbeheerkosten

exclusief transactiekosten bedragen 0,10%. Deze vermogensbeheerkosten zijn derhalve 0,15 procent lager dan de IBI Benchmark.

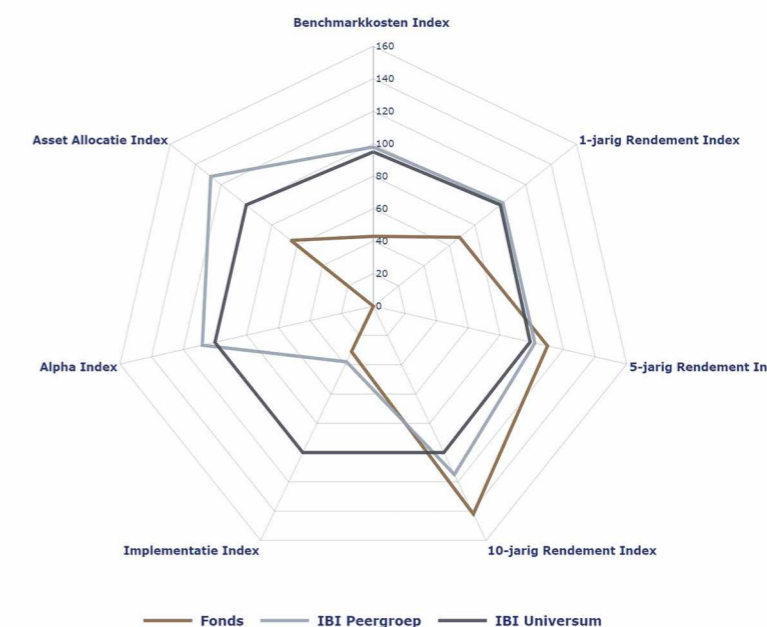
Kosten als percentage vermogen

Exclusief transactiekosten

	2021
Pensioenfonds Detailhandel	0,10%
IBI kostenbenchmark	0,25%

Inclusief transactiekosten

Pensioenfonds Detailhandel	0,13%
IBI Peergroep	0,65%
IBI Universum	0,59%

Oordeel bestuur

Het bestuur acht de kosten voor vermogensbeheer in lijn met de beleggingsstrategie en omvang van het pensioenfonds.

5

Risico- management

Bij het regelen van het pensioen krijgt het pensioenfonds te maken met allerlei verschillende risico's. Dit kan zijn een dalende rente, waardoor pensioen duurder wordt, of dalende beurskoersen, waardoor er minder vermogen is. Maar ook cyberrisico's en risico's met betrekking tot duurzaam beleggen. Door middel van integraal risicomanagement beheersen wij de risico's in verhouding met de kansen die we willen benutten.

Voor de beheersing van risico's heeft het pensioenfonds een Risico Management Raamwerk (RMR) ingericht. Daarmee worden op integrale wijze risico's en maatregelen in kaart gebracht, maar ook de inrichting van de bijbehorende beheeromgeving.

Eerste en fundamenteel onderdeel van het RMR is de interne omgeving. Die zorgt ervoor dat de randvoorwaarden worden bepaald om effectieve beheersing ('In control zijn') van de organisatie mogelijk te maken.

Er zijn 3 'verdedigingslijnen' in het integrale risicomanagement:

Eerste lijn

De bestuurscommissies zijn als eerste lijn verantwoordelijk voor opzet, bestaan en werking van de (uitbestede) processen en de beheersing ervan.

Tweede lijn

De sleutelfunctiehouder risicobeheer vormt de tweede lijn en kijkt naar opzet, bestaan en werking van het risicomanagement raamwerk. De actuariële sleutelfunctiehouder vervult eveneens een tweedelijnsrol door te kijken naar de betrouwbaarheid van de technische voorziening.

Derde lijn

De derde lijn betreft de sleutelfunctiehouder interne audit. Deze functie voert periodieke controles uit (audits) op de belangrijkste risicogebieden, en rapporteert de bevindingen aan het bestuur.

De invulling van de sleutelfuncties is terug te vinden in de bijlage.

Risicohouding

De bereidheid om risico's te accepteren komt onder andere tot uitdrukking in de risicohouding ten aanzien van het pensioen. De risicohouding is de mate waarin het pensioenfonds, na overleg met sociale partners en het Verantwoordingsorgaan, bereid is risico's te lopen én de mate waarin het pensioenfonds risico's loopt gegeven de kenmerken van het pensioenfonds. De risicohouding is onderdeel van de door sociale partners aan het pensioenfonds gegeven opdracht om de pensioenregeling uit te voeren.

Kwalitatieve risicohouding

Het beleid van het fonds is er, gegeven de pensioenregeling en financieringsafspraken met de werkgevers, primair op gericht om de pensioenen van alle deelnemers ten minste nominaal in stand te houden met daarnaast een duidelijk streven naar indexatie voor zowel actieven als inactieven. De zekerheidsnorm van het pensioenfonds is belangrijk, maar het toeslagstreven heeft evengoed een hoge prioriteit.

Het beleggingsbeleid (inclusief toeslagen- en kortingsbeleid) is erop gericht om deze doelstelling te realiseren. Naar het oordeel van het bestuur rechtvaardigt het toeslagstreven een wat ruimere risicohouding. Het bestuur accepteert hierbij dat er een kans is dat de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten op enig moment gekort moeten worden.

Langetermijnrisicohouding

In de haalbaarheidstoets wordt een projectie van de financiële situatie van het pensioenfonds voor een lange periode (60 jaar) gemaakt in een veelvoud aan economische scenario's. De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Dit is een maatstaf voor koopkrachtbehoud.

De risicohouding van het pensioenfonds komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets:

- De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat is gelijk aan 75%.

Langetermijn risicohouding	Grenswaarde	2022 HBT
Ondergrens verwacht pensioenresultaat	75,0%	83,2%
Maximale afwijking slechtweerscenario	45,0%	29,3%

Korte termijn risicohouding

De risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Het kortetermijnrisico, gemeten door middel van het Vereist Eigen Vermogen (VEV) bij de strategische beleggingsportefeuille, heeft een ondergrens van 17,0% en een bovengrens van 23,0%. De

Kortetermijn risicohouding	Ondergrens	Bovengrens	Feitelijk VEV
Bandbreedte vereist eigen vermogen	17,0%	23,0%	21,7%

- Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekenen we vanuit de feitelijke dekkingsgraad zowel het verwachte pensioenresultaat, als het pensioenresultaat in een slechtweerscenario. Wat wij acceptabel vinden, is een maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweerscenario van 45%.

De in 2022 uitgevoerde en vastgestelde jaarlijkse haalbaarheidstoets (HBT) heeft tot de volgende uitkomsten geleid. Hiermee is voldaan aan de normering van de pensioenresultaten zoals deze zijn vastgesteld

bandbreedte rondom het VEV is bedoeld om uitvoering te geven aan het feitelijke beleggingsbeleid binnen de toegestane bandbreedtes rondom het strategische beleid. Het VEV bij de feitelijke beleggingen op 31 december 2022 bedraagt 21,7%.

Risicobereidheid

De risicobereidheid is breder dan de (financiële) risicohouding zoals hierboven beschreven. Op de verschillende risicogebieden is een risicobereidheid vastgesteld, waarbij de uitvoering van de risicobeoordelingen wordt bepaald of het netto risico zich binnen de risicobereidheid bevindt. Als dat niet zo is worden extra beheersmaatregelen getroffen of bestaande maatregelen aangescherpt. De risicobereidheid voor niet-financiële risico's is zeer laag tot laag. Hieronder vallen: compliance, concentratie, operationeel, IT, liquiditeit, concentratie en integriteit. Verzekeringstechnische risico's en financiële risico hebben een zeer hoge bereidheid, de impact van deze risico's kunnen significant zijn.

De belangrijkste financiële risico's betreffen het rente-, aandelen-, valuta- en kredietrisico, deze risico's worden als eerste behandeld.

Renterisico

Het strategisch beleggingsbeleid staat in dienst van het beheren van de gehele balans van het pensioenfonds. Het beleggingsbeleid en het rente- en valutarisicobeleid dragen bij aan de doelstellingen van het balansbeheer.

Gelet op de lange looptijd van de verplichtingen van het pensioenfonds is het renterisico onder het huidige financiële toetsingskader, het meest dominante risico. Vanaf 2021 wordt 59% van het renterisico van de verplichtingen op marktwaarde afgedekt.

De afdekking vindt hoofdzakelijk plaats door het gebruik van rentederivaten, aangevuld met (lang

lopende) euro staatsobligaties, Euro Non Sovereign en Nederlandse hypotheke. In de wijze van afdekking wordt rekening gehouden met niet-parallelle veranderingen van de rentecurve.

Het lopen van renterisico heeft over 2022 per saldo positief uitpakkt vanwege een sterk gestegen rente, van 0,6% naar 2,4% (gemiddelde DNB UFR-verplichtingen). De verplichtingen zijn sterker in waarde gedaald dan de beleggingen, als gevolg van de gestegen rente. Per saldo heeft dat gezorgd voor een stijging van de dekkinggraad.

Aandelen- en onroerend-goed-risico

Dit zijn voornamelijk de risico's die betrekking hebben op beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen, wordt op de lange termijn naar verwachting een extra rendement behaald, dat het pensioenfonds gebruikt om zijn doelstellingen te bereiken. Dit risico wordt beheersbaar gemaakt door in de uitvoering te zorgen voor een goede spreiding over de regio's en sectoren. Met het overgebleven risico wordt rekening gehouden in de ALM-studies. Het aandelenrisico is een van de voornaamste financiële risico's voor het pensioenfonds, naast het renterisico dat voor een groot deel wordt gehedged.

De gevoeligheden van de portefeuille voor ontwikkelingen op de aandelen- en rentemarkten worden weergegeven in onderstaande scenarioanalyse, waarbij op de aandelen een schok wordt toegepast van +/- 10% en +/- 20%, en bij rente een parallelle verschuiving van de rentecurve van +/-0,5% en +/- 1,0%.

		delta non-matching				
		-20%	-10%	0%	+10%	+20%
delta rentecurve	-1,0%	97%	103%	108%	114%	120%
	-0,5%	100%	106%	113%	119%	125%
	0,0%	103%	110%	117%	124%	131%
	+0,5%	107%	115%	123%	130%	138%
	+1,0%	112%	120%	129%	137%	145%

Het lopen van dit risico heeft over 2022 negatief bijgedragen aan het totaalrendement. De aandelenportefeuille laat een rendement van -/ -14,1% in lokale valuta zien, omgerekend naar euro is dit -/ -11,6%. Het vastgoed heeft een rendement behaald van -/ -10,7% in lokale valuta, omgerekend naar euro is het rendement -/ -9,1%.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat door wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloedt. Het pensioenfonds loopt bij de uitvoering van het beleid valutarisico, circa € 13,5 miljard van de portefeuille bestaat uit niet-euro beleggingen.

Om het valutarisico te verminderen, wordt een gedeelte van de valuta exposures afgedekt. Het valutarisico wordt hoofdzakelijk gelopen op de US-dollar (voor € 8 miljard), gevolgd door de veel kleinere exposures op de Hong Kong Dollar, Japanse Yen en Britse Pond. Op passieve manier dekken wij momenteel 75% af van de Britse Pond en US Dollar. Na de valuta afdekking blijft er nog € 7,2 miljard aan beleggingen in vreemde valuta over.

Kredietrisico

Kredietrisico is een vorm van tegenpartijrisico, echter in tegenstelling tot tegenpartijrisico wordt kredietrisico expliciet genomen om rendement te behalen. In de portefeuille van het pensioenfonds zijn 5 mandaten opgenomen die betrekking hebben op kredietrisico namelijk: Euro Non-Sovereign SDG, Global High Yield, Emerging Markets Local Currency, Emerging Markets Hard Currency, Nederlandse hypotheke en de Green bond portefeuille.

Verzekeringstechnische risico's

Een belangrijk element van de verzekeringstechnische risico's (het verzekeringstechnisch risico) is het langlevensrisico. Het langlevensrisico houdt in, dat het pensioenfonds langer uitkeringen moet verstrekken dan werd verondersteld. Door toepassing van de meest recente prognosetafels van het Actuariel Genootschap, met eveneens recente en adequate fonds specifieke correcties voor ervaringssterfte, is het langlevensrisico voldoende duidelijk berekend in de

waardering van de pensioenverplichtingen. Overige relevante actuariële risico's waar rekening mee wordt gehouden, zijn het overlijdensrisico (kortlevensrisico) en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Over 2022 zijn de overlevingsgrondslagen aangepast naar aanleiding van de nieuwe Prognosetafel AG2022 overlevingstafels.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is onder andere het risico dat een belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd (asset liquidity). Dit risico wordt beheerst doordat we de beleggingsportefeuille op zodanige wijze opzetten dat deze naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het pensioenfonds kan voldoen. Een groot deel van de portefeuille is belegd in effecten die worden verhandeld op openbare, gereguleerde markten.

Naast deze liquiditeit hebben we middelen nodig om te voldoen aan de eisen voor onderpand en afwikkeling van valutacontracten (funding liquidity). Het pensioenfonds heeft beleid opgesteld hoe om te gaan met dit risico, heeft afspraken gemaakt met de vermogensbeheerder en dit onderwerp komt terug in de periodieke rapportages. In 2022 is het liquiditeitsbeleid geüpdatet. Met de verdere invoering van de verplichting tot central clearing naar aanleiding van EMIR-regelgeving zal het liquiditeitsrisico afkomstig van de margin requirements uit de swap portefeuille omhooggaan.

Het pensioenfonds ontvangt ruim meer premie dan dat er aan pensioenuitkeringen wordt uitgekeerd. Door middel van een liquiditeitsplanning wordt gezorgd voor ruim voldoende beschikbare middelen om de pensioenen te kunnen uitkeren.

Concentratierisico

Het pensioenfonds streeft naar een breed gespreide beleggingsportefeuille en spreiding over meerdere tegenpartijen om zo concentratierisico's te mitigeren.

Tegenpartijrisico

Daaronder wordt verstaan: het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen

Om dit risico te beheersen worden de tegenpartijen geselecteerd op basis van reputatie en kredietwaardigheid

kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen worden de tegenpartijen geselecteerd op basis van reputatie en kredietwaardigheid. Daarnaast worden transacties over meerdere tegenpartijen gespreid en wordt er onderpand geëist om tegenpartijrisico te mitigeren. Dit risico speelt met name bij securities lending en de derivatenportefeuille van het pensioenfonds. De EMIR-regelgeving, waarbij er op termijn een centrale tegenpartij zal zijn in plaats van de huidige verschillende bancaire tegenpartijen, speelt hier een grote rol. Van een aantal bancaire tegenpartijen van het pensioenfonds zijn de posities reeds overgegaan naar de centrale tegenpartij. In 2023 zijn er een aantal Amerikaanse regionale banken in de problemen gekomen, zoals Silicon Valley Bank, First Republic Bank en Signature. Het pensioenfonds had geen bancaire relatie of beleggingen in deze banken. Credit Suisse is ook in de problemen gekomen, met uiteindelijk een gedwongen overname door de andere Zwitserse bank UBS. Credit Suisse is een tegenpartij bij securities lending transacties, en is de sub custodian in de Zwitserse markt via Northern Trust. De impact van de gedwongen overname op deze twee onderdelen is nihil.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de verplichtingen aantast in termen van koopkracht. Het inflatierisico kan worden verkleind door meer inflatiegevoelige beleggingen in de portefeuille op te nemen. Keerzijde daarvan is dat inflatiegevoelige beleggingen de kans kunnen vergroten dat het pensioenfonds niet aan haar nominale pensioenverplichtingen kan voldoen. Het

pensioenfonds heeft geen expliciete allocatie naar beleggingen met betrekking tot het mitigeren van inflatierisico, zoals inflation linked bonds en inflatie swaps.

Operationele risico's

De operationele risico's zijn de risico's die optreden bij de uitvoering van pensioen- en beleggingsactiviteiten. Denk aan: niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag, fouten in systemen en externe gebeurtenissen. We beheersen operationele risico's door eisen te stellen aan leveranciers, zoals het hebben van een ISAE-verklaring. In het RMR zijn vaste controlepunten opgenomen voor operationele risico's, waaronder scheiding tussen uitvoering en controle. Het bestuur heeft de beoordeling van de assurance rapportages en de SLA-rapportages als controlemiddel om deze risico's te beperken. Operationele incidenten worden vastgelegd in het risicomanagementsysteem en gelinked aan desbetreffende risico's om op deze wijze zicht te houden op het verwachte risico, en de feitelijke gebeurtenissen. De overgang naar een nieuwe pensioenuitvoerder en het it-platform in 2021 is minder soepel verlopen dan verwacht waarvan de impact ook zichtbaar was voor deelnemers en werkgevers. In 2022 zijn duidelijke verbeteringen doorgevoerd in het platform en de interne beheersing, waardoor processen beter zijn gaan lopen. De ISAE-verklaring over 2022 van de pensioenuitvoerder is een verklaring met een beperking, niet alle controle doelstellingen konden voldoende worden aangetoond. In 2023 zal dan ook aandacht zijn voor het op orde krijgen van de interne beheersing.

Datakwaliteit is als nieuw risico opgenomen onder de operationele risico's. Er is een eerste risicoanalyse uitgevoerd en begin 2023 een datakwaliteitsbeleid vastgesteld. In 2023 zal er verder worden gewerkt aan het uitwerken van het beleid.

IT-risico's

Voor het uitvoeren van de processen die voor de pensioenregeling nodig zijn, wordt in hoge mate gebruik gemaakt van IT. Er is dan ook sprake van een aantal specifieke IT-risico's zoals cyberrisico, of IT-systemen zijn niet beschikbaar, of IT-systemen zijn mogelijk toegankelijk voor onbevoegden. In 2022 en 2023 wordt verder gewerkt om het risicomangement raamwerk voor zowel intern als uitbestede activiteiten op het gewenste en aantoonbare volwassenheidsniveau te krijgen. Op basis van een risk self assessment zijn de IT-risico's in kaart gebracht, waarna risico's gebaseerd op beheersmaatregelen verder worden uitgewerkt. Voor de interne beheersing van informatiebeveiliging is in 2022 gestart met een traject om tot een ISO 27001 certificering te komen. Dit project loopt door tot in 2023. Het ISO 27001 control raamwerk zal een onderdeel worden van het risicomangement raamwerk. De DNB heeft een on-site onderzoek uitgevoerd naar de informatiebeveiliging binnen het pensioenfonds. De bevindingen die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen worden opgevolgd in dit project.

Actief beheerrisico

Actief beheerrisico betreft het risico dat de vermogensbeheerder neemt in haar poging om een hoger rendement te behalen dan de benchmark (actief beheer) of het risico dat zelfs bij een passief beheerde portefeuille het rendement zal afwijken van de benchmark als gevolg van portefeuille implementatie aspecten (b.v. transactiekosten).

Het pensioenfonds hanteert een passief beleggingsbeleid, de vermogensbeheerders krijgen geen mandaat mee om een hoger rendement te halen van de vastgestelde benchmark. De ruimte om af te wijken van het benchmarkrendement (tracking error) is alleen beschikbaar voor operationeel uitvoeren van het mandaat.

Integriteitsrisico's

Integriteitsrisico's betreffen risico's op het gebied van: witwassen, fraude, misbruik van voorkennis, compliance risico, belangenverstreming, onoorbaar handelen, corruptie en terrorismefinanciering. De compliance officer ziet toe op de naleving van de gedragscode en daaraan gerelateerde wet- en regelgeving. Elk jaar maakt het pensioenfonds een systematische integriteit risicoanalyse om inzicht en grip te krijgen en te houden op integriteitsrisico's. Het frauderisico betreft het risico van het zichzelf dan wel anderen onrechtmatig bevoordelen ten laste van derde(n), met financiële en/of reputatieschade als gevolg. Fraude kan zowel intern binnen het pensioenfonds plaatsvinden, als extern, dat wil zeggen bij of door de uitbestedingspartners van het pensioenfonds. Dit risico wordt beheerst door preventieve en repressieve controles, met name een toepassing van adequate functiescheiding bij controle en (uit-)betalingen van gelden en facturen. In 2022 zijn geen fraude incidenten gemeld.

Door de oorlog in Oekraïne heeft de Europese Unie meerdere sanctiepakketten aangenomen. Het naleven van de sanctiewetgeving heeft in 2022 daarom meer aandacht gekregen als het gaat om de Russische beleggingen in de portefeuilles.

MVB risico's

Het pensioenfonds heeft een strategisch beleggings- en risicobeleid waar het MVB-beleid (Environmental, Social, Governance, ook wel Maatschappelijk Verantwoord Beleggen beleggen genoemd) onderdeel van uitmaakt. MVB-risico's betreffen naast de wettelijke vereisten de financiële risico's als gevolg van: milieu, sociale en bestuurskwesties (ESG). Hier heeft het pensioenfonds de focus op de Sustainable Development Goals 8, 12, 13 en 16.

Om MVB-risico's te mitigeren worden verschillende instrumenten gebruikt:

1. Uitsluiting.
2. ESG-integratie (het aanpassen van de benchmarks in de liquide portefeuilles of het maken van specifieke beleggingskeuze op basis van ESG-risico in de illiquide portefeuille).

3. Actief aandeelhouderschap (engagement en stemmen bij beursgenoteerde ondernemingen).
4. Tenslotte is er middels impact investment de mogelijkheid tot off-set negatieve risico's door positieve bijdrage. Voor impact investing zijn er op dit moment nog geen beleggingen gestart, maar het pensioenfonds heeft hier wel een doelstelling over opgenomen.

De SDG's waar het pensioenfonds zich op focust, worden, of zijn reeds geïntegreerd in de portefeuilles. Dit proces is afgerond voor de aandelenportefeuilles, euro credit portefeuille en allocatie naar green bonds. De overige asset classes staan voor de komende periode op de agenda. MVB-risico's zijn tevens onderdeel van de eigenrisicobeoordeling. Klimatrisico's hebben mogelijk gevolgen op de waardering van de beleggingen. Deze risico's hebben zover bekend geen significante invloed gehad op de waardering van de beleggingsportefeuille. DNB heeft in 2022 een onderzoek gedaan naar MVB in het beleggingsbeleid en risicomanagement. Er zijn twee medium bevindingen op het gebied van governance en risicobeheer die in 2023 zullen worden opgevolgd.

De eigenrisicobeoordeling

De eigenrisicobeoordeling (ERB) betreft de periodieke strategische risicoanalyse van het pensioenfonds. Doel: vaststellen of de strategie en het risicoprofiel in brede zin met elkaar in lijn zijn. Tevens worden de effectiviteit en doelmatigheid van het risicobeheer (inclusief feitelijke beheersmaatregelen) beoordeeld.

Met de introductie van de IORP II wetgeving is ook de ERB geïntroduceerd. Met de verplichting om die voor eind 2021 uit te voeren, of eerder bij een triggermoment. Bij Pensioenfonds Detailhandel is in 2020 een ERB uitgevoerd in verband met de overgang naar de nieuwe pensioenuitvoerder, een triggermoment. De onderdelen uit de ERB zijn niet nieuw, het voordeel is dat deze onderdelen in één integraal document worden vastgelegd. Er zijn dan ook geen nieuwe risico's of benodigde maatregelen naar voren gekomen. In 2022 is geen nieuwe ERB uitgevoerd, en zal het proces voor de update ERB in 2023 worden opgestart.

Overgang naar het nieuwe pensioenstelsel

Het Nederlandse pensioenstelsel staat aan de vooravond van grote veranderingen. Uiterlijk op 1 januari 2028 zullen de bestaande pensioenregelingen overgaan naar een pensioenregeling met individuele vermogensopbouw, als de wetgeving op tijd gereed is. Om ons voor te bereiden op de wijziging is in 2021 een project begonnen om klaar te zijn voor de overgang naar een nieuwe pensioenregeling, afhankelijk van het beschikbaar zijn van het wettelijke kader. Dit betreft een omvangrijk project onderverdeeld naar verschillende projectgroepen op basis van de verschillende onderdelen van het nieuwe pensioenstelsel, zoals bijvoorbeeld risicohouding deelnemers en beleggingen. Binnen het project valt ook het (project)risicomanagement en de risico's met betrekking tot IT en datakwaliteit. De keuze

van de regeling ligt bij de sociale partners. Er is een kritisch pad uitgestippeld op hoofdlijnen met daarin de beslistmomenten en vervolgacties die volgen uit de keuzes van de sociale partners. Eind 2022 startte DNB een on-site onderzoek naar onze governance en de manier waarop de pensioentransitie rondom de nieuwe pensioenregeling wordt vormgegeven. Dit onderzoek geeft DNB, naast de opzet, ook inzicht in de werking van de governance en het risicobeheer rond de transitie naar de nieuwe pensioenregeling. Het onderzoek zal in 2023 worden afgerond, waarbij bevindingen in het bestuur en project zullen worden besproken en opgevolgd.

Dwangsom of boetes

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er loopt een onderzoek naar tijdig versturen van de wettelijk verplichte communicatie door de AFM. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Goed pensioenfondsbestuur

Goed bestuur is een belangrijke voorwaarde voor de bedrijven waarin we investeren. Vanzelfsprekend geldt dit ook voor de eigen organisatie, zoals het bestuur en het bestuursbureau.

Bestuursleden en medewerkers van het pensioenfonds werken conform de afspraken die zijn vastgelegd in de verplichte gedragscode. Hetzelfde geldt voor de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan. Eén van de doelen van de gedragscode is het stellen van regels/richtlijnen om mogelijke belangenconflicten te voorkomen. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. Elk bestuurslid, lid van de Raad van Toezicht, lid van het Verantwoordingsorgaan en medewerker van het bestuursbureau moet jaarlijks schriftelijk verklaren de gedragscode nageleefd te hebben.

In 2022 is door de compliance officer gekeken naar de naleving van de gedragscode, insiderregeling en beoordeling van meldingen en goedkeuringen. De compliance officer heeft geen bijzonderheden waargenomen.

Bestuur

De omvang van het bestuur is 10 bestuursleden. De verdeling van zetels:

- 5 voor de werkgevers
- 4 voor werknemers
- 1 voor de pensioengerechtigden.

De benoemingstermijn van een bestuurslid bedraagt 5 jaar. Een bestuurslid kan maximaal 2 keer worden herbenoemd. De bestuursleden hebben ieder zitting in 2 van de 4 bestuurscommissies, commissie pensioenen, - vermogensbeheer, - communicatie en - risk en finance. Het bestuur vergadert in de regel iedere maand onder leiding van de voorzitter van het bestuur. Deze rol wordt om het jaar vervuld door een werkgevers- en een werknemerslid van het bestuur.

Zelfevaluatie

Zoals ieder jaar hebben de voorzitters met de individuele bestuursleden gesproken over het functioneren van het bestuur als geheel, het betreffende bestuurslid en het functioneren van de voorzitters. Tevens worden opleidingsbehoeften en wederzijdse toekomstverwachtingen besproken. Van deze individuele gesprekken wordt een verslag gemaakt dat door alle betrokkenen wordt geaccordeerd. Zaken die het algemene functioneren van het fonds en het voltallige bestuur betreffen worden vanuit deze verslagen samengebundeld en in het bestuur besproken. Het bestuur borgt dat deze samenvatting inderdaad alle collectieve elementen bevat en zet op basis hiervan zo nodig actiepunten uit. Deze collectieve punten worden ook gedeeld met andere gremia van het pensioenfonds. Een van de punten uit de evaluatie betrof de ervaringen van de vele recente en aankomende bestuurswisselingen in het bestuur. Ondanks deze wisselingen is er sprake van een goede dynamiek in het bestuur.

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd

Onafhankelijkheid bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds stelt zich bij het uitoefenen van zijn bestuurstaak onafhankelijk op. Het bestuur draagt er zorg voor dat het pensioenfonds uitsluitend handelt ten behoeve van alle belanghebbenden van het pensioenfonds. Het bestuur weegt deze belangen op een zorgvuldige en evenwichtige wijze tegen elkaar af en maakt dit inzichtelijk. De belanghebbenden zijn de actieve en gewezen deelnemers, de pensioengerechtigden en de aangesloten werkgevers.

Naleving wet- en regelgeving

Er zijn zeven datalekken gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP), grotendeels veroorzaakt door menselijk handelen bij verzending van communicatie per e-mail of post. Hierbij zijn UPO's of een jaaropgave bij de verkeerde persoon terecht gekomen, of onterecht een set gegevens met een administratiekantoor gedeeld.

Van een groep deelnemers zijn de UPO's buiten de wettelijke termijn verzonden. Hiervan is melding gemaakt bij de AFM. De AFM doet momenteel onderzoek naar tijdige verzending van start- en stopbrieven en de pensioenoverzichten waarvan de verzending niet altijd binnen de wettelijk termijn is gebeurd.

Het bestuur van het pensioenfonds is verder niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving.

Geschillen

Een deelnemer, gewezen deelnemer, andere aanspraak- of pensioengerechtigden die een geschil hebben met het pensioenfonds kunnen hiertegen bezwaar aantekenen bij de commissie pensioenen en daarna bij het bestuur terecht.

Er is in 2022 geen klacht door de commissie pensioenen behandeld.

Door de wijziging van de pensioenuitvoerder (naar Capgemini) zijn er in 2022 wel meer meldingen van ontevredenheid (over de bereikbaarheid en premiefacturering) binnengekomen. Deze meldingen

zijn door de pensioenuitvoerder afgehandeld of nog in behandeling.

Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds is door de sector zelf opgesteld en is bedoeld om de communicatie met de deelnemers transparanter te maken en daarmee bij te dragen aan het verbeteren van de kwaliteit van het functioneren van het pensioenfondsbestuur. De normen in de code zijn weliswaar leidend, maar laten ruimte voor de eigen verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor naleving van de Code geldt het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is. De normen uit de code zijn gegroepeerd naar 8 thema's om zo het doel van de code zichtbaarder te maken en daarmee het gesprek over de code tussen intern toezicht en bestuur te vereenvoudigen. De 8 thema's betreffen:

1. Vertrouwen waarmaken
2. Verantwoordelijkheid nemen
3. Integer handelen
4. Kwaliteit nastreven
5. Zorgvuldig benoemen
6. Gepast belonen
7. Toezicht houden en inspraak waarborgen
8. Transparantie bevorderen

Hieronder volgt een korte toelichting op de verschillende normen:

1. Vertrouwen waarmaken

In het bestuursverslag staan de missie, visie en strategie van het pensioenfonds en de daaruit volgende projectportfolio. Inzicht in de risico's is opgenomen in de risicoparagraaf.

2. Verantwoordelijkheid nemen

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

3. Integer handelen

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

4. Kwaliteit nastreven

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

Voor naleving van de Code geldt het 'pas toe of leg-uit' beginsel

5. Zorgvuldig benoemen

In het HR-beleid is als diversiteitsaspect opgenomen dat het bestuur minimaal uit een vrouw en een lid jonger dan 40 jaar moet bestaan. In 2022 is de verdeling in het bestuur: vijf vrouwelijke en vijf mannelijke bestuursleden, waarvan een jonger dan 40 jaar. In het Verantwoordingsorgaan is sprake van twee vrouwelijke leden, en een onder de 40 jaar. De Raad van Toezicht heeft twee mannelijke leden en een vrouw.

Waar we niet aan voldoen is norm 34 van het thema 'zorgvuldig benoemen'. Norm 34 stelt dat een bestuurslid voor maximaal vier jaar wordt benoemd en vervolgens maximaal tweemaal kan worden herbenoemd. Het pensioenfonds hanteert een termijn van vijf in plaats van vier jaar. De reden van deze afwijking is een praktische, namelijk dat in de opzet het bestuur bestaat uit tien leden en er ieder jaar twee leden (een werkgevers- en een werknemerslid) aftreden. Het bestuur verwacht niet dat het beleid aankomend boekjaar zal worden gewijzigd. Het aftreedschema is echter door de vele bestuurswisselingen niet meer de reden voor deze afwijking. Bij wijzigingen in beleid zal de Code en specifiek norm 34 worden meegenomen.

6. Gepast belonen

Dit thema betreft het voeren van een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie. In het onderdeel bestuurskosten in de jaarrekening wordt verslag gegeven over de vergoedingen zoals vastgelegd in het beloningsbeleid. Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

7. Toezicht houden en inspraak waarborgen

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

8. Transparantie bevorderen

De Code benoemt een aantal normen onder 'transparantie bevorderen'. In het jaarverslag komt dit op verschillende plekken terug zoals bij: de missie, visie & strategie (norm 58), naleving gedragscode en evaluatie (norm 64). Over verantwoord beleggen (norm 62) wordt verslag gedaan in het onderdeel beleggen.

6.

Verslag van het Verantwoordings- orgaan en de Raad van Toezicht

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Het is de taak van het Verantwoordingsorgaan (VO) om eraan bij te dragen dat het bestuur verantwoord en evenwichtig beleid maakt en te beoordelen of het beleid conform afspraken wordt uitgevoerd. Het VO hanteert daarbij de volgende hoofdcriteria:

1. Good governance
2. Evenwichtige afweging van belangen
3. Beheersing van risico's

Het pensioenfonds kent 4 groepen van belanghebbenden, te weten deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Het VO beoordeelt of de belangen van al deze groepen evenwichtig zijn afgewogen en of de besluitvorming transparant is.

De organisatie van het VO

Het VO bestaat uit 14 leden. De benoemde organisaties in 2022 zijn FNV (7 leden), CNV (2 leden), Vereniging van Gepensioneerden in de Detailhandel (4 leden) en werkgeversvereniging VPBB (1 lid). Het VO werkt met 4 commissies, die worden ingezet voor de voorbereiding van bepaalde thema's en adviesaanvragen. Het VO werkt volgens een vast werkplan en normenkader en stelt jaarlijks een jaarplan op.

In 2022 was de heer Boonekamp voorzitter en de heer Veurtjes vice-voorzitter. Zij zijn ook unaniem benoemd voor 2023.

Het VO heeft binnen het bestuursbureau en het bestuur een vast aanspreekpunt (respectievelijk de heer Groot en mevrouw Skalli) en wordt extern secretariaal professioneel ondersteund.

Werkwijze 2022

Nadat in 2021 veel bijeenkomsten en vergaderingen digitaal moesten plaatsvinden, kon het VO in 2022 weer volledig fysiek vergaderen. Het VO heeft planmatig en in goede sfeer kunnen werken aan vooraf geformuleerde speerpunten en actuele ontwikkelingen.

Er zijn 7 geplande vergaderingen geweest. Die vergaderingen hebben een vaste structuur, waarin het VO start met een eigen overleg, aansluitend overleg heeft met één van de bestuursvoorzitters en het bestuursbureau. In dat overleg is ruimte voor vragen, dialoog en bespreking van de actualiteit. Afhankelijk van de agendapunten, worden gasten uitgenodigd vanuit het bestuur, bestuursbureau of extern, voor een gesprek of presentatie. Het VO sluit iedere vergadering af met een evaluatie.

De voorzitters van de bestuurscommissies communicatie, pensioenen en vermogensbeheer zijn door het jaar heen langs geweest om verslag uit te brengen van hun werkzaamheden.

Aansluitend aan of buiten de reguliere vergaderingen om, is het VO 3 keer bij elkaar gekomen voor studiebijeenkomsten. De studiebijeenkomsten in juni en september stonden vooral in het teken van het nieuwe pensioencontract. De studiedag in oktober had als thema vermogensbeheer.

De financiële commissie van het VO heeft eenmaal (online) overleg gehad met het bestuursbureau, de onafhankelijk accountant en de actuaire inzake het jaarwerk. Omdat de jaarwerkplanning 2021 niet goed verliep, vond dit overleg pas eind juni 2022 plaats, na afronding van het VO-jaarverslag over 2021. De financiële commissie stelde vast dat de vertraging

voor het VO geen reden opleverde om het jaarverslag 2021 aan te passen, het gaf een betrouwbare weergave.

Tijdens de vergaderingen in februari, mei en november is er een overleg met de Raad van Toezicht (verder RvT) geweest.

Per 1 juli 2022 zijn 5 nieuwe VO-leden aangetreden. De nieuwe leden hebben in september een onboardingsbijeenkomst bijgewoond op het bestuursbureau. Tevens is voor hen een extra studiebijeenkomst gehouden over het nieuwe pensioencontract.

Thema's

Het VO heeft aan het begin van 2022 de volgende speerpunten benoemd:

1. (Maatschappelijk Verantwoord) Beleggen
2. Communicatie
3. Implementatie en overgang naar Capgemini
4. Haalbaarheidstoets, dekkingsgraden en premiedekkingsgraad
5. Ontwikkelingen nieuwe pensioenregeling
6. Indien aan de orde:
 - Voortgang fusies en overnames
 - Aandachtspunten DNB

1. (Maatschappelijk Verantwoord) Beleggen

De studiedag in oktober stond in het teken van beleggen. De voorzitter van de commissie vermogensbeheer is in december te gast geweest bij het VO.

Het VO waardeert de strategie om samen met andere (sterke) partners het beleid mede vorm te geven.

2. Communicatiebeleid

In februari heeft de bestuurscommissie communicatie een presentatie verzorgd over het communicatiebeleidsplan 2022-2024 en een toelichting gegeven op de adviesaanvraag.

In september is een presentatie verzorgd met de uitkomsten van de enquête onder gepensioneerden in de Pensioenkrant.

Het VO is te spreken over het communicatiebeleid van het fonds en over de samenwerking met het bestuur en bestuursbureau. Het beleid is gericht op diverse doelgroepen, die op verschillende manieren worden bereikt.

Het VO heeft aandacht gevraagd voor de dienstverlening door het Klantcontactcentrum en zou dit graag zien als onderdeel van het communicatiebeleidsplan van het fonds. Een geplande presentatie over het Klantcontactcentrum in november is verzet naar 2023.

3. Implementatie en overgang naar Capgemini

Tijdens bijna alle vergaderingen is er gesproken over de overgang naar de nieuwe pensioenuitvoerder per 1 januari 2021 en de manier waarop de dienstverlening door Capgemini zich ontwikkelt. In april, juni en september zijn presentaties verzorgd door het bestuursbureau over de voortgang.

Het bestuur heeft vastgesteld dat de opbouw en de betalingen van de uitkeringen niet in gevaar zijn gekomen. Het Verantwoordingsorgaan blijft kritisch de kosten per deelnemer volgen. Hierover wil het VO ook in 2023 geïnformeerd worden.

4. Haalbaarheidstoets, dekkingsgraden en premiedekkingsgraad

Tijdens alle vergaderingen is er aandacht voor de financiële positie van het fonds. Het bestuur heeft een toelichting gegeven op het besluit om per 1 juli niet te indexeren en per 1 januari 2023 10% te indexeren.

De maximaal mogelijke indexatie per 1 juli was 0,8%, het VO kon zich inhoudelijk vinden in het besluit van het bestuur om op dat moment nog niet te indexeren. Het VO verschilde van mening met het bestuur om hierover niet te communiceren.

5. Ontwikkelingen nieuwe pensioenregeling

Het VO is door het jaar heen door het bestuursbureau inhoudelijk goed geïnformeerd over de ontwikkelingen rondom het nieuwe pensioencontract. In juli ontving het VO het bericht dat sociale partners tot een voorlopig besluit zijn gekomen voor een nieuw pensioencontract. In december heeft het VO de

voorzitters van het Pensioenplatform Detailhandel (sociale partners) en hun adviseur ontvangen voor een gesprek.

Het PPD acht het van belang rechtstreeks in contact te blijven met het VO en het VO op de hoogte te houden van wat er binnen het PPD gebeurt. Het VO heeft immers op een aantal momenten rechten: het verzwaard adviesrecht bij invaren, adviesrecht bij de nieuwe uitvoeringsovereenkomst en het overbruggingsplan, overlegrecht over resultaten van het risicopreferentieonderzoek en beroepsrecht en recht van enquête. Goed periodiek overleg tussen (het VO van) Pensioenfonds Detailhandel en het PPD is daarom van groot belang.

Overige punten

Het VO heeft in 2022 in overleg met het bestuur een aangepast VO-reglement en een profielschets voor VO-leden vastgesteld.

In september heeft het bestuursbureau een presentatie over IT-riskmanagement, datakwaliteit en de AVG verzorgd.

Adviezen

Het VO heeft in 2022 de volgende adviesaanvraag behandeld:

- Communicatiebeleidsplan 2022-2024, positief advies.

Daarnaast heeft het VO een bindende voordracht gedaan voor de benoeming van een nieuw lid van de RvT.

Terugblik op 2022

Het VO kijkt terug op een jaar waarin veel belangrijke thema's (blijven) spelen; de overgang naar een nieuw pensioencontract wordt een steeds dominantier thema op de agenda. Daarnaast is het VO er in geslaagd om in de volle breedte met een aantal bestuursleden van gedachten te wisselen over diverse onderwerpen. Het bestuur legt op heldere wijze verantwoording af aan het VO.

Het VO waardeert het overleg met de RvT en vindt het belangrijk om bij die besprekingen alle RvT-

leden te spreken. Het VO heeft met de 'bindende voordracht' een stevige rol in de benoeming van RvT-leden. Het VO is met het bestuur in gesprek hoe die stevigheid meer inhoud kan krijgen bij volgende benoemingen. De VO heeft geen aanmerkingen op de kwaliteit van de benoemingen.

Het VO werkt met interne commissies, maar in de praktijk wordt dit nog onvoldoende benut.

Het VO waardeert de samenwerking met bestuursleden en medewerkers van het bestuursbureau. De sfeer wordt door het VO ervaren als open, kritisch en constructief. Het VO voelt zich serieus genomen en waardeert gezamenlijke bijeenkomsten met het bestuur en/of RvT.

Het VO heeft inmiddels een volwassen plaats ingenomen binnen de governance van het fonds. Dat is belangrijk, zeker met het oog op de overgang naar een nieuw pensioencontract, waarin het VO een belangrijke rol heeft. Het VO vindt het daarom belangrijk om voldoende scholing en informatie te blijven ontvangen, om ook de komende jaren zijn rol goed te kunnen nemen.

Verantwoording door RvT

Het VO heeft met de RvT uitgebreid gesproken over de speerpunten van het VO en de RvT. De RvT heeft zijn oordeel over het gevoerde beleid gedeeld met het VO. Het VO heeft hiervan met instemming kennisgenomen.

Oordeel

Het VO geeft een oordeel over:

- Het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht
- Het door het bestuur uitgevoerde beleid
- De beleidskeuzes voor de toekomst.

De samenwerking met het bestuur en bestuursbureau is goed. Het VO is te spreken over de uitgebreide rapportages, besluitenlijsten en toelichting daarop, de presentaties en rapporten. Het stelt het VO in staat om de dialoog met de bestuurder beter

te voeren. Het VO ziet de informatievoorziening vanuit het bestuur naar het VO toe de laatste jaren steeds beter worden.

De sfeer in de gesprekken met de RvT is open en dat is voor het VO waardevol.

Het VO is, op basis van de informatie die het VO heeft ontvangen, van mening dat het bestuur de belangen van alle genoemde groepen belanghebbenden binnen de beschikbare mogelijkheden evenwichtig heeft gewogen bij de besluitvorming.

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennisgenomen van het oordeel van het VO, waarin duidelijk wordt dat de verbeteringen die zijn doorgevoerd in de informatieverschaffing aan het VO zichtbaar resultaat hebben gehad. Het bestuur bedankt het VO voor de betrokkenheid en goede samenwerking in het afgelopen jaar.

Het VO heeft inmiddels een volwassen plaats ingenomen binnen de governance van het fonds

Verslag van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (hierna RvT) heeft tot taak onafhankelijk toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij het fonds.

De RvT bestaat uit 3 leden te weten: de heer H. Schuijt (voorzitter), de heer A. Meijs (tot 30 juni), mevrouw M. Slabbers (vanaf 27 oktober) en de heer R. Beetsma. In 2022 heeft de RvT 5 maal vergaderd waarvan 1 keer digitaal. Daarnaast heeft de RvT 2 vergaderingen van het bestuur bijgewoond en 4 maal overleg gehad met de voorzitters van het fonds. Ook hebben leden van de RvT enkele commissievergaderingen bijgewoond. Naast deze overleggen wordt de RvT regelmatig op de hoogte gehouden van de gang van zaken bij het fonds en de voortgang van belangrijke activiteiten. De RvT heeft ook overleg gevoerd met (een delegatie van) het Verantwoordingsorgaan. De RvT heeft kennisgenomen van notulen van bestuursvergaderingen, rapportages van bestuurscommissies, toezichthouders, sleutelfunctiehouders, onafhankelijk accountant en actuarissen. De RvT heeft overleg gehad met de sleutelfunctiehouders en de compliance officer.

Visie en strategie van het fonds

De doelstelling van het pensioenfonds is om de uit de pensioenovereenkomst en reglementen voortvloeiende verplichtingen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen binnen de statuten en relevante wetgeving en in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeit.

Het lange termijn doel van het fonds is om tot een Fonds voor de Handel te komen. Dit betekent dat het Fonds openstaat voor aansluitingen door andere fondsen in de handelssector. Deze strategie wordt breed gedragen door zowel de werkgevers als de werknemers in de sector.

In haar taak om toezicht te houden op het beleid van het fonds en op de algemene gang van zaken bij het fonds, rapporteert de RvT over de volgende onderwerpen die op de agenda voor 2022 hebben gestaan.

Ontwikkelingen t.a.v. een nieuwe pensioenregeling

De RvT is betrokken bij de overgang naar een nieuw pensioencontract. Het bestuursbureau heeft in 2021 en doorlopend in 2022 uitgebreide kennissessies georganiseerd met betrekking tot de nieuwe pensioencontracten met ondersteuning van de adviserend actuaar. Bij iedere sessie is in ieder geval minstens 1 RvT lid aanwezig geweest.

Diverse elementen zijn aan bod gekomen in deze sessies. De solidaire en flexibele premieregeling zijn op alle belangrijke aspecten met elkaar vergeleken. Specifieke aandacht is er geweest voor bijvoorbeeld het invaren, vaststellen van de risicohouding, het beleggingsbeleid, de reserves die kunnen worden aangehouden, het projectierendement, de afschaffing van de doorsneesystematiek en wie welke keuzes maakt binnen de mogelijke contractvormen. De bestuursleden zijn ook uitgevraagd naar wat zij belangrijk vinden in een regeling. De RvT is van oordeel dat het bestuur grondig te werk gaat en goed geëquipeerd is voor de overgang naar het nieuwe contract.

Collectieve waardeoverdrachten

Over de ontwikkelingen op het terrein van fusies en aansluitingen alsmede de afwikkeling van de collectieve waardeoverdracht van Stichting Pensioenfonds Wonen is de RvT op de hoogte gehouden door de voorzitters van het fonds, en heeft deze vervolgens uitgebreid besproken.

Implementatie nieuw systeem voor pensioenadministratie en de pensioenuitvoering

Vanaf 2021 wordt de pensioenadministratie uitgevoerd door Capgemini Pensioen Services (Capgemini). Hiertoe heeft Capgemini een nieuw technologisch platform voor de pensioenadministratie ontwikkeld. Bij de start zijn onvolkomenheden geconstateerd waardoor enkele functies niet goed bleken te werken. Bij deelnemers en werkgevers heeft dit tot (te veel) meldingen van ontevredenheid geleid. Ook in 2022 is hard gewerkt om alle problemen op te lossen. De voortgang hierbij is besproken met de toezichthouders. Met de directie van Capgemini is met succes uitvoerig en dwingend overleg gevoerd om tot een gewenste uitvoeringsorganisatie te komen die naar verwachting een goede uitvoering kan garanderen die aan de eisen van het pensioenfonds voldoet.

Bestuurssamenstelling, successieplanning en benoemingen diverse organen

De zittingstermijn van het lid van de RvT, de heer A. Meijs, was per 1 juli 2022 afgelopen. De heer Meijs heeft vanaf de start van het functioneren van de RvT een belangrijke rol gespeeld en wij zijn hem hiervoor heel veel dank verschuldigd. In nauw overleg met het Verantwoordingsorgaan en een bestuursvoorzitter is een voorkeurslijst met kandidaten opgesteld waaruit mevrouw M. Slabbers gekozen is en bereid gevonden om lid van de RvT te worden op voordracht van het Verantwoordingsorgaan. Na goedkeuring van DNB is zij eind oktober benoemd. Per 1 juli 2023 loopt de zittingstermijn van de heer Beetsma af. De procedure om te voorzien in de vacature is inmiddels opgestart.

De RvT heeft in 2022 de benoeming van mevrouw Pijst als bestuurslid bij het fonds goedgekeurd.

Beleggingsbeleid

Het fonds voert een passief beleggingsbeleid vanuit de visie om in een product te beleggen het noodzakelijk is een goed begrip te hebben van dat product. De RvT steunt dat uitgangspunt van harte. Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is diep verankerd in het beleggingsbeleid, bijvoorbeeld door aanpassing van de benchmarkindices voor enkele grote beleggingscategorieën. Een lid van

de RvT heeft een vergadering van de Commissie Vermogensbeheer bijgewoond. Belangrijke onderwerpen die dit jaar op de agenda van de Commissie stonden waren onder andere het Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (met daarin ook de implementatie van het uitsluitingsbeleid), de vastgoedportefeuille, de renteafdekkingsportefeuille, de strategische normportefeuille voor 2023 en natuurlijk ook de outlook voor de nabije toekomst. De beleggingen hadden last van de wereldwijde lage of negatieve rendementen. Door de hoge renteafdekking, gemotiveerd vanuit het feit dat het fonds geen visie heeft op de renteontwikkeling, heeft de dekkingsgraad in relatief beperkte mate geprofiteerd van de rentestijging in het eurozone gebied.

Communicatie

De RvT is uitgebreid geïnformeerd over het communicatiebeleid. In 2022 is het bestaande communicatiebeleid verder ontwikkeld met als doel om de communicatie zo laagdrempelig mogelijk te maken en zo de verschillende doelgroepen regelmatig stil te laten staan bij hun pensioen. In 2022 is in het communicatieplan tevens meer aandacht gegeven aan “beleggen” met als doel om de beleggingskeuzes van het fonds beter uit te leggen.

In mei is een nieuwe website live gegaan (jijenvijonline.nl), maar ook het magazine “Jij en Wij” blijft met een oplage van meer dan 300.000 belangrijk in het communicatiebeleid. Dit beleid wordt voortdurend getoetst op o.a. herkenbaarheid, laagdrempeligheid en concreetheid.

De RvT is onder de indruk van de aanpak van de communicatie bij het fonds en stelt vast dat het communicatiebeleid en de uitvoering daarvan in professionele handen is.

Risicomanagement

In 2022 is een risk self assessment met betrekking tot de IT uitgevoerd. Mede naar aanleiding hiervan wordt een aantal zaken aangepakt, waaronder het IT-beleid en informatie-beveiligingsbeleid om tot een ISO 27001-certificering te kunnen komen. Binnen het fonds zal meer aandacht komen voor IT-risicomanagement. Er wordt gewerkt aan een opleidingsplan voor het bestuur en commissieleden

Per september 2022 was de premiedekkingsgraad ruim boven de 120%

om op dit gebied de kennis te vergroten. De RvT hecht groot belang aan de verdere versterking van het risicomanagement binnen het fonds.

Premie en premiedekkingsgraad

In overeenstemming met de afspraken met de sociale partners is in 2022 de in 2020 vastgestelde premie en opbouw geëvalueerd. De premiedekkingsgraad is door de lage rente langere tijd onder het door het bestuur gewenste minimale niveau van 90% geweest. Door de renteontwikkeling in 2022 is hier snel verandering in gekomen. Per september 2022 was de premiedekkingsgraad ruim boven 120% en voldoet daarmee inmiddels ruim aan het gewenste minimale niveau. Daarmee zijn de zorgen van de RvT met betrekking tot evenwichtigheid bij dit punt voorlopig van tafel.

Indexatie

Het pensioenfonds heeft per 1 januari 2022, in lijn met de regels van toekomstbestendige toeslagverlening, de pensioenen met 0,5% verhoogd. Tussen 1 juli 2022 en 1 januari 2023 konden fondsen, waarvan de sociale partners de intentie hadden uitgesproken om de huidige pensioenen mee te nemen naar het nieuwe pensioencontract, tijdelijk afwijken van deze toeslagregeling. Hierdoor kon het pensioenfonds per 1 januari 2023 een hogere toeslag toekennen. Een dergelijke verhoging moest, naar het oordeel van het bestuur, wel evenwichtig zijn. Het bestuur heeft per 1 januari 2023 een toeslag van 10% toegekend en heeft geoordeeld dat deze verhoging evenwichtig is, gegeven de doelstelling om toeslagen te verlenen, gezien de financiële positie van het pensioenfonds en het beperkte effect op de herverdeling van de vermogens tussen generaties deelnemers. Dit besluit is vroegtijdig aan de RvT toegelicht en verder is dit besluit in lijn met de wettelijke vereisten aan alle deelnemers gecommuniceerd. De RvT is van mening dat het besluitvormingsproces en het besluit in lijn zijn met

de tijdelijke regeling zoals opgenomen in artikel 15c van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen.

Planning onderwerpen 2023

De RvT heeft voor 2023 de volgende prioriteiten bepaald:

- Pensioenuitvoering
- Jaarverslag
- Ontwikkeling nieuwe pensioenregeling en transitie
- Organisatieontwikkeling bij de pensioenuitvoerder
- Risicobeheersing
- Datakwaliteit
- Strategie en executie
- Fusies en overnames
- Aandachtspunten en onderzoek toezichthouders
- Successies Bestuur en RvT
- Governance en Compliance
- Beleggingsbeleid: strategie en ESG
- Ontwikkeling binnen de sector Detailhandel
- Actuariële uitgangspunten, haalbaarheidstoets en premiebeleid
- Communicatiebeleid.

Algemeen oordeel RvT

De RvT heeft zich een goed oordeel kunnen vormen over het functioneren van het bestuur en de samenwerking binnen het bestuur en haar commissies. Ze heeft vastgesteld dat het bestuur het pensioenfonds professioneel bestuurt en de belangen van de (ex)-deelnemers en pensioengerechtigden evenwichtig behartigt. Het bestuur heeft er blijk van gegeven dat het hecht aan een goede governance en een goede relatie met het Verantwoordingsorgaan en de RvT.

De RvT spreekt zijn waardering uit voor de inzet van het bestuur, het bestuursbureau en het Verantwoordingsorgaan. Ze heeft de samenwerking als prettig ervaren.

Reactie van het bestuur

Het bestuur bedankt de Raad van Toezicht voor zijn verslag. Hierin komen de voornaamste onderwerpen samen die het afgelopen jaar door het bestuur en de Raad zijn besproken. Het bestuur waardeert de constructieve wijze waarop de Raad de werkzaamheden van het bestuur volgt en beoordeelt en zich opstelt als sparringpartner voor het bestuur. De samenwerking met de Raad is als zeer prettig ervaren en in een open sfeer.

Het bestuur bedankt de Raad van Toezicht voor de goede samenwerking in het afgelopen jaar en blijft dit ook in 2023 voortzetten.

Utrecht, 28 juni 2023

Selma Skalli, werknemersvoorzitter
André Snellen, werkgeversvoorzitter
Henk van der Kolk, bestuurslid
Lieske van den Bosch, bestuurslid
Evelyne Simons, bestuurslid
Jan de Planque, bestuurslid
Steffi Troost, bestuurslid
Benne van Popta, bestuurslid
Gert-Jan Seffinga, bestuurslid
Renate Pijst, bestuurslid

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de
 Detailhandel

7.

Jaarrekening

Jaarrekening

BALANS PER 31 DECEMBER 2022 NA RESULTAATBESTEMMING (bedragen x € 1.000)

		31/12/2022 €	31/12/2021 €
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)	32.654.698	35.563.102
Vorderingen en overlopende activa	(2)	900.858	534.921
Overige activa	(3)	113.480	114.650
TOTAAL ACTIVA		33.669.036	36.212.673
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	4.160.912	5.159.410
Technische voorzieningen	(5)	23.818.125	27.868.428
VPL-schulden	(6)	-	747
Derivaten	(7)	5.331.673	1.907.647
Overige schulden en overlopende passiva	(8)	358.326	1.276.441
TOTAAL PASSIVA		33.669.036	36.212.673

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN (bedragen x € 1.000)

		2022 €	2021 €
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	(9)	1.007.421	856.531
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(10)	-10.042.607	351.552
Overige baten	(11)	52	1.378
Totaal baten		-9.035.134	1.209.461
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(12)	471.520	396.377
Pensioenuitvoeringskosten	(13)	40.854	41.286
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	(14)		
- Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten		1.206.837	1.106.497
- Rentetoevoeging		-155.224	-156.419
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-480.227	-407.101
- Wijziging marktrente		-10.760.839	-1.921.923
- Wijziging actuariële uitgangspunten		68.489	19.510
- Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting		2.131.684	136.259
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		3.867.046	55.619
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		71.931	-2.115
		-4.050.303	-1.169.673
Beleggingsrendementen inzake VPL	(15)	-4	-4
Saldo overdracht van rechten	(16)	-4.501.268	-57.576
Overige lasten	(17)	2.565	897
Totaal lasten		-8.036.636	-788.693
SALDO VAN BATEN EN LASTEN			
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>			
Beleggingsreserves		-202.323	-92.924
Beleidsreserves		-796.175	2.091.078
		-998.498	1.998.154

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

KASSTROOMOVERZICHT

(bedragen x € 1.000)

	2022	2021
	€	€
KASSTROOM UIT PENSIOENACTIVITEITEN		
Ontvangsten		
Ontvangen premies	953.220	735.573
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	98.282	63.159
Overig	56	431
	1.051.558	799.163
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-469.505	-396.388
Betaald in verband met overdracht van rechten	-63.143	-4.547
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-37.765	-47.510
Overig	-2.330	-1.031
	-572.743	-449.475
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten	478.815	349.688
KASSTROOM UIT BELEGGINGSACTIVITEITEN		
Ontvangsten		
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	877.588	766.320
Verkopen en aflossingen van beleggingen	24.630.156	21.350.831
Gerealiseerd resultaat op valutaderivaten	523.435	323.659
Gerealiseerd resultaat op futures	75.603	45.887
	26.106.782	22.486.698
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-24.733.186	-22.145.092
Gerealiseerd resultaat op valutaderivaten	-1.707.336	-577.327
Gerealiseerd resultaat op futures	-88.293	-38.291
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-26.586	-22.890
	-26.555.406	-22.783.599
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-448.625	-296.901
Netto kasstroom		
	30.190	52.787
Koersverschillen	-8.333	-3.078
Mutatie liquide middelen		
	21.857	49.710
SAMENSTELLING GELDMIDDELEN		
Liquide middelen primo boekjaar	232.860	183.151
Liquide middelen ultimo boekjaar	254.718	232.860
Waarvan:		
Liquide middelen (beleggingen voor risico pensioenfonds) (3)	141.238	118.210
Liquide middelen (overige activa)	113.480	114.650

Toelichting op de jaarrekening

Algemeen

Activiteiten

Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel (hierna 'het pensioenfonds'), is statutair gevestigd te Utrecht. Het adres is Euclideslaan 201, 3584 BS, te Utrecht. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41178211.

Het pensioenfonds heeft tot doel om de uit de pensioenovereenkomsten en reglementen voortvloeiende verplichtingen jegens de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen, dit overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving en tevens in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 28 juni 2023 de jaarrekening vastgesteld.

Referenties

In de balans, staat van baten en lasten en kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van deze continuïteitsveronderstelling. Daarbij geldt dat het voortbestaan van het pensioenfonds niet wordt bedreigd. Voor een nadere onderbouwing wordt verwezen naar de toelichting op het eigen vermogen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om

de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31 december 2022	Gemiddeld 2022	31 december 2021	Gemiddeld 2021
USD	1,0673	1,0516	0,8793	0,8479
GBP	0,8872	0,8549	1,191	1,1655

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Wel zijn er een aantal schattingswijzigingen toegepast zoals opgenomen in de desbetreffende paragraaf hieronder. Ten behoeve van het inzicht hebben in de vergelijkende cijfers enkele reclassificaties plaatsgevonden. Dit heeft geen impact op het vermogen en resultaat.

Oordelen, schattingen en onzekerheden

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen

maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De belangrijkste schattingen hebben betrekking op reële waarde van de beleggingen voor risico pensioenfonds en de actuele waarde van de technische voorzieningen.

Schattingswijzigingen

In 2022 zijn een aantal schattingswijzigingen doorgevoerd met een totaal verhogend effect van € 68,5 miljoen op de technische voorziening.

Op 1 januari 2022 zijn naar aanleiding van de inkomende collectieve waardeoverdracht van Pensioenfonds Wonen de volgende schattingswijzigingen doorgevoerd:

- De ervaringssterfte is gewijzigd waarbij rekening is gehouden met de karakteristieken van de populatie van Pensioenfonds Wonen. Dit heeft een verlagend effect op de technische voorzieningen van € 0,05 miljoen en een positief effect op de dekkingsgraad van 0,0%-punt.
- De kostenopslag in verband met toekomstige administratie- en excassokosten is verlaagd van 2,2% naar 2,05% van de technische voorzieningen. Dit heeft een verlagend effect op de technische voorziening van € 5,4 miljoen en een positief effect op de dekkingsgraad van 0,0%-punt.

In 2022 heeft het Actuarieel Genootschap nieuwe sterfteveronderstellingen gepubliceerd, de Prognosetafel AG2022. Het bestuur heeft besloten de pensioenverplichtingen per 31 december 2022 te waarderen met toepassing van deze veronderstellingen. Dit heeft een verhogend effect op

de technische voorzieningen van € 199,8 miljoen en een negatief effect op de dekkingsgraad van 0,8%-punt.

In 2022 heeft het pensioenfonds de ervaringssterfte getoetst en geactualiseerd. Het bestuur heeft besloten de pensioenverplichtingen per 31 december 2022 te waarderen met toepassing van de meest recente inzichten. Dit heeft een verlagend effect op de technische voorziening van € 66,3 miljoen en een positief effect op de dekkingsgraad effect van 0,3%-punt. In 2022 heeft het pensioenfonds de kostenopslag in verband met toekomstige administratie- en excassokosten getoetst en geactualiseerd. Het bestuur heeft besloten per 31 december 2022 de kostenopslag te verlagen van 2,05% naar 1,8% van de technische voorzieningen. Dit heeft een verlagend effect op de technische voorziening van € 53,1 miljoen en een positief effect op de dekkingsgraad van 0,2%-punt.

In 2022 heeft het pensioenfonds de partnerfrequenties getoetst en geactualiseerd. Het bestuur heeft besloten per 31 december 2022 de partnerfrequenties te wijzigen. Dit heeft een verhogend effect op de technische voorziening van € 9,3 miljoen en een negatief effect op de dekkingsgraad van 0,0%-punt.

In 2022 heeft het pensioenfonds de opslag voor nog niet ingegaan wezenpensioen, als percentage van het latent partnerpensioen behorend bij het nog niet ingegane ouderdompensioen, getoetst en geactualiseerd. Het bestuur heeft besloten per 31 december 2022 de opslag te verlagen van 2,5% naar 1,5%. Dit heeft een verlagend effect op de technische voorziening van € 22,7 miljoen en een positief effect op de dekkingsgraad van 0,1%-punt.

De voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt met ingang van 2022 bepaald door twee maal 5,6% van de gecorrigeerde actuariael benodigde premie van het betreffende boekjaar te nemen. Ultimo 2022 wijzigt het percentage naar 6,1. Dit heeft een verhogend effect op de technische voorziening van circa € 6,9 miljoen en op de dekkingsgraad een negatief effect van 0,0%-punt.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de overige schulden en overlopende passiva, en derivaten passiva te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de indexatiedekkingsgraad. De indexatiedekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva**Beleggingen****Algemeen**

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Het begrip reële waarde is te beschouwen als synoniem van marktwaarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid.

De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de beursnotering per balansdatum.

Niet-beursgenoteerde aandelen en participaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages.

De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde vastrentende waarden en geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van de geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico. De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd onder de kortlopende vorderingen en maken derhalve geen onderdeel uit van de reële waarde van de vastrentende waarden.

Vorderingen op banken en posities in rekening-courantsaldi worden gewaardeerd op nominale waarde.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is wordt het bedrag onder de passiva verantwoord.

Overige beleggingen

De infrastructuurfondsen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages.

De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Securities lending

Het pensioenfonds neemt deel aan een securities-lendingprogramma, waarbij bepaalde effecten voor een korte periode worden uitgeleend aan andere marktpartijen. Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma beleggingen als zekerheid zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans van het pensioenfonds opgenomen maar in de toelichting vermeld. Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de desbetreffende transacties verantwoord en in de rentebaten of -lasten in de staat van baten en lasten.

Het pensioenfonds participeert direct in securities lending.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op gearmordiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen de kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan 12 maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden, ook als het een schuld betreft, gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve is gelijk aan het vereist eigen vermogen aan de hand van de standaardtoets van DNB. Zie hiervoor de paragraaf solvabiliteitsrisico's in het hoofdstuk Risicobeheer.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve onder aftrek van de beleggingsreserve.

Technische voorzieningen**Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds**

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot

toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de toekomstige opbouw waarvoor premievrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB (2021: idem).
- Overlevingstafels, te weten de Prognosetafel AG2022 met ervaringssterfte op basis van in 2022 geactualiseerde fondsspecifieke correctiefactoren (2021: Prognosetafel AG2020 met fondsspecifieke correctiefactoren).
- Voor niet ingegane partnerpensioenen wordt een in 2022 gewijzigde fondsspecifieke partnerfrequentie gehanteerd, met uitzondering van de leeftijden 62 tot en met pensioenrichtleeftijd. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Vanaf de pensioenrichtleeftijd wordt uitgegaan van de werkelijke partnersituatie (2021: andere fondsspecifieke partnerfrequenties).
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 2 jaar ouder dan de verzekerde vrouw (2021: idem).
- De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 1,5% van het latent partnerpensioen behorend bij het nog niet ingegane ouderdompensioen. Bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen van minderjarigen

voor de helft moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige en voor de helft tot de 27-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen (2021: 2,5%).

- Een kostenopslag ter grootte van 1,8% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten (2021: 2,2%).
- Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is uitgegaan van een revalidatiekans van 0% (2021: idem).
- Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door twee maal 6,1% van de gecorrigeerde actuariële benodigde premie van het betreffende boekjaar te nemen (2021: 5,6%).
- Niet-opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan, omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering tot 5 jaar na de ingangsdatum volledig in stand gehouden en vervolgens verlaagd tot nihil (2021: idem).

VPL-schulden

Het pensioenfonds voerde nog 1 VPL-regeling uit. De VPL-overgangsregeling was door cao-partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement. De VPL-schulden betroffen de gefactureerde premies voor de overgangsregelingen waaraan het rendement wordt toegevoegd. De inkoop van de extra pensioenaanspraken wordt onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL-regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats, teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan.

VPL Schoenmakerij

De jaarlijks aan de VPL-schuld toe te voegen premie (dotatie) bedraagt vanaf 1 juli 2020 1,6% van het pensioengevend loon. Met ingang van 1 juni 2022 is de premie nihil. Het toe te kennen rendement is gelijk aan het beleggingsrendement op liquiditeiten (zowel positief als negatief). De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de fondsgrondslagen primo jaar. Daarbij wordt een opslag voor solvabiliteit berekend over de inkoopwaarde.

Eind 2022 zijn de aanspraken volledig ingekocht.

Het op 1 januari 2023 resterende saldo wordt in overleg met sociale partners aangewend.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat**Algemeen**

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers worden verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De premiebatens in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgevers. Voor een beperkt aantal werkgevers zijn de premies gebaseerd op de voorlopige loonsomopgaven. Onder premiebijdragen is separaat opgenomen de hoogte van de inkoopsum(men) inzake ingekochte pensioenaanspraken uit hoofde van VPL.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds**Indirecte beleggingsopbrengsten**

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan, de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt

tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,486% (2021: -0,533%), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Er wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen en afkopen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van toeslagverlening en korting

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde

pensioenrechten van de actieve-, gewezen en gepensioneerde deelnemers jaarlijks aan te passen aan de stijging van het CBS-consumumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens afgeleid, over de periode van juli tot juli daaraan voorafgaand. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

Het toeslagbeleid kent op dit moment in principe geen mogelijkheid van inhaaltoeslagverlening.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo overdracht van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december 2022

ACTIVA	31/12/2022	31/12/2021
1. Beleggingen voor risico pensioenfonds	€	€
Vastgoedbeleggingen	2.146.128	1.993.053
Aandelen	8.982.160	10.458.469
Vastrentende waarden	17.468.760	20.154.537
Derivaten	3.850.460	2.797.606
Overige beleggingen	207.190	159.437
	32.654.698	35.563.102

	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2022	1.993.053	10.458.469	20.154.537	889.959	159.437	33.655.455
Toevoeging PF Wonen	434.249	1.556.713	2.355.408	68.075	54.266	4.468.711
Aankopen	228.299	1.877.760	17.149.045	3.458.546	22.314	22.735.964
Verkopen	-177.666	-3.409.890	-18.395.993	-646.717	-28.968	-22.659.234
Herwaardering	-331.807	-1.501.310	-3.794.300	-5.251.076	204	-10.878.289
Overige mutaties	-	418	63	-	-63	418
Stand per 31 december 2022	2.146.128	8.982.160	17.468.760	-1.481.213	207.190	27.323.025
Schuldpositie derivaten						5.331.673
						32.654.698

De toevoeging Pensioenfonds Wonen betreft de bij de collectieve waardeoverdracht overgedragen beleggingen van Pensioenfonds Wonen.

Overige mutaties betreffen een reclassificatie van beleggingsdebiteuren naar aandelen (€ 418) en een reclassificatie van overige beleggingen naar vastrentende waarden (€ 63) primo verslagjaar.

Het totaal belegd vermogen bedraagt in 2022 € 27.577,3 miljoen (2021: € 32.672,9 miljoen). Het verschil ten opzichte van de € 27.323,0 miljoen in 2022 (2021: € 33.655,5 miljoen) wordt veroorzaakt door overlopende activa en passiva en ontvangen en geleverd cash onderpand.

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Vastgoedbeleggingen		
Niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen	1.040.315	622.173
Beursgenoteerde vastgoedfondsen	1.105.813	1.370.880
	2.146.128	1.993.053

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Aandelen		
Beursgenoteerde aandelen	8.824.703	10.438.123
Niet-beursgenoteerde aandelen	1.889	2.305
Aandelen beleggingsfondsen	26.548	-
Private Equity	129.020	18.041
	8.982.160	10.458.469

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Vastrentende waarden		
Staatsobligaties	8.649.737	11.404.561
Geldmarktfondsen	3.389.475	2.828.251
Leningen op schuldbekentenis	11.903	11.903
Bedrijfsobligaties	4.099.895	4.626.796
Vastrentende beleggingsfondsen	107.481	7.177
Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in hypothecaire leningen	1.210.269	1.275.849
	17.468.760	20.154.537

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
Franse staatsobligaties	2.597.099	14,9	3.668.669	18,2
Duitse staatsobligaties	1.722.001	9,9	2.122.886	10,5
Totaal	4.319.100	24,7	5.791.555	28,7

Derivaten	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Valutaderivaten	394.985	33.375
Aandelenderivaten	44.430	51.380
Rentederivaten	3.411.045	2.712.851
	3.850.460	2.797.606

Het pensioenfonds heeft ultimo 2022 € 0,0 miljoen (2021: € 0,9 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van (staats)obligaties en € 230,0 miljoen (2021: € 1.158,0 miljoen) in de vorm van cash als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten.

Het pensioenfonds heeft ultimo 2022 € 1.386,3 miljoen (2021 € 317,2 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats)obligaties en

€ 214,7 miljoen in de vorm van cash als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het pensioenfonds heeft daarbij ultimo 2022 totaal € 513,3 miljoen (2021 € 506,9 miljoen) in de vorm van (staats)obligaties en cash aan initial margin verstrekt aan Central Clearing partijen LCH Clearnet (€ 352,7 miljoen in (staats)obligaties en € 80,7 miljoen in cash) en Eurex (€ 79,9 miljoen in (staats)obligaties) uit hoofde van zijn Cleared Interest Rate Swap posities.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2022:

2022	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Type contract	€	€	€	€
Valutaderivaten	6.590.143	385.943	394.985	9.042
Aandelenderivaten	1	-	44.430	44.430
Rentederivaten	32.235.894	-1.867.156	3.411.045	5.278.201
	38.826.038	-1.481.213	3.850.460	5.331.673

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2021:

2021	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Type contract	€	€	€	€
Valutaderivaten	8.558.870	-123.428	33.375	156.803
Aandelenderivaten	1	-	51.380	51.380
Rentederivaten	27.288.754	1.013.387	2.712.851	1.699.464
	35.847.625	889.959	2.797.606	1.907.647

Overige beleggingen	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Infrastructuurfondsen	65.952	41.164
Liquide middelen	141.238	118.273
	207.190	159.437

Securities lending

Het pensioenfonds had gemiddeld over 2022 € 4.187,1 miljoen (2021 € 4.407,5 miljoen) aan securities lending transacties uitstaan.

Ter beperking van het tegenpartij risico worden aandelen en obligaties ontvangen als onderpand, met een waarde hoger dan de uitgeleende positie (haircut). Dagelijks wordt het te ontvangen onderpand herkend en uitgewisseld.

Beleggingen in premiebijdragende ondernemingen

Het pensioenfonds heeft meer dan 30.000 aangesloten werkgevers. Een aantal werkgevers is onderdeel van een groter (buitenlands) concern met een beursnotering. Het aantal beleggingen in deze werkgevers is verwaarloosbaar klein.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt, waarbij Overig staat voor beleggingen via beleggingsfondsen met een waardering op basis van de Net Asset Value:

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
	€	€	€	€	€
Per 31 december 2022					
Vastgoedbeleggingen	1.105.813	-	-	1.040.315	2.146.128
Aandelen	8.842.123	-	-	140.037	8.982.160
Vastrentende waarden	17.349.376	-	11.903	107.481	17.468.760
Derivaten	-	-	-1.481.213	-	-1.481.213
Overige beleggingen	141.238	-	-	65.952	207.190
	27.438.550	-	-1.469.310	1.353.785	27.323.025

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
	€	€	€	€	€
Per 31 december 2021					
Vastgoedbeleggingen	1.370.431	-	-	622.622	1.993.053
Aandelen	10.438.123	-	-	20.346	10.458.469
Vastrentende waarden	20.135.457	-	11.903	7.177	20.154.537
Derivaten	-	-	889.959	-	889.959
Overige beleggingen	118.273	-	-	41.164	159.437
	32.062.284	-	901.862	691.309	33.655.455

Met ingang van het huidige boekjaar zijn de infrastructuurfondsen in de categorie overige beleggingen opgenomen in de categorie Overig. De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
2. Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op de werkgevers	311.391	267.590
Vordering BTW	1.937	1.316
Beleggingsdebiteuren	586.774	259.587
Overige vorderingen en overlopende activa	756	6.428
	900.858	534.921

De premie-oplegging is gebaseerd op de loonaangifte. Dit heeft als gevolg dat de premie-oplegging 2 maanden later plaatsvindt dan de periode waar de premie-oplegging betrekking op heeft. Daardoor is een vordering op de werkgevers van toepassing.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan 1 jaar.

Vordering op de werkgever(s)	31/12/2022	31/12/2021
Vorderingen op de werkgevers	315.882	271.093
Voorziening dubieuze debiteuren	-4.491	-3.503
	311.391	267.590

	2022	2022
	€	€
Verloop van de voorziening dubieuze debiteuren		
Stand per 1 januari	3.503	4.561
Afgeschreven vorderingen	-856	-309
Onttrekking ten gunste van de rekening van baten en lasten	-	-749
Dotatie ten laste van de rekening van baten en lasten	1.844	-
Stand per 31 december	4.491	3.503

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Beleggingsdebiteuren		
Interest	148.600	157.486
Nog af te wikkelen transacties	88.534	64.432
Dividend en dividend- en couponbelasting	52.527	36.940
CSA posities (ontvangen onderpand securities lending)	297.003	-
Overig	110	729
	586.774	259.587

	31/12/2022	31/12/2021
3. Overige activa		
Liquide middelen	113.480	114.650

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
4. Stichtingskapitaal en reserves		
Beleggingsreserves	4.767.422	4.969.745
Beleidsreserves	-606.510	189.665
	4.160.912	5.159.410

	Beleggingsreserves	Beleidsreserves	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari 2021	5.062.669	-1.901.413	3.161.256
Bestemming van saldo baten en lasten	-92.924	2.091.078	1.998.154
Stand per 1 januari 2022	4.969.745	189.665	5.159.410
Bestemming van saldo baten en lasten	-202.323	-796.175	-998.498
Stand per 31 december 2022	4.767.422	-606.510	4.160.912

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden en derivaten passiva te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de

indexatiedekkingsgraad. De indexatiedekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Stichtingskapitaal en reserves	4.160.912	117,5	5.159.410	118,5
Minimaal vereist eigen vermogen	1.079.873	104,5	1.263.651	104,5
Vereist eigen vermogen	4.767.422	120,0	4.969.745	117,8

De beleidsdekkingsgraad is ultimo december 2022 121,9% (2021: 114,5%) en daarmee hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen van 120,0%.

De dekkingsgraad is ultimo december 2022 117,5% (2021: 118,5%) en is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen van 120,0%. Daarmee is de vermogenspositie van het pensioenfonds niet voldoende.

De reële dekkingsgraad is ultimo december 2022 91,4% (2021: 92,2%).

Herstelplan

Als de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds lager is dan de vereiste dekkingsgraad, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het pensioenfonds het vermogen binnen 10 jaar op het vereiste niveau brengt. Jaarlijks wordt dit plan geëvalueerd en geactualiseerd.

Eind 2021 was de beleidsdekkingsgraad met 114,5% lager dan de vereiste dekkingsgraad van 117,8%, waardoor in principe een nieuw herstelplan ingediend moest worden bij DNB. Echter, de dekkingsgraad op 31 december 2021 van 118,5% was hoger dan het vereist eigen vermogen van 117,8%. De beleidsdekkingsgraad zou daardoor in een herstelplan binnen één jaar stijgen tot boven het vereist eigen vermogen, waarmee het pensioenfonds binnen één jaar volgens het herstelplan zou zijn hersteld. Een herstelplan indienen had dan ook geen toegevoegde waarde. DNB heeft op 27 januari 2022 aangegeven dat er geen herstelplan hoeft te worden ingediend.

Het pensioenfonds had eind 2022 een beleidsdekkingsgraad die hoger is dan de vereiste dekkingsgraad. Er hoefde dus geen herstelplan ingediend te worden bij DNB.

Op grond van het financieel toetsingskader moet een pensioenfonds jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren en moet het pensioenfonds laten zien dat het afgesproken premiebeleid reëel en haalbaar is, en dat het pensioenfonds voldoende herstelkracht heeft.

Op 24 juni 2022 heeft het pensioenfonds een haalbaarheidstoets ingediend bij DNB. De uitkomsten van deze toets zijn getoetst aan de risicohouding op lange termijn. De door het pensioenfonds vastgestelde beleidsgrenzen voldoen aan de uitkomsten van de haalbaarheidstoets.

Voorstel tot resultaatbestemming

In het verslagjaar wordt € 202.323 onttrokken aan de beleggingsreserves. Het resterende negatieve saldo van € 796.175 wordt onttrokken aan de beleidsreserves.

5. Technische voorzieningen

	2022	2021
	€	€
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		
Stand per 1 januari	27.868.428	29.038.101
Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten	1.206.837	1.106.497
Rentetoevoeging	-155.224	-156.419
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-480.227	-407.101
Wijziging marktrente	-10.760.839	-1.921.923
Wijziging actuariële uitgangspunten	68.489	19.510
Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting	2.131.684	136.259
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	3.867.046	55.619
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	71.931	-2.115
Stand per 31 december	23.818.125	27.868.428

Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de opbouw van de nominale aanspraken ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen, de risicodekkingen op overlijden en arbeidsongeschiktheid op de grondslagen primo boekjaar. Dit is inclusief de kostenopslag in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,486% (2021: -0,533%), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen en afkopen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen.

De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen en afkopen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

Rentepercentage per 31 december

	Rentepercentage per 31 december
2021	0,63
2022	2,41

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve-, gewezen en gepensioneerde deelnemers jaarlijks aan te passen aan de stijging van het CBS consumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens afgeleid, over de periode van juli tot juli daaraan voorafgaand. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Het pensioenfonds reserveert geen gelden voor toekomstige toeslagen.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen van het pensioenfonds toereikend zijn om de opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen te verhogen.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2023 een toeslag te verlenen van 10,0% (1 januari 2021: 0,5%).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	2022	2021
	€	€
Toevoeging aan de technische voorzieningen	3.934.447	60.391
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-67.401	-4.772
	3.867.046	55.619

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	2022	2021
	€	€
Resultaat op kanssystemen:		
Sterfte	-31.039	-13.375
Arbeidsongeschiktheid	36.059	33.627
Mutaties	66.494	-23.132
Inkoop VPL	417	765
	71.931	-2.115

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven en arbeidsongeschikten	8.922.312	352.551	11.289.266	335.461
Gepensioneerden	5.933.101	152.700	5.547.773	132.127
Slapers	8.962.712	962.568	11.031.389	842.448
	23.818.125	1.467.819	27.868.428	1.310.036

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 67 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,41% (2021: idem%) van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen tot maximaal een bedrag van € 59.706 (2021: € 58.311) verminderd met de franchise van € 14.720 (2021: € 14.447). De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 20 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds

de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst. Werkgevers kunnen vanaf 1 januari 2007 deelnemen aan de aanvullende pensioenregeling. Als een werkgever deze regeling afsluit, geldt deze voor alle werknemers die deelnemen aan de verplichte regeling en een salaris boven het maximum loon Wfsv hebben. De pensioenopbouw bedraagt 1,41% (2021: idem) over het loon boven het maximum loon Wfsv. De premie voor de basisregeling betreft 24,75% (2021: idem) en voor de aanvullende pensioenregeling 26,4% (2021: idem).

Toeslagverlening

Vanwege de voorwaardelijkheid van het toeslagenbeleid is het niet zeker of en in hoeverre er toeslagen worden verleend. De Pensioenwet stelt dan ook dat er in dat geval een consistent geheel dient te zijn tussen de gewekte verwachtingen, de financiering en het realiseren van voorwaardelijke toeslagen. Met andere woorden: als het pensioenreglement stelt dat

het de ambitie is om op de pensioenen bepaalde toeslagen te verlenen, dan moet het pensioenfonds deze ambitie ook naar verwachting in voldoende mate kunnen nakomen en duidelijk en helder over deze verwachtingen communiceren.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2023 een toeslag te verlenen van 10,0% (1 januari 2022: 0,5%).

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
6. VPL-schulden		
Schuld VPL-Schoenmakerij	-	747
	-	747

In 2022 zijn voor VPL-Schoenmakerij aanspraken toegekend voor een bedrag van € 519. Het op 1 januari 2023 resterende saldo van € 413 wordt in overleg met sociale partners aangewend. Het restsaldo is opgenomen onder de overige schulden.

	2022	2021
	€	€
Schuld VPL-Schoenmakerij		
Stand per 1 januari	747	416
Dotatie inzake premies	193	390
Rendementstoekenning	-4	-4
Toekenning VPL aanspraken	-519	-55
Transfer naar schuld sociale partners Schoenmakerij	-417	-
Stand per 31 december	-	747

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
7. Derivaten		
Derivaten	5.331.673	1.907.647

8. Overige schulden en overlopende passiva

Schulden inzake ambtshalve premienota's	2.900	10.517
Pensioenuitkeringen	238	232
Beleggingscrediteuren	332.533	1.242.157
Belastingen en premies sociale verzekeringen	9.736	7.726
Nog te betalen uitgaande waardeoverdrachten	4.262	1.039
Schuld sociale partners Schoenmakerij	417	-
Overige schulden en overlopende passiva	8.240	14.770
	358.326	1.276.441

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

	31/12/2022	31/12/2021
Beleggingscrediteuren		
CSA verplichtingen	227.756	1.157.164
Nog af te wikkelen transacties	104.777	84.993
	332.533	1.242.157

Risicobeheer

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Onderstaand in deze risicoparagraaf worden per risico een aantal cijfermatige overzichten getoond. Het totaal van de beleggingen in de risicoparagraaf sluit aan op het totaal van de balans, maar er zitten verschuivingen tussen subcategorieën in de beleggingen. Dit wordt verklaard doordat de custodian Northern Trust gebruik maakt van look-through gegevens op detailniveau. Dit geeft een getrouwer beeld van de werkelijke risico's.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de ondernemingen en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2022	2021
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	118,5	110,9
Premies	-1,5	-1,3
Uitkeringen	0,3	0,1
Toeslagen	-10,8	-0,6
Wijziging rentetermijnstructuur	74,5	7,9
Beleggingsresultaat	-31,6	1,9
Overige oorzaken	-31,9	-0,4
Dekkingsgraad per 31 december	117,5	118,5

Het effect bij overige oorzaken is een kruiseffect. Dit is een effect als gevolg van een combinatie van de andere effecten. Deze post is relatief groot als er sprake is van grote tegengestelde effecten in het verloop van de dekkingsgraad. Voor 2022 zijn de Overige oorzaken relatief groot door de uitzonderlijke ontwikkeling van de rente. De bepaling van de procentuele effecten van de diverse resultaatbronnen op de dekkingsgraad zijn uitgedrukt ten opzichte van de dekkingsgraad primo jaar. Dit zorgt ervoor dat de optelling van dekkingsgraad primo jaar plus alle afzonderlijke procentuele effecten niet leidt tot de dekkingsgraad ultimo jaar.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
S1 Renterisico	1.383.880	398.554
S2 Risico zakelijke waarden	3.072.147	3.531.662
S3 Valutarisico	1.226.888	1.408.693
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	1.107.664	1.503.717
S6 Verzekeringstechnisch risico	782.651	951.418
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief risico	-	-
Diversificatie-effect	-2.805.807	-2.824.298
Totaal	4.767.422	4.969.745

Dit resulteert per 31 december 2022 in een vereiste dekkingsgraad van 120,0% (2021: 117,8%).

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de

strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie. De belangrijkste verschillen in de vereiste buffers op 31 december 2022 ten opzichte van 31 december 2021 worden veroorzaakt door stijgende rente, waardoor S1 automatisch stijgt, en de daling van aandelenkoersen, wat een daling van S2 veroorzaakt.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoemde manager- en custody risico), de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de markttrent. Maatstaf voor

het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het beleid van het pensioenfonds is erop gericht om het renterisico voor 59% af te dekken (2021: 59%). Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer (langlopende) obligaties in plaats van aandelen en door middel van renteswaps. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente. Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het pensioenfonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

De uitvoering van de renteaftdekking is ondergebracht bij BlackRock.

De duration en het effect van de renteaftdekking kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	17.468.399	6,4	20.154.537	9,4
Vastrentende waarden (na derivaten)	15.601.244	21,2	21.168.171	27,5
(Nominale) pensioenverplichtingen	23.818.125	22,5	27.868.428	25,2

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	4.468.983	25,9	3.752.408	18,7
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	4.433.197	25,7	4.854.521	24,2
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	3.499.638	20,3	4.369.547	21,8
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	2.381.532	13,8	3.107.526	15,5
Resterende looptijd > 20 jaar	2.478.538	14,3	3.962.779	19,8
	17.261.888	100,0	20.046.781	100,0

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende

beleid en de looptijden van de verplichtingen. De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 5 jaar	2.747.041	11,5	2.175.053	7,8
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	2.838.798	11,9	2.596.847	9,3
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	5.713.901	24,0	6.213.414	22,3
Resterende looptijd > 20 jaar	12.518.385	52,6	16.883.114	60,6
	23.818.125	100,0	27.868.428	100,0

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven renteschokken bedraagt € 1.383.880 (2021: € 398.554). De stijging ten opzichte van 2021 is het gevolg van de gestegen rente.

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico (prijsrisico) is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en niet beursgenoteerd vastgoed) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico versus het verwachte overrendement acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde

bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Het zakelijke waarde risico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds. In aanvulling hierop maakt het pensioenfonds voor afdekking van het prijsrisico gebruik van derivaten (futures.)

De segmentatie van de vastgoedportefeuille naar sectoren is als volgt:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Beursgenoteerd	1.110.739	51,8	1.376.721	69,1
Niet-beursgenoteerd				
Woningen	627.132	29,2	486.893	24,4
Winkels	72.138	3,4	69.273	3,5
Kantoren	82.600	3,8	66.162	3,3
Overig	253.519	11,8	-5.996	-0,3
Totaal	2.146.128	100,0	1.993.053	100,0

De samenstelling van de aandelenportefeuille naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Europa	1.652.150	18,4	1.785.557	17,1
Noord-Amerika	4.837.721	53,9	6.090.110	58,2
Centraal- & Zuid-Amerika	488.225	5,4	156.520	1,5
Azië	899.775	10,0	1.369.333	13,1
Pacific	761.470	8,5	869.595	8,3
Overige	342.819	3,8	187.354	1,8
Totaal	8.982.160	100,0	10.458.469	100,0

De samenstelling van de aandelenportefeuille naar sectoren kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Energie	409.049	4,6	281.831	2,7
Basismaterialen	420.342	4,7	441.015	4,2
Industrie	844.367	9,4	973.777	9,3
Defensieve consumptiegoederen	750.580	8,4	768.355	7,3
Cyclische consumentengoederen	1.008.039	11,2	1.332.628	12,7
Gezondheidszorg	1.141.898	12,7	1.153.588	11,0
Financiële dienstverlening	1.474.156	16,4	1.595.651	15,3
Technologie	1.912.807	21,3	2.784.242	26,6
Communicatiediensten	577.600	6,4	773.854	7,4
Nutsbedrijven	301.704	3,4	292.041	2,8
Vastgoed	12.571	0,1	13.398	0,1
Diversen	129.047	1,4	48.089	0,6
Totaal	8.982.160	100,0	10.458.469	100,0

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven prijsschokken bedraagt € 3.072.147 (2021: € 3.531.662). De daling ten opzichte van 2021 is het gevolg van de gedaalde koersen.

Valutarisico (S3)

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert door veranderingen in de valutakoersen voor deze waarden.

Het strategische beleid voor valuta afdekking is in 2022 niet gewijzigd. Het pensioenfonds dekt 75% van het valutarisico op de USD en GBP af.

De valutapositie per 31 december 2022 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2022	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
	€	€	€
EUR	13.482.840	6.612.424	20.095.264
GBP	404.450	-281.060	123.390
USD	8.000.592	-5.967.660	2.032.932
Overige	5.049.201	22.238	5.071.439
	26.937.083	385.942	27.323.025

De valutapositie per 31 december 2021 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2021	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
	€	€	€
EUR	18.064.467	7.481.720	25.546.188
GBP	465.531	-301.256	164.275
USD	9.678.875	-7.309.711	2.369.164
Overige	5.570.011	5.818	5.575.829
	33.778.884	-123.429	33.655.456

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven schokken bedraagt € 1.226.888 (2021: € 1.408.693). De daling ten opzichte van 2021 is het gevolg van lagere exposures in vreemde valuta's, bijvoorbeeld als gevolg van lagere beurskoersen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het pensioenfonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen; het vragen van onderpand bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen

van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Voor securities lending transacties staat BlackRock garant voor eventuele verliezen als gevolg van de default van een tegenpartij. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Valuta forward contracten worden via Continuous Linked Settlement gesetteld om het settlementrisico te mitigeren. Met betrekking tot OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Een gedeelte van de interest rate swaps wordt reeds gecleared via twee Central Counterparties (CCP), waardoor tegenpartijrisico wordt verlaagd.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Europa	13.515.903	78,3	14.702.054	73,3
Noord-Amerika	907.987	5,3	1.204.355	6,0
Centraal- & Zuid-Amerika	1.644.673	9,5	1.190.174	5,9
Azië	661.775	3,8	1.219.510	6,1
Pacific	303.839	1,8	129.118	0,6
Overige	227.711	1,3	1.601.570	8,1
Totaal	17.261.888	100,0	20.046.781	100,0

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren is als volgt:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Energie	183.341	1,1	343.313	1,7
Basismaterialen	163.961	0,9	143.246	0,7
Industrie	301.498	1,7	283.755	1,4
Defensieve consumptiegoederen	179.376	1,0	502.138	2,5
Cyclische consumentengoederen	316.900	1,8	378.773	1,9
Gezondheidszorg	162.156	0,9	-	-
Financiële dienstverlening	3.377.895	19,6	1.613.195	8,0
Technologie	113.112	0,7	85.468	0,4
Communicatiediensten	350.999	2,0	406.296	2,0
Nutsbedrijven	201.832	1,2	231.796	1,2
Vastgoed	90.385	0,5	-	-
Overheid en overheidsinstellingen	9.987.557	57,9	12.263.555	61,2
Hypotheek	1.188.354	6,9	1.266.573	6,3
Overige	644.522	3,8	2.528.673	12,7
Totaal	17.261.888	100,0	20.046.781	100,0

Met ingang van 2022 wordt de samenstelling van de vastrentende waarden gebaseerd op de sectorverdeling van Bloomberg. De samenstelling in 2021 is gebaseerd op de sector indeling zoals gerapporteerd door de Custodian. De waarden voor de sectoren Gezondheidszorg en Vastgoed zijn in 2021 opgenomen onder Overige.

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind van het boekjaar gepubliceerd is als volgt:

	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
AAA	4.025.804	23,3	5.196.667	25,9
AA	5.318.247	30,8	6.391.321	31,9
A	3.395.150	19,7	3.626.397	18,1
BBB	2.406.409	13,9	2.279.506	11,4
Lager dan BBB	1.869.780	10,8	2.365.008	11,8
Geen rating	246.498	1,5	187.882	0,9
Totaal	17.261.888	100,0	20.046.781	100,0

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven stijgingen van de creditspreads op de vastrentende waarden bedraagt € 1.107.664 (2021: € 1.503.717). De daling ten opzichte van 2021 is het gevolg van, per saldo, de gedaalde waarde van de vastrentende waarden, de lagere rentegevoeligheid (duration) en een hogere weging in lagere rating categorieën.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Bij het opstellen en toepassen van de nieuwe Prognosetafel AG2022 is de Nederlandse sterfte van 2020 en 2021 gebruikt om de impact van de coronapandemie (COVID-19) te bepalen. Hierbij is aangenomen dat het effect op de overlevingscijfers geleidelijk aan zal verdwijnen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijdensrisico niet te herverzekeren.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het pensioenfonds is om arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, prijsinflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkinggraad van het pensioenfonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenaamde reële dekkinggraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend. De reële dekkinggraad is gelijk aan de beleidsdekkinggraad gedeeld door de indexatiedekkinggraad. De indexatiedekkinggraad is de dekkinggraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Ultimo 2022 bedraagt de reële dekkinggraad 91,4 % (31 december 2021: 92,2%).

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan haar verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Het pensioenfonds beschikt in de beleggingsportefeuille over voldoende liquide posities, zoals obligaties en money market funds, die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Het pensioenfonds ontvangt meer premie dan dat er wordt uitgekeerd, waardoor er voldoende liquide middelen beschikbaar komen gedurende het jaar om pensioenen te kunnen uitkeren.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van

een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering. De belangrijkste vorm van concentratierisico in de verplichtingen van het pensioenfonds is de demografische opbouw van de deelnemers. De demografische opbouw van de deelnemers is niet te beïnvloeden. Ultimo 2022 is in de totale deelnemerspopulatie de verhouding mannen en vrouwen in het pensioenfonds 41%:59% (2021: 40%:60%). De gemiddelde leeftijd is 45 jaar (2021: 44 jaar). Hierbij is sprake van een gelijkmatige leeftijdsverspreiding.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie

en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het pensioenfonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op maandbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Ultimo 2022 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Vastrentende waarden	31/12/2022		31/12/2021	
	€	%	€	%
Franse staatsobligaties	2.597.099	7,2	3.668.669	10,1
Duitse staatsobligaties	1.722.001	4,8	2.122.886	5,9
Nederlandse staatsobligaties	527.449	1,5	867.834	2,4
Totaal	4.846.549	13,5	6.659.389	18,4

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit van geautomatiseerde systemen, enzovoorts.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder Capgemini Nederland B.V. (Capgemini). Met Capgemini is een uitbestedingsovereenkomst en een service level overeenkomst (SLA) gesloten. Hetzelfde geldt voor de aangestelde custodian, Northern Trust, en de vermogensbeheerder BlackRock.

Het bestuur beoordeelt periodiek de kwaliteit van de uitvoering van Blackrock, Northern Trust en Capgemini door middel van performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (zoals ISAE 3402 type II-rapportages, SOC I, SOC II en/of ISO-certificering).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actiefbeheerrisico (S10)

Het actiefbeheerrisico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel) portefeuille vastgelegde

benchmark. Voor actiefbeheerrisico is geen solvabiliteitsbuffer opgenomen gezien het passieve beleggingsbeleid en de zeer lage tracking errors, die de vermogensbeheerder alleen kan gebruiken voor het operationeel uitvoeren van het mandaat.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofddregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om valutarisico en renterisico van de verplichtingen conform beleid af te dekken.

Het gebruik van derivaten levert als risico krediet- en liquiditeitsrisico op, zie voor de mitigatie van deze risico's de beschrijving van kredietrisico (S5) en liquiditeitsrisico (S7).

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- **Futures:** dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het aangaan van marktexposures in de uitvoering van het passieve beleggingsbeleid.
- **Valutatermijncontracten:** dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- **Renteswaps:** dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met Capgemini Nederland B.V. met ingang van 1 januari 2021 voor de duur van 8 jaar. De vergoeding voor 2023 zal ongeveer € 25,7 miljoen bedragen.

Investeringsverplichtingen

Het pensioenfonds heeft zich geëngaat voor de volgende investeringen:

Voorwaardelijke verplichtingen

Ultimo boekjaar loopt er één procedure met betrekking tot een geschil over de hoogte van een aantal ontvangen facturen. Het bestuur verwacht dat zal blijken dat deze facturen onterecht zijn opgelegd.

Verstekte zekerheden en garanties

Er is een bankgarantie afgegeven in verband met de huur van een kantoor in Utrecht voor een bedrag van € 52 aan Altera Vastgoed N.V. (2021: eveneens € 52).

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen tussen het pensioenfonds, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Voor zo ver van toepassing zijn transacties met verbonden partijen tegen marktconforme voorwaarden gerealiseerd.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen geen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds. De directeur en medewerkers van het bestuursbureau nemen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds op basis van voorwaarden in de pensioenregeling.

	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Private equity	18.787	6.131
Nederlandse Hypotheken	-	7.500
Vastgoed	90.000	-
Private Debt	163.339	-
Infrastructuur	11.834	2.654
	283.960	16.285

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2022

9. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

	2022	2021
	€	€
<i>De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:</i>		
Pensioenpremie huidig jaar	991.466	857.286
Pensioenpremie voorgaand jaar	15.436	-1.817
Eénmalige koopsom	-	213
Koopsom toekenning VPL aanspraken	519	849
	1.007.421	856.531

De stijging van de premie wordt voornamelijk verklaard door een hoger pensioengevend salaris en een toename van het aantal actieve deelnemers.

	2022	2021
Kostendeekkende premie	1.446.088	1.320.331
Feitelijke premie	991.466	857.286
Gedempte premie	960.561	826.496

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

	2022	2021
Kostendeekkende premie		
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	1.133.197	1.049.346
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	214.817	192.531
Opslag voor uitvoeringskosten	24.434	21.304
Opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	62.780	47.658
Risicopremie voor ANW aanvulling	10.860	9.492
Totaal kostendeekkende premie	1.446.088	1.320.331

De kostendeekkende premie is per saldo gestegen ten opzichte van 2021. De rente ligt gemiddeld hoger, daar tegenover staat de stijging van het aantal actieve deelnemers en een hogere pensioengrondslag als gevolg van hogere salarissen.

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

	2022	2021
Pensioenpremie huidig jaar (verschuldigde premie)	991.466	857.286

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

	2022	2021
Gedempte premie		
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	468.606	408.321
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	89.183	78.209
Opslag voor uitvoeringskosten	24.434	21.304
Opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	26.064	34.681
Risicopremie voor ANW aanvulling	6.360	6.477
Inkoop voorwaardelijke onderdelen van de regeling	345.914	277.504
	960.561	826.496

10. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
2022				
Vastgoedbeleggingen	77.094	-331.807	-	-254.713
Aandelen	262.171	-1.501.310	-	-1.239.139
Vastrentende waarden	423.608	-3.794.300	-	-3.370.692
Derivaten	87.341	-5.251.076	-	-5.163.735
Overige beleggingen	12.022	204	-26.554	-14.328
	862.236	-10.878.289	-26.554	-10.042.607

	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
2021				
Vastgoedbeleggingen	49.572	361.130	-978	409.724
Aandelen	220.141	2.414.267	-3.846	2.630.562
Vastrentende waarden	386.851	-709.062	-6.741	-328.952
Derivaten	113.972	-2.488.160	-11.030	-2.385.218
Overige beleggingen	17.472	8.233	-269	25.436
	788.008	-413.592	-22.864	351.552

Transactiekosten worden niet direct bij het pensioenfonds in rekening gebracht en deze worden daarom niet afzonderlijk weergegeven. Deze kosten maken deel uit van de indirecte beleggingsopbrengst.

11. Overige baten	2022	2021
	€	€
Ottrekking voorziening dubieuze debiteuren	-	1.323
Andere baten	52	55
	52	1.378

De andere baten betreffen voornamelijk baten uit herverzekeringscontracten die door collectieve waardeoverdrachten zijn verkregen.

12. Pensioenuitkeringen	2022	2021
	€	€
Ouderdomspensioen	377.577	314.357
Partnerpensioen	67.136	56.458
Invalideitpensioen	2.734	2.307
Afkoop pensioenen	23.982	22.865
Overige uitkeringen	91	390
	471.520	396.377

De wettelijke afkoopgrens is € 520,35 (2021: € 503,24).

Door de inkomende collectieve waardeoverdracht van Pensioenfonds Wonen zijn de pensioenuitkeringen met circa € 65 miljoen gestegen.

13. Pensioenuitvoeringskosten	2022	2021
	€	€
Bestuurskosten	495	512
Administratiekostenvergoeding	21.190	21.615
Accountantskosten	257	165
Controle en advieskosten (excl. accountantskosten)	1.883	2.317
Contributies en bijdragen	623	652
Overige	15.270	15.002
Kosten bestuursbureau	1.136	1.023
	40.854	41.286

Bestuurskosten

De bestuurskosten hebben betrekking op de vergoeding voor de werkzaamheden verband houdende met diverse vergaderingen. De

vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten voor bestuursleden, leden raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan.

Het beloningsbeleid van het bestuur en de Raad van Toezicht volgt het Besluit uitvoering Pensioenwet en de aanbeveling van de Pensioenfederatie 'deskundig en competent pensioenfonds bestuur'. Hieruit volgt de volgende beloningsstructuur:

Vergoeding per functie (in euro's, exclusief BTW)	VTE	2022	2021
Voorzitter bestuur	0,6	€ 92.944	€ 90.766
Voorzitter commissie	0,5	€ 77.453	€ 75.638
Bestuurslid	0,4	€ 61.963	€ 60.510
Lid Raad van Toezicht	0,1	€ 15.491	€ 15.128
Voorzitter Raad van Toezicht	0,2	€ 30.981	€ 30.255

Vergoeding bestuur en Raad van Toezicht (in euro's, exclusief BTW)

Naam	Periode	VTE	Functie	2022	2021
André Snellen	01/01 - 31/12	0,6	Voorzitter bestuur	€ 92.944	€90.766
Selma Skalli*	01/01 - 31/12	0,6	Voorzitter bestuur	€ 92.944	€60.510
Gert-Jan Seffinga*	01/01 - 31/12	0,5	Voorzitter commissie	€ 77.453	€75.638
Henk van der Kolk	01/01 - 31/12	0,5	Voorzitter commissie	€ 77.453	€90.766
Benne van Popta	01/01 - 31/12	0,5	Voorzitter commissie	€ 77.453	€75.638
Lieske van den Bosch	01/01 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 61.963	€60.510
Renate Pijst	01/05 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 40.855	€-
Steffi Troost*	01/01 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 61.963	€60.510
Evelyne Simons	01/01 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 61.963	€60.510
Jan de Planque	01/01 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 61.963	€60.510
Henk Schuijt	01/01 - 31/12	0,2	Voorzitter Raad van Toezicht	€ 30.981	€30.255
Ton Meijs	01/01 - 30/06	0,1	Lid Raad van Toezicht	€ 7.746	€15.128
Roel Beetsma	01/01 - 31/12	0,1	Lid Raad van Toezicht	€ 15.491	€15.128
Maud Slabbers	01/07 - 31/12	0,1	Lid Raad van Toezicht	€ 7.746	€-

* De vergoeding wordt (gedeeltelijk) afgedragen aan de organisatie die hij/zij vertegenwoordigt.

Voor leden van het verantwoordingsorgaan geldt een vaste vergoeding van € 6 op jaarbasis, voor de voorzitter geldt een vergoeding van € 6 op jaarbasis.

De vergoeding voor het bestuur, Raad van Toezicht en het VO kan jaarlijks worden geïndexeerd conform de door het CBS vastgestelde ontwikkeling van de cao-lonen in de sector financiële dienstverlening. Indexatie van de bedragen kan nooit leiden tot een (voltijd) bedrag dat hoger ligt dan het

maximum van de WNT (Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen in de (semi-)publieke sector). De hoogte van de vergoeding is in 2022 verhoogd met de loonindex van 2,4%. Indien de vergoeding btw plichtig is, wordt de vergoeding inclusief btw vergoed.

De totale bestuurskosten bedragen € 990, waarvan € 495 ten laste komen van pensioenuitvoeringskosten (2021: € 1.017 en € 512 respectievelijk). Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

Accountantshonoraria

De onafhankelijke accountant is PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Op grond

van artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is de vermelding van de honoraria van de onafhankelijke accountant als volgt weergegeven, x € 1.000:

	2022			2021		
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Controle van de jaarrekening	257	-	257	165	-	165
Andere controleopdrachten	-	-	-	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-	-	-
	257	-	257	165	-	165

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de stichting zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort. Het honorarium van de externe accountant bedraagt € 257. Dit betreft kosten voor de wettelijke controle van de jaarrekening, verslagstaten, basisgegevens ten behoeve van de certificerend actuaaris,

normportefeuille en de Z-score. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek over het boekjaar, ongeacht of de werkzaamheden gedurende het boekjaar zijn verricht.

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds waren in 2022 net als in 2021 gemiddeld 9 werknemers in dienst. Er zijn geen werknemers in het buitenland actief (2021: idem).

15. Beleggingsrendementen inzake VPL

	2022	2021
	€	€
Rendementstoerekening VPL	-4	-4

16. Saldo overdracht van rechten

	2022	2021
Inkomende waardeoverdrachten	-4.938	-132
Inkomende collectieve waardeoverdrachten	-4.467.608	-
Inkomende waardeoverdrachten klein pensioen	-95.088	-63.027
Uitgaande waardeoverdrachten	66.366	1.389
Uitgaande collectieve waardeoverdrachten	-	4.194
	-4.501.268	-57.576

Op 1 januari 2022 heeft een inkomende collectieve waardeoverdracht plaatsgevonden van Pensioenfonds Wonen. In 2021 was er een uitgaande collectieve waardeoverdracht naar Pensioenfonds Heineken.

	2022	2021
	€	€
17. Overige lasten		
Interest	581	509
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	1.844	-
Overig	140	388
	2.565	897

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

14. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

	2022	2021
	€	€
Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten	1.206.837	1.106.497
Rentetoevoeging	-155.224	-156.419
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-480.227	-407.101
Wijziging marktrente	-10.760.839	-1.921.923
Wijziging actuariële uitgangspunten	68.489	19.510
Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting	2.131.684	136.259
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	3.867.046	55.619
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	71.931	-2.115
	-4.050.303	-1.169.673

Gebeurtenissen na balansdatum

Nieuwe UFR-parameters

De zogeheten rentetermijnstructuur waarmee pensioenfondsen de waarde van hun toekomstige pensioenverplichtingen berekenen, wordt vanaf 1 januari 2023 gebaseerd op nieuwe UFR-parameters. DNB volgt hiermee het advies van de Commissie Parameters. Onderdeel van het advies van de Commissie Parameters is het vaststellen van de parameters van de zogeheten Ultimate Forward Rate (UFR)methode. Samen met de swaprentes vormt de UFR-methode de rentetermijnstructuur.

Indien de Voorziening pensioenverplichtingen per 31 december op de nieuwe UFR-methode zou worden vastgesteld heeft dit een verhogend effect van € 198 miljoen. De dekkinggraad daalt door deze aanpassing met 1,0%-punt naar 116,5%.

Utrecht, 28 juni 2023

Selma Skalli

Werknemersvoorzitter

André Snellen

Werkgeversvoorzitter

Henk van der Kolk, bestuurslid
Lieske van den Bosch, bestuurslid
Evelyne Simons, bestuurslid
Jan de Planque, bestuurslid
Steffi Troost, bestuurslid
Benne van Popta, bestuurslid
Gert-Jan Seffinga, bestuurslid
Renate Pijst, bestuurslid

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de
Detailhandel

Overige gegevens

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de

bestemming van het resultaat. Het saldo van de staat van baten en lasten wordt verdeeld over € -202.323 beleggingsreserve (2021: € -92.924), en € -796.175 (2021: € 2.091.078) beleidsreserve.

	2022	2021
	€	€
Beleggingsreserve	-202.323	-92.924
Beleidsreserve	-796.175	2.091.078
	-998.498	1.998.154

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen

en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 238.181.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 11.909.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- Toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;

- Het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel gezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

Met betrekking tot artikel 137 (voorwaardelijke toeslagverlening) merk ik op dat het pensioenfonds in 2022 gebruik heeft gemaakt van de versoepelde toeslagregels, zoals vastgelegd in het tijdelijke artikel 15c van het Besluit Financieel Toetsingskader (toeslag vanwege voorgenomen transitie). Daarbij heeft het pensioenfonds onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat artikel gestelde voorwaarden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen.

De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen. Voor de volledigheid merk ik op dat, als op balansdatum in de rentetermijnstructuur rekening zou worden gehouden met de UFR-methodiek zoals deze door DNB in 2023 wordt toegepast, mijn oordeel over de vermogenspositie niet zou wijzigen.

Amstelveen, 30 juni 2023

drs. R.T. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controle verklaring van de onafhankelijk accountant

Aan: het bestuur van Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

Verklaring over de jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel te Utrecht gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- De balans per 31 december 2022;
- De staat van baten en lasten over 2022; en
- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel zoals vereist in de Europese verordening betreffende

specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Onze controleaanpak

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot de kernpunten, fraude en continuïteit, en de aangelegenheden daaruit, bepaald in de context van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie ter ondersteuning van ons oordeel, zoals onze bevindingen en observaties ten aanzien van individuele kernpunten, de controleaanpak frauderisico's en de controleaanpak continuïteit, moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Samenvatting en context

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds dat de pensioenregelingen uitvoert voor werknemers in de detailhandelsector. De stichting heeft tot doel de uit de pensioenovereenkomsten en reglementen voortvloeiende verplichtingen jegens de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen, dit overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving en tevens in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Wij hebben tijdens onze controle in het bijzonder aandacht besteed aan de gebieden die gerelateerd zijn aan de specifieke activiteiten van de stichting en aan de specifieke wet- en regelgeving voor pensioenfondsen voor zover het niet voldoet hieraan kan leiden tot een afwijking van materieel belang in de jaarrekening.

De stichting heeft de uitvoering van de pensioenadministratie, de financiële administratie, het vermogensbeheer en de beleggingsadministratie uitbesteed. De jaarrekening is onder eindverantwoordelijkheid van de stichting opgesteld

op basis van de door de pensioenuitvoeringsorganisatie gevoerde financiële administratie. Tijdens onze controle van de jaarrekening van de stichting hebben wij ook zelfstandig controlewerkzaamheden bij de pensioenuitvoeringsorganisatie uitgevoerd alsmede, met betrekking tot de interne beheersing, gebruikgemaakt van werkzaamheden van de accountant van de pensioenuitvoeringsorganisatie en andere uitvoeringsorganisaties. Op basis hiervan hebben wij de reikwijdte en aanpak van de controle overwogen zoals uiteengezet in de paragraaf 'De reikwijdte van onze controle'.

Het bestuur van de stichting heeft de potentiële impact van klimaatverandering op haar financiële positie beoordeeld. In het bestuursverslag, in de paragraaf 'Risicomanagement' onder 'MVB risico's', heeft de stichting de risico's, voortkomend uit de klimaatverandering, nader toegelicht. Wij hebben de risico's die voortkomen uit klimaatverandering en de potentiële impact op de financiële positie inclusief de onderliggende assumpties en schattingen geëvalueerd met name met betrekking tot de waardering van de beleggingen. De verwachte effecten van de klimaatverandering leiden niet tot een kernpunt in de controle.

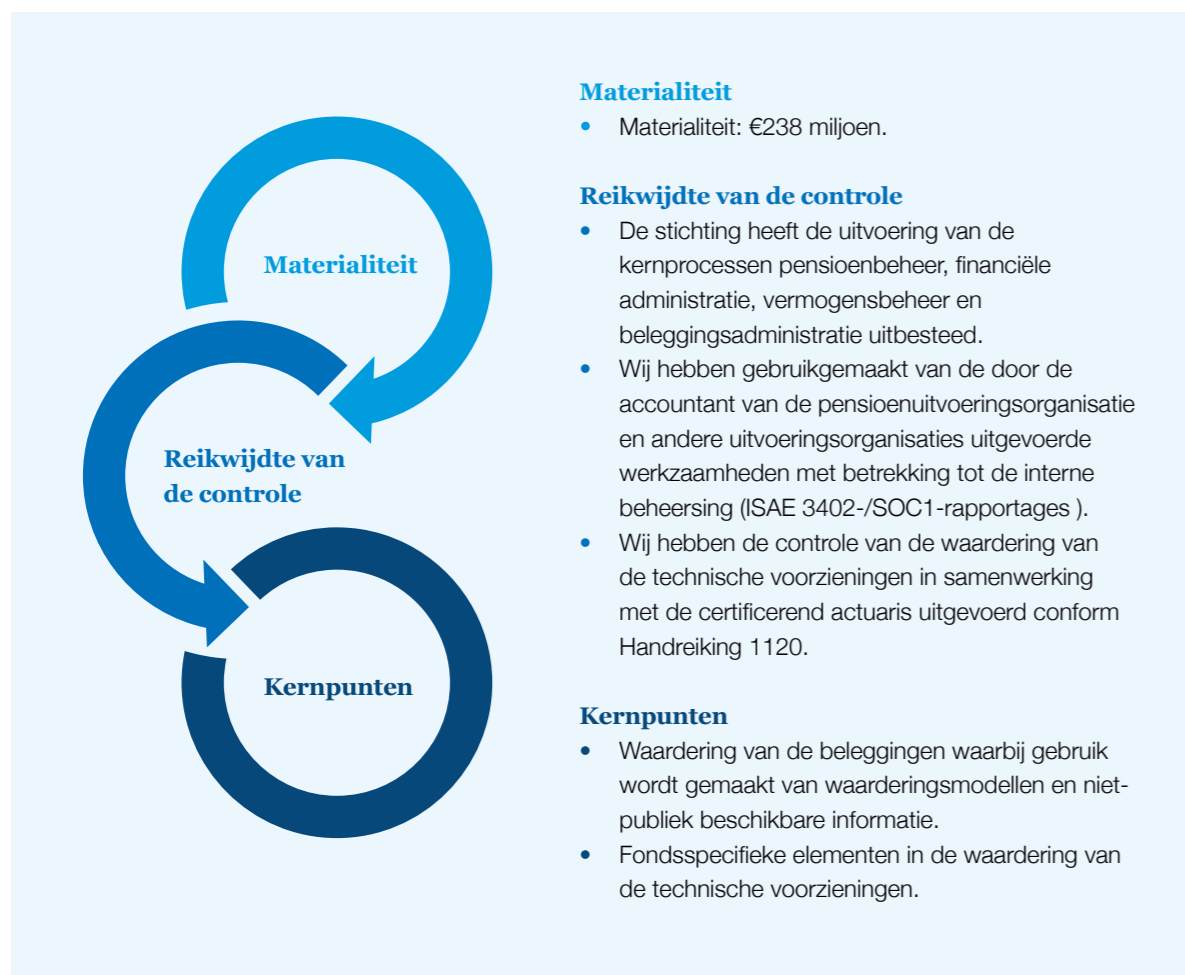
De transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder per 1 januari 2021 heeft over 2021 impact gehad op de controleomgeving van de stichting en de jaarrekening. Dit had invloed op de controle van de jaarrekening 2021 en is om die reden in 2021 aangemerkt als een nieuw kernpunt van onze controle. Gezien in 2022 opvolging is gegeven aan de over 2021 geïdentificeerde tekortkomingen hebben wij dit in 2022 niet meer als kernpunt van de controle aangemerkt.

Vervolgens hebben wij de toelichting op de financiële positie van de stichting (beleidsdekkingsgraad onder het vereist eigen vermogen (reservetekort)) niet meer aangemerkt als kernpunt vanwege het feit dat de beleidsdekkingsgraad ultimo 2022 boven het vereist eigen vermogen ligt en er geen risico bestaat voor mogelijke korting.

Als onderdeel van het ontwerpen van onze controleaanpak hebben wij de materialiteit bepaald en het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening geïdentificeerd en ingeschat. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar het bestuur belangrijke schattingen heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij significante schattingen waarbij veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen worden gemaakt die inherent onzeker zijn. In de paragraaf 'Algemene grondslagen' onder de toelichting 'Oordelen, schattingen en onzekerheden' van de jaarrekening heeft de stichting de schattingsposten en de belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheid uiteengezet. Vanwege de significante schattingsonzekerheid en het gerelateerde hogere inherente risico verbonden aan fonds specifieke elementen in de waardering van de technische voorzieningen en de waardering van de beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingmodellen en niet-publiek beschikbare informatie, hebben wij deze aangemerkt als kernpunten zoals uiteengezet in de paragraaf 'De kernpunten van onze controle'.

Wij hebben ervoor gezorgd dat het controleteam over voldoende specialistische kennis en expertise beschikte die nodig zijn voor de controle van een pensioenfonds.

De hoofdlijnen van onze controleaanpak waren als volgt:

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen, op basis van ons professionele oordeel, kwantitatieve grenzen voor materialiteit waaronder

de materialiteit voor de jaarrekening als geheel, zoals uiteengezet in onderstaande tabel. Deze grenzen, evenals de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen, zowel individueel als gezamenlijk, op de jaarrekening als geheel en op ons oordeel, te evalueren.

Materialiteit	€238 miljoen (2021: €139 miljoen).
Hoe is de materialiteit bepaald	Wij bepalen de materialiteit op basis van ons professionele oordeel. Als basis voor deze oordeelsvorming gebruiken wij 1,0% (2021: 0,5%) van het totaal van de technische voorzieningen per 31 december 2022. Bij het bepalen van dit percentage is rekening gehouden met de financiële positie van de stichting, waarbij de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2022 boven het vereist eigen vermogen en het minimaal vereist eigen vermogen ligt. De toename van de materialiteit in absolute zin is het gevolg van het verhogen van de benchmark.
De overwegingen voor de gekozen benchmark	Wij gebruikten de technische voorzieningen als de primaire, algemeen geaccepteerde, benchmark, op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening. Voor de gebruikers ((gewezen) deelnemers, werkgevers en de toezichhouders) van de jaarrekening van de stichting is de beleidsdekkingsgraad de belangrijkste maatstaf voor de financiële positie van de stichting en de hoogte van de door de deelnemers te verwachten uitkeringen. De beleidsdekkingsgraad wordt in belangrijke mate bepaald door de hoogte van de technische voorzieningen. Op basis daarvan zijn wij van mening dat de waarde van de technische voorzieningen een belangrijk kengetal is voor de financiële positie van de stichting.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de €11.909.000 (2021: €6.950.000) aan hen rapporteren evenals kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

De stichting heeft de kernprocessen pensioenbeheer, vermogensbeheer, en de beleggingsadministratie uitbesteed aan respectievelijk Capgemini, Blackrock en Northern Trust. De financiële administratie wordt tevens gevoerd door Capgemini.

Wij hebben gebruikgemaakt van de interne beheersingsmaatregelen van de hiervoor beschreven organisaties zoals omschreven in de ISAE 3402-/SOC 1 type 2-rapportages die deze partijen opstellen en hebben laten certificeren door onafhankelijke accountants. Hierbij hebben wij onder andere de vakbekwaamheid en onafhankelijkheid van deze accountants getoetst en de geconstateerde tekortkomingen in het licht van onze eigen controle gezien. Hierbij hebben wij geëvalueerd of (i) de beschrijving en de opzet van de interne beheersingsmaatregelen bij de serviceorganisaties van een datum zijn of voor een periode gelden die passend is voor de doeleinden van de stichting, of (ii) de informatie in de ISAE 3402-/SOC 1 type 2-rapportages voldoende en geschikt is om inzicht te verwerven in de voor de controle relevante interne beheersing van de stichting en (iii) bepaald of de aanvullende interne beheersingsmaatregelen van de stichting die door de serviceorganisaties zijn vermeld, relevant zijn voor de stichting en, zo ja, inzicht te verwerven of de stichting dergelijke interne beheersingsmaatregelen heeft opgezet en geïmplementeerd.

Als onderdeel van deze evaluatie zijn wij nagegaan of de interne beheersingsmaatregelen die voor onze jaarrekeningcontrole van de stichting relevant zijn, zijn opgenomen in de rapportages. Vervolgens zijn wij nagegaan of op basis van onze professionele oordeelsvorming, de certificerend accountant toereikende werkzaamheden heeft uitgevoerd teneinde zekerheid te verkrijgen over de opzet, het bestaan en de effectieve werking van deze interne beheersingsmaatregelen. Ten slotte hebben wij de resultaten en eventuele gerapporteerde tekortkomingen geanalyseerd en meegewogen voor de impact op onze controleaanpak en waar nodig aanvullende werkzaamheden verricht.

Wij hebben de certificerend actuaire instructies gestuurd op basis van Standaard 620 en NBA-handreiking 1120 ten aanzien van de actuariële

certificering met betrekking tot, onder andere, de consistentie, prudentie en actualiteit van schattingen ten aanzien van de voorziening pensioenverplichtingen en de financiële positie, in overeenstemming met relevante wetgeving. Wij hebben geëvalueerd of de certificerend actuaire heeft voldaan aan onze instructies met betrekking tot competentie, capaciteiten, onafhankelijkheid en objectiviteit, inzicht in risico's en of de werkzaamheden zijn uitgevoerd, door onder andere kennis te nemen van het certificeringsrapport en besprekingen te voeren met de actuaire over de verrichte werkzaamheden en belangrijkste bevindingen uit het certificeringsrapport. Wij verwijzen verder naar het kernpunt fonds specifieke elementen in de waardering van de technische voorzieningen.

Door bovengenoemde werkzaamheden, gecombineerd met overige controlewerkzaamheden, zijn wij in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie te verkrijgen als basis voor ons oordeel over de jaarrekening.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in de stichting en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort. Wij verwijzen naar hoofdstuk 'Risicomanagement' van het bestuursverslag, waarin het bestuur van de stichting aangeeft dat het jaarlijks een systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) uitvoert. Hierbij worden ook risico's bij de pensioenuitvoeringsorganisatie betrokken.

Wij hebben ten aanzien van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude de opzet en implementatie van de interne beheersing geëvalueerd, in het bijzonder de frauderisico-analyse, zoals opgenomen in de SIRA, evenals bijvoorbeeld de gedragscode, de klokkenluidersregeling, de incidentenregistratie en het onderzoek door de sleutelfunctiehouder Interne Audit van de stichting.

Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en, voor zover wij dat noodzakelijk achten, de werking beoordeeld van de interne beheersingsmaatregelen gericht op het afdekken van frauderisico's.

Wij hebben om inlichtingen gevraagd bij het bestuur of zij op de hoogte zijn van feitelijke, vermeende of vermoede fraude. Hieruit volgden geen signalen van feitelijke, vermeende of vermoede fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het frauderisico's.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Geïdentificeerde frauderisico's	Onze controlewerkzaamheden en observaties
<p>Doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen</p> <p>Volgens de controlestandaarden is het risico dat het management de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt in alle entiteiten aanwezig. Inherent bevindt het management van een entiteit zich in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken te werken.</p> <p>Daarom besteden wij bij al onze controles aandacht aan het risico van het doorbreken van maatregelen van interne beheersing door het management of het bestuur in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn gemaakt; • schattingen; • significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfs-uitoefening. 	<p>Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing en de werking van de maatregelen getoetst in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten. Daarnaast hebben wij de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing en de werking van de maatregelen getoetst voor het maken van schattingen.</p> <p>Daarnaast hebben wij inzicht verkregen in de ISAE 3402-/SOC 1- rapportages van de (pensioen)serviceorganisaties en de hierin opgenomen interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van toegangsbeveiliging in het IT-systeem. Wij hebben de werkzaamheden die de accountant van de (pensioen)serviceorganisaties heeft verricht, geëvalueerd.</p> <p>Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben getoetst of de journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht aanvaardbaar zijn. Wij zijn ook alert geweest op mogelijk significante transacties buiten de normale bedrijfsvoering van de stichting of die in een ander opzicht ongebruikelijk lijken in het licht van zowel ons inzicht in de stichting en de omgeving als andere tijdens de controle verkregen informatie.</p> <p>Voor de werkzaamheden ten aanzien van de belangrijkste schattingen verwijzen wij naar de kernpunten van de controle ten aanzien van de waardering van beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie en fonds specifieke elementen in de waardering van de technische voorzieningen.</p> <p>Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het bestuur.</p>

Voorts hebben wij in onze controle een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd. Ook hebben wij kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn wij tijdens de controle alert gebleven op indicaties voor signalen van fraude. Ook hebben wij de uitkomsten van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving. Indien daar sprake van was, hebben wij onze evaluatie van het risico van fraude en de gevolgen daarvan voor onze controlewerkzaamheden opnieuw geëvalueerd.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de bedrijfsactiviteiten van de stichting voor tenminste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen. Op basis van de verkregen controle-informatie hebben wij vastgesteld of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Daarnaast hebben wij de correspondentie met relevante toezichthoudende instanties geïnspecteerd.

Pensioenfondsen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogensdekking,

vereist eigen vermogen, aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financieel toetsingskader bepaald. Als de dekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het fonds niet kan voldoen aan het herstel zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan.

Zoals opgenomen in toelichting 4 van de jaarrekening heeft de stichting ultimo 2022 een beleidsdekkingsgraad die hoger is dan de vereiste dekkingsgraad. De stichting hoeft om die reden geen herstelplan in te dienen bij DNB. Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening. Wij hebben het bestuur op de hoogte gebracht van de kernpunten. De kernpunten vormen geen volledige weergave van alle risico's en punten die wij tijdens onze controle hebben geïdentificeerd en hebben besproken. Wij hebben in deze paragraaf de kernpunten beschreven met daarbij een samenvatting van de op deze punten door ons uitgevoerde werkzaamheden.

Kernpunten	Onze controlewerkzaamheden en observaties
<p>Waardering van de beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie <i>Wij verwijzen naar toelichting 1 van de balans en de grondslagen voor waardering van activa en passiva voor de gerelateerde toelichtingen</i></p> <p>De stichting belegt in beursgenoteerde beleggingen en beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie die op reële waarde worden gewaardeerd.</p> <p>Wij onderkennen een verhoogd (niet-significant) risico waar het gaat om de waardering van beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie. De stichting belegt in beleggingsfondsen die deels beleggen in niet-beursgenoteerde beleggingen: vastgoedbeleggingen (€1.040 miljoen), aandelen (€140 miljoen), vastrentende waarden (€119 miljoen) en overige beleggingen (€66 miljoen). Daarnaast belegt de stichting in derivaten (€1.481 miljoen negatief netto-positie). Wij hebben hiervoor een verhoogd (niet-significant) risico aangemerkt als gevolg van de verhoogde schattingsonzekerheid en het feit dat de gebruikte input in de waarderingsmodellen niet in alle gevallen in de markt observeerbare informatie betreffen.</p> <p>Door het gebruik van waarderingsmodellen en de schattingsonzekerheid is een inherent verhoogd risico op fouten en fraude geïdentificeerd.</p> <p>Daarom hebben wij de waardering van de beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie aangemerkt als kernpunt in onze controle.</p>	<p>Systeemgerichte werkzaamheden Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen van serviceorganisaties getoetst door middel van het evalueren van de ISAE 3402-/SOC 1 type 2-rapportages van deze serviceorganisaties. De rapportages zijn voorzien van een goedkeurend assurancerapport. Wij hebben eventuele geïdentificeerde tekortkomingen in deze rapportages geëvalueerd. In het kader van onze controle hebben wij gesteund op deze interne beheersingsmaatregelen.</p> <p>Gegevensgerichte werkzaamheden Voor beleggingen in beleggingsfondsen hebben wij vastgesteld dat de reële waarde in de administratie van de stichting overeenkomt met de net asset value opgenomen in de gecontroleerde jaarrekeningen en deze voorzien zijn van een goedkeurende controleverklaring van de externe accountant van de betreffende beleggingsfondsen. Daarnaast hebben wij vastgesteld dat het in deze jaarrekeningen gebruikte verslaggevingskader overeenkomt met dat van de jaarrekening van de stichting.</p> <p>Met betrekking tot de derivaten hebben wij een onafhankelijke herwaardering uitgevoerd.</p> <p>Wij hebben besproken wat de mogelijke impact van klimaatverandering op de waardering van de beleggingen is.</p> <p>Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de toelichtingen toereikend en in overeenstemming zijn met het stelsel van financiële verslaggeving.</p> <p>Bij de uitvoering van de bovenstaande werkzaamheden hebben wij geen materiële bevindingen geconstateerd.</p>

Kernpunten	Onze controlewerkzaamheden en observaties
<p>Fondsspecifieke elementen in de waardering technische voorzieningen <i>Wij verwijzen naar toelichting 5 van de balans en de grondslagen voor waardering van activa en passiva voor de gerelateerde toelichtingen</i></p> <p>De technische voorzieningen voor risico van de stichting bedragen ultimo 2022 €23.818 miljoen (2021: €27.868 miljoen).</p> <p>De actuariële waarderingsgrondslagen van de stichting bestaan voor een deel uit algemeen aanvaarde uitgangspunten, zoals de Prognosetafel AG 2022 en de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Een ander deel van de grondslagen is echter fonds specifiek (met name fonds specifieke ervaringssterfte en de opslag voor toekomstige kosten) en wordt door het bestuur vastgesteld op basis van fonds specifiek onderzoek.</p> <p>Fonds specifieke grondslagen worden conform hetgeen is opgenomen in de ABTN periodiek geactualiseerd. In 2022 heeft een volledig grondslagenonderzoek plaatsgevonden. Deze wijziging van de fonds specifieke grondslagen zijn in de jaarrekening (onder Algemene grondslagen) toegelicht als schattingswijziging.</p> <p>Daarnaast heeft het AG in 2022 een nieuwe prognosetafel gepubliceerd. De stichting heeft de AG prognosetafel 2022 toegepast. Deze schattingswijziging is toegelicht in de jaarrekening.</p> <p>De gebruikte methoden om de verwachte uitkeringen te bepalen zijn subjectief, waardoor de daadwerkelijke uitkeringen kunnen afwijken. De waardering van de verwachte uitkeringen geschiedt op basis van algemeen aanvaarde uitgangspunten en fonds specifieke grondslagen, en blijft een schatting. Gezien de inherente onzekerheid van deze schattingen (specifiek de genoemde fonds specifieke grondslagen) en de omvang van de schattingspost hebben wij deze als kernpunt van onze controle aangemerkt.</p>	<p>Systeemgerichte werkzaamheden Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen van serviceorganisaties getoetst door middel van het evalueren van de ISAE 3402 type 2-rapportages van deze serviceorganisaties. De rapportages zijn voorzien van een goedkeurend assurancerapport met uitzondering van het assurance rapport van de pensioenuitvoeringsorganisatie. Deze bevat een oordeel met beperking. Wij hebben geïdentificeerde tekortkomingen in de rapportages geëvalueerd en aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. In het kader van onze controle hebben wij gesteund op deze interne beheersingsmaatregelen.</p> <p>Gegevensgerichte werkzaamheden Wij hebben de volgende werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> Evaluatie van de gehanteerde actuariële grondslagen aan de hand van de financiële verslaggeving (Richtlijnen voor de jaarverslaggeving); en Evaluatie van de uitkomsten van de actuariële analyse over 2022 waaronder ook de fondsspecifieke grondslagen, alsmede bespreking van deze analyse met het bestuursbureau, de adviserend actuaaris en de certificierend actuaaris. <p>In het kader van onze verantwoordelijkheid als externe accountant van de stichting hebben wij de certificierend actuaaris instructies gestuurd. De certificierend actuaaris heeft bij de technische voorzieningen aan de hand van de administratieve basisgegevens ('pensioen-aanspraken') een actuariële verklaring afgegeven. De door de actuaaris gehanteerde basisgegevens hebben wij aangesloten op de basisgegevens die bekend zijn uit ons eigen onderzoek inzake de basisgegevens. Wij hebben kennisgenomen van het certificerings-rapport en de afgegeven actuariële verklaring, en dit met de certificierend actuaaris besproken.</p> <p>De certificierend actuaaris heeft in zijn verklaring aangegeven dat de stichting voldoet aan de relevante artikelen van de Pensioenwet. Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de toelichtingen, inclusief de schattingswijzigingen, toereikend en in overeenstemming zijn met het stelsel van financiële verslaggeving.</p> <p>Wij hebben kennisgenomen van het uitgevoerde grondslagenonderzoek en de hiervoor door de adviserend en sleutelfunctiehouder actuaariaat uitgebrachte rapportages. Wij hebben hierbij geen bijzonderheden geconstateerd.</p> <p>Wij hebben naar aanleiding van onze controle en de uitkomsten daarvan, deze schattingspost beoordeeld op aanwijzingen van tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude. Wij hebben dergelijke aanwijzingen niet geïdentificeerd.</p> <p>Bij de uitvoering van de bovenstaande werkzaamheden hebben wij geen materiële bevindingen geconstateerd en wij vinden de schatting en de toelichtingen daarop redelijk in de context van de jaarrekening.</p>

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarverslag anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- en regelgeving gestelde vereisten Onze benoeming

Wij worden jaarlijks als externe accountant van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Detailhandel benoemd. Voor 2022 heeft deze benoeming plaatsgevonden op 16 mei 2023. Wij zijn nu voor een onafgebroken periode van meer dan twintig jaar accountant van de stichting. In deze periode heeft periodiek rotatie van de verantwoordelijke externe accountant plaatsgevonden. De huidige externe accountant is vanaf de jaarrekening 2022 voor het eerste jaar betrokken.

Geen verboden diensten

Wij hebben, naar ons beste weten en overtuiging,

geen verboden diensten geleverd, als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang

Geleverde diensten

De diensten die wij, in aanvulling op de controle van de jaarrekening, hebben geleverd aan de stichting, in de periode waarop onze wettelijke controle betrekking heeft, zijn toegelicht in punt 13 van de toelichting op de staat van baten en lasten van de jaarrekening.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 30 juni 2023

**Origineel getekend door
drs. H.C. van der Rijst RA**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2022 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing. In dit kader geven wij ook een verklaring aan de auditcommissie op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen die zijn getroffen om de geïdentificeerde bedreigingen weg te nemen en onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze zaken in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang is van het maatschappelijk verkeer.

9

Bijlagen

Bijlage 1. Meerjarenoverzicht

Meerjarenoverzicht	2022	2021	2020	2019	2018
Aantallen					
Werkgevers ultimo	31.543	30.923	31.752	32.779	32.803
Deelnemers ultimo	352.323	335.233	310.044	308.000	300.479
Gewezen deelnemers	962.568	842.448	810.087	802.939	812.652
Gepensioneerden	152.928	132.355	120.090	114.945	103.321
Gemiddelde leeftijd deelnemers	38	38	39	39	39
Gemiddelde leeftijd (gewezen) deelnemers	43	43	43	43	42
Gemiddelde leeftijd gepensioneerden	73	73	74	73	73
Gemiddelde leeftijd gehele populatie	45	44	45	45	44
Gepensioneerden					
Ouderdompensioen	122.874	106.277	97.391	92.791	84.128
Partnerpensioen	27.068	23.903	21.091	20.462	17.590
Wezenpensioen	2.727	1.890	767	785	707
Arbeidsongeschiktheidspensioen	228	228	777	845	834
Prepensioen	31	57	64	62	62
Premiepercentage					
Ouderdoms- en partnerpensioen	24,75%	24,75%	22,5%	22,5%	21,6%
Aanvullend pensioen	26,40%	26,40%	25,7%	25,7%	24,7%
Opbouwpercentage per dienstjaar					
Ouderdompensioen	1,410%	1,410%	1,560%	1,560%	1,622%
Aanvullend pensioen	1,410%	1,410%	1,560%	1,560%	1,622%
Partnerpensioen	0,987%	0,987%	1,092%	1,092%	1,135%
Toeslag op pensioen en pensioenaanspraken					
Actieven	10,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,1%
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	10,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,1%

Gepensioneerden per 31-12-2022	Aantallen	Gemiddelde uitkering (bruto in €)	Gemiddelde leeftijd
Ouderdompensioen (m)	59.709	3.935	75
Ouderdompensioen (v)	63.165	2.283	75
Ouderdompensioen (m/v)	122.874	3.085	75
Nabestaandenpensioen (m)	5.754	2.295	68
Nabestaandenpensioen (v)	21.314	2.747	75
Nabestaandenpensioen (m/v)	27.068	2.651	73
Wezenpensioen (m/v)	2.727	790	22
Arbeidsongeschiktheidspensioen	228	2.902	56
Prepensioen (m)	27	4.965	63
Prepensioen (v)	4	3.777	63
Prepensioen (voor leeftijd 65)	31	4.812	63
Totaal	152.928		

Mutatieoverzicht	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Arbeidsongeschikte deelnemers	Gepensioneerden	Totaal
Stand per 31 december 2021	324.316	842.448	10.917	132.355	1.310.036
Van gewezen deelnemer naar deelnemer	15	-15	-	-	-
Van deelnemer naar gewezen deelnemer	-132.810	130.905	-	80	-1.825
Arbeidsongeschiktheid	-1.040	-693	1.733	-	-
Revalidering	57	432	-489	-	-
Pensionering	-1.421	-13.473	-317	15.211	-
Toetreding	149.497	-58.083	-	-195	91.219
Overlijden	-257	-2.422	-155	-917	-3.751
Waardeoverdracht	-	-2.264	-	-	-2.264
CWO PF Wonen i.l.	-65	66.692	667	15.156	82.450
Afkoop emigratie / klein pensioen	1	9	-	-8.762	-8.752
Migratie	1.674	-968	-	-	706
Stand per 31 december 2022	339.967	962.568	12.356	152.928	1.467.819

Bijlage 2. Over het pensioenfonds

Het pensioenfonds is opgericht op 1 januari 1972 en statutair gevestigd in Utrecht. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41178211. De laatste statutenwijziging vond plaats per 4 juli 2022. Het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie.

Organisatie

Pensioenfonds Detailhandel is er voor haar deelnemers. Om het werk zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen doen, bestaat het pensioenfonds uit verschillende onderdelen die nauw met elkaar samenwerken.

Bestuur

Het bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor het beleid en de uitvoering daarvan en zorgt ervoor dat alle bepalingen, regels en overeenkomsten worden nageleefd. Om alle belangen te kunnen behartigen, bestaat het bestuur uit werkgeversleden, werknemersleden en een vertegenwoordiger van de gepensioneerden.

De werkgeversleden (maximaal 5) worden (voorheen door Detailhandel Nederland) voorgedragen door:

- Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPDF
- Raad Nederlandse Detailhandel

De werknemersleden (maximaal vier) worden voorgedragen door:

- FNV
- CNV Vakmensen

De vertegenwoordiger van de gepensioneerden (maximaal 1) wordt gekozen middels verkiezingen.

Het bestuur is paritair samengesteld. In 2022 was de heer Snellen fungerend voorzitter. De bestuursleden worden voor een periode van 5 jaar benoemd. In 2022 heeft mevrouw Pijst de heer Van Dorssen vervangen als bestuurslid door het overnemen van het laatste jaar van de termijn van de heer Van Dorssen.

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Termijn tot en met
André Snellen	Werkgeversvoorzitter	Detailhandel Nederland	2025
Benne van Popta	Lid	Detailhandel Nederland	2023
Evelyne Simons	Lid	Detailhandel Nederland	2024
Gert-Jan Seffinga	Lid	CNV Vakmensen	2025
Henk van der Kolk	Lid	FNV	2024
Jan de Planque	Lid	Gepensioneerden	2024
Lieske van den Bosch	Lid	Detailhandel Nederland	2023
Renate Pijst	Lid	Raad Nederlandse Detailhandel / Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPDF	2027
Selma Skalli	Werknemersvoorzitter	FNV	2024
Steffi Troost	Lid	FNV	2024

Commissies

De commissies hebben onder andere als taak beleids- en bestuursonderwerpen voor te bereiden, rapportages te beoordelen en eventueel wijzigingen voor te stellen, specifieke taken te begeleiden of voor te bereiden (bijvoorbeeld ALM-studie) uit te voeren en tevens het bestuur te adviseren op het betreffende beleidsterrein. De samenstelling van de commissies wordt door het bestuur bepaald. Iedere commissie bestaat uit maximaal vijf bestuursleden waarvan één voorzitter, eventueel ondersteund door deskundigen.

De commissies hebben de volgende aandachtsgebieden:

- Commissie Vermogensbeheer: Vermogens- en vastgoedbeheer;
- Commissie Finance & Risk: Begroting, jaarwerk en riskmanagement;
- Commissie Pensioenen: Premie-inning, actuariële zaken, pensioenregelingen en uitvoering;
- Commissie Communicatie: Werkgevers- en deelnemerscommunicatie.

Samenstelling commissies

Commissie Finance & Risk:

- Evelyne Simons
- Lieske van den Bosch
- André Snellen (voorzitter a.i.)
- Gert-Jan Seffinga
- Steffi Troost

Commissie Vermogensbeheer:

- Benne van Popta (voorzitter)
- Renate Pijst
- Jan de Planque
- André Snellen

Commissie Pensioenen:

- Henk van der Kolk (voorzitter)
- Selma Skalli
- Jan de Planque
- Evelyne Simons
- Renate Pijst

Commissie Communicatie:

- Gert-Jan Seffinga (voorzitter)
- Henk van der Kolk
- Lieske van den Bosch
- Selma Skalli
- Benne van Popta

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit 9 werknemersleden, 4 pensioengerechtigden en 1 werkgeverslid en worden voor 4 jaar benoemd.

Het werkgeverslid van het Verantwoordingsorgaan wordt benoemd door:

- Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPF
- Raad Nederlandse Detailhandel

De werknemersleden van het Verantwoordingsorgaan worden benoemd door:

- FNV
- CNV Vakmensen

De gepensioneerde leden van het Verantwoordingsorgaan worden benoemd door:

- Vereniging van gepensioneerden uit de Detailhandel

De leden van het Verantwoordingsorgaan zijn per ultimo 2022:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Termijn tot en met
Alex Hemel	Lid	FNV	2026
Arnold van Dantzych	Lid	VG	2026
Bart Keijzer	Lid	Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPF	2026
Bart van Wijck	Lid	VG	2026
Erik Veurtjes	Lid	CNV Vakmensen	2026
Jim Boester	Lid	CNV Vakmensen	2026
Jochem Aterna	Lid	FNV	2026
Kees Dambrink	Lid	VG	2026
Maily Hollander	Lid	FNV	2026
Ole Einsbohr	Lid	FNV	2026
Rabinder Raghoe	Lid	FNV	2026
Ton Boonekamp	Voorzitter	VG	2026
Wilma van Aken	Lid	FNV	2026

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht wordt benoemd door het bestuur op (bindende) voordracht van het Verantwoordingsorgaan. De benoemingstermijn

bedraagt 4 jaar. Een lid van de Raad van Toezicht kan maximaal 1 keer worden herbenoemd. De heer Meijs is in 2022 vervangen door mevrouw Slabbers.

Naam	Functie	Termijn tot en met
Henk Schuijt	Voorzitter	2025
Maud Slabbers	Lid	2026
Roel Beetsma	Lid	2023

Pensioen Platform Detailhandel

Pensioen Platform Detailhandel (PPD) is het orgaan van sociale partners voor overleg met Pensioenfonds Detailhandel. Binnen dit gremium wordt kennis en expertise opgebouwd om de toekomstdiscussie over de arbeidsvoorwaarde pensioen voor de 'handel' te voeren. Beslissingsbevoegdheden van sociale partners

omtrent pensioenregelingen leggen deze sociale partners expliciet bij het PPD dat enerzijds de kennis en kunde opbouwt om deze beslissingen adequaat te kunnen nemen en anderzijds goed geworteld blijft in de sociale partners. De afspraken tussen het PPD en het pensioenfonds zijn in 2017 vastgelegd in een Bedrijfstakuitvoeringsovereenkomst.

Het bestuursbureau

Het bestuursbureau is belast met de dagelijkse operatie van het pensioenfonds alsmede met de overige door het bestuur aan de organisatie opgedragen taken. De medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van het pensioenfonds. Het bestuur heeft een directeur aangesteld die leidinggeeft aan het bestuursbureau. Het bestuursbureau bestaat uit negen medewerkers.

Sleutelfuncties

Het pensioenfonds heeft naar aanleiding van IORP II de zogenaamde sleutelfuncties geïmplementeerd in de governancestructuur. Dit betreft de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. IORP II maakt een onderscheid tussen de houder van een sleutelfunctie en de personele invulling van de daadwerkelijke uitvoering van de sleutelfunctie, waarbij de houder de eindverantwoordelijkheid blijft houden.

Het fonds heeft de sleutelfuncties, op basis van het 'three lines of defence'-model, als volgt ingericht:

Sleutelfunctie	Houder	Operationele invulling
Risicobeheer	Jim Emanuels	EY (gedeeltelijk)
Actuarieel	Rob Schilder	WTW
Interne audit	John de Waal	Deloitte

De sleutelfunctie risicobeheer en actuariel stellen per kwartaal een rapportage op over de uitgevoerde werkzaamheden inclusief het oordeel hierover.

De sleutelfunctie risicobeheer heeft in 2022 aanbevelingen gedaan op het gebied van privacy, uitbesteding vermogensbeheer en governance en inrichting 2e lijn. Er is een AVG maturity quickscan opgestart om de volwassenheid van de AVG-compliance te beoordelen.

De sleutelfunctie actuariel is tevens de certificerende actuaaris. In 2022 heeft de sleutelfunctiehouder actuariel naast de reguliere werkzaamheden aandacht besteed aan:

- De afwikkeling van de collectieve waardeoverdracht vanuit Pensioenfonds Wonen.
- Beoordeling van de evaluatie van de diverse actuariële grondslagen en veronderstellingen.
- Het besluit van het bestuur om de pensioenen per 1 januari 2023 met 10% te verhogen.
- Het nieuwe pensioenstelsel.

De sleutelfunctie interne audit heeft in 2022 een audit uitgevoerd op het risicogebied uitbestedingen.

De conclusie is dat het uitbestedingsproces goed is ingericht met 2 bevindingen die zullen worden opgevolgd.

Uitvoering pensioen- en vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft de uitvoering van het pensioenbeheer uitbesteed aan Capgemini Nederland B.V. en het vermogensbeheer grotendeels aan BlackRock (Netherlands) B.V..

Ondersteuning en advies

Het pensioenfonds laat zich bij haar werkzaamheden ondersteunen en/of adviseren door de volgende partijen:

Adviserend actuaaris
Mercer Nederland B.V.

Beleggingen
Houthoff Buruma
Juridisch

Aon Hewitt Investments
Operationeel advies

Mercer Nederland B.V.
ALM

Rob Bauer Consultants B.V.
Advies

Finance Ideas
Vastgoed advies

EY
Risk Manager Beleggingen

Compliance officer
Curemonte Legal Perspectives B.V.

Controle en waarmerken

Het pensioenfonds heeft voor de controle en het waarmerken van de jaarrekening met de volgende partijen een overeenkomst gesloten:

Certificerend actuaaris
Willis Towers Watson

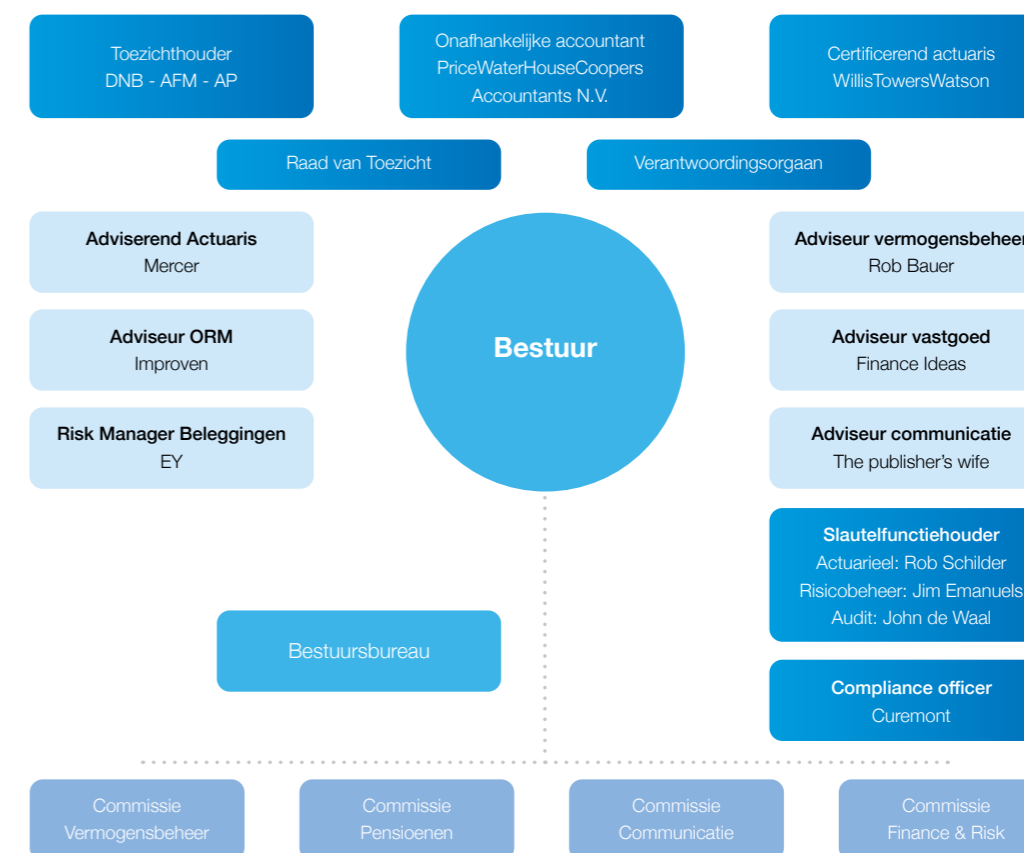
Onafhankelijke Accountant
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Sleutelfunctiehouders
Actuariële functie
Rob Schilder (WillisTowersWatson)

Risicobeheerfunctie
Jim Emanuels

Interne auditfunctie
John de Waal

Organogram van het pensioenfonds

Bijlage 3. SFDR RTS Annex IV

Template periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 21380060ZQ4A1SOYK780

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S-Kenmerken)

Heeft dit financieel product een duurzame beleggingsdoelstelling?	
☐ ☐ ☐ Ja	☐ ☒ Nee
☐ Dit product heeft de volgende ecologische doelstelling gedaan: ___% <ul style="list-style-type: none"> ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ in economische activiteiten die volgens EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden 	☐ Dit product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken . Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van ___% duurzame beleggingen <ul style="list-style-type: none"> ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een sociale doelstelling
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ___%	☒ Dit product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd .

Duurzame belegging:

een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de Taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en /of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel (Pensioenfonds Detailhandel) heeft de volgende ecologische en sociale kenmerken gepromoot:

1. Pensioenfonds Detailhandel heeft conform de normen en waarden van deelnemers belegd. Dit deed het Pensioenfonds door het toepassen van uitsluitingen, het maken van beleggingskeuzes op basis van vier specifieke Sustainable Development Goals (SDG's) binnen de beursgenoteerde aandelenportefeuilles, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille en opkomende markten obligatieportefeuilles.

Voor uitsluitingen heeft Pensioenfonds Detailhandel aan dit kenmerk voldaan. Pensioenfonds Detailhandel heeft conform haar uitsluitingsbeleid niet belegd in:

- Ondernemingen die directe betrokkenheid hadden bij de productie van controversiële wapens: landmijnen, biologische wapens, chemische wapens, wapens op basis van verarmd uranium, witte fosfor, en clusterwapens;
- Landen op de sanctielijst van de Verenigde Naties en de Europese Unie;
- Landen in de opkomende markten portefeuille die door Freedom House als ondemocratisch werden bestempeld, en de slechtst scorende 20% landen van de SDG-scoring.

Pensioenfonds Detailhandel had voorafgaand aan de oorlog in de Oekraïne een aantal bestaande Russische beleggingen. Veel van deze beleggingen konden niet meer verkocht worden na het uitbreken van de oorlog en na het opleggen van sancties aan Rusland en Russische entiteiten.

Per 31 december 2022 heeft Pensioenfonds Detailhandel 32 door Rusland uitgegeven staatsobligaties in haar beleggingsportefeuille en aandelen in 26 bedrijven met Rusland als land van oprichting.

De custodian van Pensioenfonds Detailhandel heeft bovenstaande uitsluitingen gemonitord en hierover gerapporteerd. Duurzaamheidsindicator 1 in de volgende vraag heeft betrekking op dit kenmerk.

Daarnaast heeft Pensioenfonds Detailhandel heeft bij het maken van beleggingskeuzes rekening gehouden met de volgende specifieke SDG's:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei;
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie;
- SDG 13: Klimaatactie;
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.

De vier geselecteerde SDG's zijn in op-maat-gemaakte benchmarks verwerkt voor de beursgenoteerde aandelenportefeuilles, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille en, per november 2022, in de opkomende markten obligatieportefeuilles. Deze SDG-benchmarks zijn passief gevolgd door de vermogensbeheerders.

De prestaties van Pensioenfonds Detailhandel ten aanzien van dit kenmerk is gemeten aan de hand van duurzaamheidsindicator 2. De resultaten zijn opgenomen in de volgende vraag.

- Pensioenfonds Detailhandel heeft een aantal (beleggings)acties genomen om bij te dragen aan een beter milieu en een betere maatschappij.

Pensioenfonds Detailhandel heeft engagement gevoerd ten aanzien van de meest ernstige schendingen van internationale normen en over onderwerpen die voor deelnemers belangrijk zijn. Het Pensioenfonds monitort de gevoerde dialogen met bedrijven en de uitgebrachte stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. De engagement- en stemprovider heeft hierover gerapporteerd en op de website zijn de meest recente stem- en dialoogactiviteiten voor het Pensioenfonds te vinden.

Pensioenfonds Detailhandel heeft daarnaast belegd in vastgoedfondsen met een hogere Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) score dan het gemiddelde. Daarnaast is uitsluitend belegd in hypotheekfondsen die ecologische en/of sociale kenmerken promoten.

Pensioenfonds Detailhandel heeft 0,51% van de portefeuille in directe impact geïnvesteerd via private debt. Het Pensioenfonds maakt gebruik van de definitie van impact investing van de The Global Impact Investing Network (GIIN) en de impactmethodologieën van de betreffende vermogensbeheerders.

De prestaties van Pensioenfonds Detailhandel ten aanzien van dit kenmerk is gemeten aan de hand van duurzaamheidsindicatoren 3, 4, 5 en 6. De resultaten zijn opgenomen in de volgende vraag.

- Pensioenfonds Detailhandel stuurt op een lagere CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuilles, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille en opkomende markten obligatieportefeuilles en selecteert beleggingen die bijdragen aan de energietransitie, zoals green bonds. Daarmee verlaagt het Pensioenfonds het klimaatrisico in de portefeuille en draagt het bij aan de financiering van klimaatoplossingen.

Het doel van Pensioenfonds Detailhandel was dat de CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuille en beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille lager was dan de standaard benchmarks. De voor Pensioenfonds Detailhandel op maat-gemaakte benchmarks zijn aangepast op basis van data omtrent de CO₂-voetafdruk van ondernemingen en deze benchmarks zijn passief gevolgd door de vermogensbeheerders.

Pensioenfonds Detailhandel heeft de doelstelling om minimaal 5% van de totale obligatieportefeuille te beleggen in green bonds.

Duurzaamheidsindicatoren

meten hoe de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot, worden verwezenlijkt.

De prestaties van Pensioenfonds Detailhandel ten aanzien van kenmerk is gemeten aan de hand van duurzaamheidsindicatoren 7 en 8. De resultaten zijn opgenomen in de volgende vraag.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

1. Aantal beleggingen in uitgesloten landen en ondernemingen	0 Wel zaten er een aantal bestaande Russische beleggingen in de portefeuille die aangekocht zijn toen Rusland niet op de sanctielijst stond en daarna niet meer verkocht konden worden.
2. De scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de vier geselecteerde SDG's vergeleken met de standaard benchmark.	SDG-score aandelenportefeuille: 3,77 SDG-score standaard benchmark: 3,39 SDG-score bedrijfsobligatie portefeuille: 4,06 SDG-score standaard benchmark: 3,78 De beursgenoteerde aandelenportefeuilles en beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille hebben een hogere SDG-score dan de standaard benchmark. De getoonde scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de vier geselecteerde SDG's zijn vergeleken met de standaard benchmark en betreffen de gemiddelde scores over de 4 kwartalen in 2022.
3. Aantal engagementtrajecten met ondernemingen	1267 engagementtrajecten per eind 2022
4. Percentage niet-beursgenoteerde Nederlandse vastgoedfondsen waarin is belegd en die ecologische en/of sociale kenmerken promoten	100% Pensioenfonds Detailhandel heeft 9 niet-beursgenoteerde Nederlandse vastgoedfondsen in de portefeuille en alle fondsen promoten ecologische en/of sociale kenmerken en kwalificeren als artikel 8-product.
5. Gemiddelde GRESB-scores van de vastgoedfondsen t.o.v. GRESB-gemiddelde	Gemiddelde GRESB-score voor de beursgenoteerde vastgoedfondsen: 77 punten Gemiddelde GRESB-score voor de niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen: 91 punten GRESB-gemiddelde van alle deelnemende vastgoedportefeuilles: 74 punten De totale vastgoedportefeuille van het pensioenfonds presteert beter dan het gemiddelde van alle deelnemende vastgoedportefeuilles aan GRESB.
6. Percentage hypotheekfondsen waarin is belegd en die ecologische en/of sociale kenmerken promoten	100% Pensioenfonds Detailhandel heeft 2 hypotheekfondsen in de portefeuille en beide promoten ecologische en/of sociale kenmerken en kwalificeren als artikel 8-product.
7. Hoogte van de direct impact allocatie binnen de portefeuille in private debt	0,51% van de portefeuille.
8. CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuille en beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille ten opzichte van de standaard benchmarks	CO ₂ -voetafdruk aandelenportefeuille: 76,48 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 136,42 CO ₂ -voetafdruk bedrijfsobligatieportefeuille: 31,62 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 135,39 De CO ₂ -voetafdruk van de portefeuilles van Pensioenfonds Detailhandel is lager dan de CO ₂ -voetafdruk van de standaard benchmarks.
9. Percentage green bonds in de obligatieportefeuille	6,3% van de obligatieportefeuille. Dit is de stand per eind 2022.

... en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Dit is de eerste periodieke rapportage conform de vereisten van SFDR. Een vergelijking met voorafgaande periodes kan gemaakt worden in de volgende periodiek rapportage.

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgelegd. Dit houdt in dat op de taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke Uniecriteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstige afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel beleggingen** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode te weten 2022: 01-01-2022 tot 31-12-2022

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grote investeringen	Sector	% Assets	Land
Staatsobligaties Frankrijk	Overheid	10,4%	Frankrijk
BlackRock ICS Euro Liquidity Fund	Overige	8,4%	Europese Unie
Staatsobligaties Duitsland	Overheid	6,6%	Duitsland
Het Nederlandse Hypothekenfonds	Overige	3,7%	Nederland
Staatsobligaties Nederland	Overheid	2,1%	Nederland
Apple Inc	Techniek	1,6%	Verenigde Staten
Microsoft Corp	Techniek	1,5%	Verenigde Staten
Staatsobligaties Oostenrijk	Overheid	1,4%	Oostenrijk
Amvest Residential Core Fund	Overheid	1,0%	Nederland
Staatsobligaties Mexico	Overheid	1,0%	Mexico
Obligaties Europese Unie	Overheid	1,0%	Verenigde Staten
Staatsobligaties Maleisië	Overheid	0,8%	Maleisië
Staatsobligaties Indonesië	Overheid	0,8%	Indonesië
Amazon.com Inc	Techniek	0,8%	Verenigde Staten
Altera Woningen	Overige	0,7%	Nederland

De percentages zijn gebaseerd op de gemiddelde marktwaarde per 31-3-2022, 30-6-2022, 30-9-2022 en 31-12-2022 van de beleggingsportefeuille van Pensioenfonds Detailhandel en zijn gebaseerd op de totale portefeuille van Pensioenfonds Detailhandel. Derivaten en liquide middelen zijn bij het opstellen van de tabel buiten beschouwing gelaten. Er is niet doorgekeken in beleggingsfondsen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Pensioenfonds Detailhandel heeft geen rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren.

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgas-emissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Pensioenfonds Detailhandel heeft het grootste gedeelte (81,2%) van het pensioenvermogen in beursgenoteerde categorieën belegd. Dat heeft het Pensioenfonds op passieve wijze gedaan. Binnen deze categorieën heeft het Pensioenfonds voor de volgende portefeuilles op-maat-gemaakte verantwoorde indices (benchmarks) gebouwd: aandelen ontwikkelde markten, aandelen opkomende markten, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille en, sinds november 2022, opkomende markten obligatieportefeuilles. Hierin waren karakteristieken van de vier gekozen Sustainable Development Goals (SDG 8, 12, 13 en 16) verwerkt. Het Pensioenfonds heeft daarnaast een green bond portefeuille waarin alleen zogenaamde groene obligaties zijn opgenomen. De beursgenoteerde categorieën bestaan verder uit de Europese staatsobligatieportefeuille en de langlopende Europese staatsobligatieportefeuille, de hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuille en de beursgenoteerde vastgoedportefeuille. Voor alle beursgenoteerde categorieën waren uitsluitingsgronden van toepassing. Voor de hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuille en de beursgenoteerde vastgoedportefeuille heeft het Pensioenfonds de ambitie om meer E/S-kenmerken te integreren, maar heeft het Pensioenfonds dit momenteel nog niet gedaan.

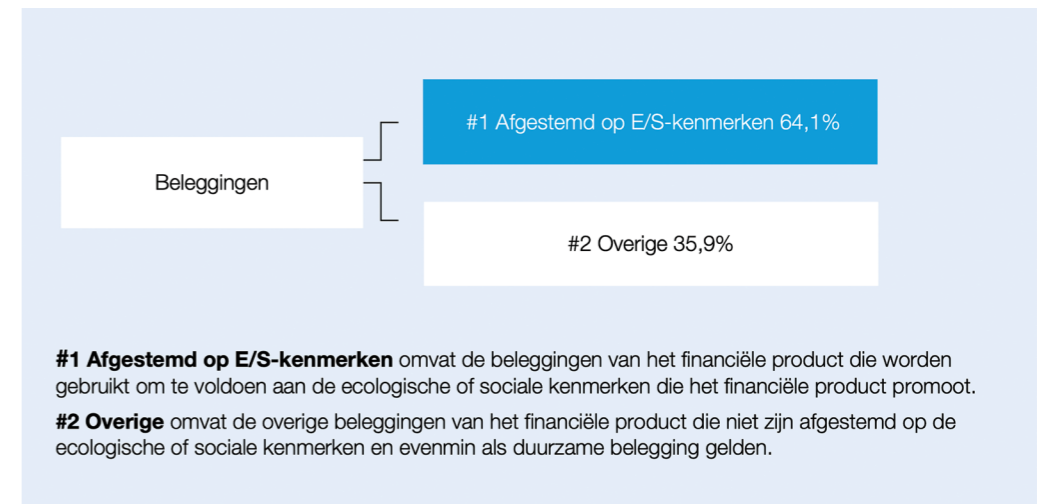
In de niet-beursgenoteerde portefeuille heeft het Pensioenfonds belegd in hypotheek, direct vastgoed in Nederland via vastgoedfondsen, private equity fondsen, infrastructuur fondsen en in impactfondsen. De beleggingen in hypotheek, direct vastgoed in Nederland via vastgoedfondsen en impactfondsen zijn afgestemd op E/S kenmerken. De beleggingen in de private equity fondsen en infrastructuur fondsen zijn niet afgestemd op E/S kenmerken.

Naast de beursgenoteerde categorieën en de niet-beursgenoteerde categorieën had het Pensioenfonds ook een rente overlayportefeuille, een valuta overlayportefeuille en een portefeuille waar liquide middelen in werden aangehouden. In de rente overlayportefeuille, waar naast rentederivaten ook Europese staatsobligaties in zitten, had het Pensioenfonds een voorkeur voor de aankoop van EU Sustainable bonds. In de voorgaande periode was de allocatie naar EU Sustainable Bonds in deze portefeuille €200,1 miljoen. De valuta overlay portefeuille en de liquide middelen portefeuille bestonden uit valutatermijncontracten, contanten en posities in geldmarktfondsen. De portefeuilles aandelen ontwikkelde markten, aandelen opkomende markten, beursgenoteerde bedrijfsobligaties en opkomende markten obligaties en daarnaast de portefeuilles hypotheek, direct vastgoed in Nederland via vastgoedfondsen en impactfondsen waren ongeveer 64,1% van de activa-allocatie en zijn aangemerkt als "afgestemd op E/S-kenmerken".

De Europese staatsobligatieportefeuille, de langlopende Europese staatsobligatieportefeuille, de hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuille, de beursgenoteerde vastgoedportefeuille, de rente overlayportefeuille, de valuta overlayportefeuille en de liquide middelen portefeuille waar liquide middelen in werden aangehouden zijn aangemerkt als 'overige' omdat zij naast de uitsluitingsgronden en de EU Sustainable bonds doelstelling geen andere E/S-kenmerken promoten. Ook de de private equity fondsen en infrastructuur fondsen zijn onder "overige" geplaatst. De totale allocatie naar "overige" komt hiermee op 35,9%.

De **activa allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

Hoe zag de activa allocatie eruit?

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector verdeling	Som marktwaarde %
Landbouw, bosbouw en visserij	0,0%
Winning van Delfstoffen	1,2%
Industrie	16,6%
Productie en Distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	1,6%
Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	0,3%
Bouwnijverheid	0,4%
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	3,0%
Vervoer en Opslag	1,4%
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	0,4%
Informatie en Communicatie	6,5%
Financiële diensten	24,7%
Exploitatie van en handel in onroerend goed	6,9%
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	0,5%
Administratieve en ondersteunende diensten	0,3%
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	34,0%
Onderwijs	0,2%
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,5%
Kunst, amusement en recreatie	0,1%
Overige	0,0%
Extraterritoriale organisaties en lichamen	1,2%
Liquide middelen	0,3%

De percentages zijn gebaseerd op de gemiddelde marktwaarde per 31-3-2022, 30-6-2022, 30-9-2022 en 31-12-2022 van de beleggingsportefeuille van Pensioenfonds Detailhandel. Bij de bepaling van de marktwaarde van de beleggingsportefeuille zijn derivaten, ontvangen of te leveren cash onderpand uit hoofde van derivaten, openstaande aan- of verkooptransacties en lopende belastingterugvorderingen niet meegenomen. De sectorverdeling is gemaakt op basis van doorkijk in onderliggende beleggingsfondsen voorzover er data hierover beschikbaar was (hetgeen doorgaans voor alle liquide beleggingen het geval is).

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bijv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

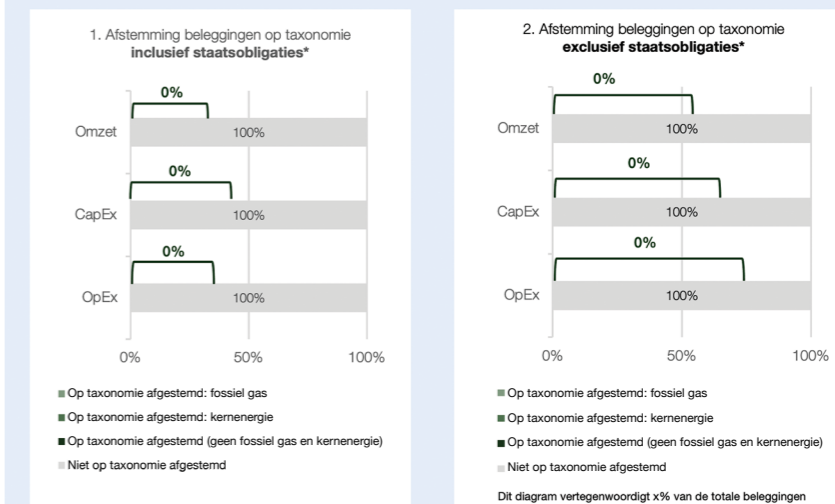
In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

0%.

Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen¹?

- Ja
- In fossiel gas In kernenergie
- Nee

De onderstaande diagrammen geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties^{*} op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.

^{*} In deze diagrammen omvat 'staatsobligaties' alle blootstellingen aan overheden.

¹ Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxonomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ("klimaatmitigatie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie – zie de toelichting in de linkermarge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.

zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

0%.

Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?

Dit betreft de eerste rapportage. Volgend jaar kan er een vergelijking worden opgenomen.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?

Niet van toepassing. Pensioenfonds Detailhandel heeft zich gedurende de referentieperiode niet geïnteresseerd in duurzame beleggingen en heeft daarom niet gemeten of het belegd heeft in duurzame beleggingen conform SFDR.

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?

Niet van toepassing. Pensioenfonds Detailhandel heeft zich gedurende de referentieperiode niet geïnteresseerd in duurzame beleggingen en heeft daarom niet gemeten of het belegd heeft in duurzame beleggingen conform SFDR.

Welke beleggingen zijn opgenomen in “overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

De beleggingen die onder ‘#2 Overige’ vallen waren Europese staatsobligaties, langlopende Europese staatsobligaties, hoogrenderende obligaties, beursgenoteerd vastgoed, contanten, valutacontracten en renteswaps. Deze categorieën waren bedoeld om het renterisico en valutarisico van het Pensioenfonds af te dekken, aan de verplichtingen te voldoen en rendement te genereren. Er gelden voor deze portefeuilles uitsluitingscriteria.

Voor de hoogrenderende obligatie- en de beursgenoteerde vastgoedportefeuilles heeft het Pensioenfonds de ambitie E/S kenmerken te integreren, maar gedurende de referentieperiode zijn alleen uitsluitingscriteria doorgevoerd in de portefeuilles.

Daarnaast waren er nog beleggingen in private equity fondsen en infrastructuur fondsen. Dit betroffen deels legacy fondsen en deels, als gevolg van een collectieve waardeoverdracht, van een ander pensioenfonds overgenomen fondsen. Op deze beleggingen zijn de uitsluitingscriteria en ecologische en sociale kenmerken van het pensioenfonds niet toegepast ten tijde van de start van de beleggingen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

Pensioenfonds Detailhandel heeft de volgende maatregelen getroffen:

- Het uitsluitingsbeleid is toegepast en de uitvoering ervan is gemonitord door de custodian met gebruik van data van Sustainalytics. Voor de uitsluitingen ten aanzien van landen in opkomende markten is de SDG-methodologie van FTSE Russell en data van Freedom House gebruikt. Het uitsluitingsbeleid is niet gewijzigd gedurende de referentieperiode.
- SDG-scores en de CO2-voetafdruk van ondernemingen zijn verwerkt in de benchmarks. Hiervoor is data van verschillende dataproviders waaronder andere FTSE Russell gebruikt. De op-maat-gemaakte benchmarks zijn op passieve wijze gevolgd door managers gedurende de referentieperiode.
- Ten aanzien van vastgoed zijn de GRESB-scores van de vastgoedportefeuilles gemonitord gedurende de rapportageperiode. Daarnaast is door middel van deelname aan Global Real Estate Engagement Network (GREEN) engagement gevoerd met 36 beursgenoteerde vastgoedfondsen en 7 niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen.
- Engagement en stemactiviteiten zijn toegepast aan de hand van het engagementbeleid van Pensioenfonds Detailhandel via de engagement- en stemprovider op de door het Pensioenfonds geselecteerde thema's.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Niet van toepassing. Pensioenfonds Detailhandel heeft geen referentiebenchmark om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken voor de pensioenregeling. Voor een deel van de pensioenregeling is er wel gebruik gemaakt van een dergelijke benchmark (te weten voor de beursgenoteerde aandelenportefeuille en de bedrijfsobligatieportefeuille) maar deze portefeuilles zijn slechts een onderdeel van de gehele pensioenregeling.

Waarin verschilt de referentiebenchmark van een brede marktindex?

Niet van toepassing.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd wat betreft de duurzaamheids-indicatoren voor het bepalen van de afstemming van de referentiebenchmark op de gepromote ecologische en sociale kenmerken?

Niet van toepassing.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark??

Niet van toepassing.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de brede marktindex?

Niet van toepassing.

Referentie-benchmarks zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product de ecologische of sociale kenmerken verwezenlijkt die dat product promoot.

Colofon

Dit is het jaarverslag van de Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel.

Euclideslaan 201, 3584 BS Utrecht
Telefoon 030 767 0110
www.pensioenfondsdetailhandel.nl

Concept & realisatie: thepublisherswife.

© Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor de Detailhandel 2023.

**Pensioenfonds
Detailhandel**